

VAASAN YLIOPISTO

KIRSI LÄHDESMÄKI

Hyvää hallintoa – ketä kiinnostaa?

*Nuorten käsityksiä hyvästä hallinnosta
ja reilusta yhteiskunnasta*

VAASAN YLIOPISTON JULKAISUJA

TUTKIMUKSIA 292
JULKISJOHTAMINEN 38

VAASA 2010

Julkaisija Vaasan yliopisto	Julkaisuajankohta Kesäkuu 2010	
Tekijä(t) Kirsi Lähdesmäki	Julkaisun tyyppi Monografia	
	Julkaisusarjan nimi, osan numero Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia, 292	
Yhteystiedot Vaasan yliopisto Filosofinen tiedekunta Julkisjohtaminen PL 700 65101 Vaasa	ISBN 978-952-476-305-9	
	ISSN 0788-6667, 1799-0793	
	Sivumäärä 131	Kieli suomi
Julkaisun nimike Hyvää hallintoa – ketä kiinnostaa? Nuorten käsityksiä hyvästä hallinnosta ja reilusta yhteiskunnasta		
Tiivistelmä Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten mielipiteitä ja käsityksiä julkisen toiminnan eettisyydestä, reilusta yhteiskunnasta, kunnan kansalaisuudesta sekä yhteiskunnan eettisistä haasteista tulevaisuudessa. ”Hyvää hallintoa – Ketä kiinnostaa” kyselyyn vastasi 1130 nuorta kuudesta lukiosta keväällä 2009. Tutkimukseen osallistuneet lukiot ovat Kauhajoen lukio, Kiviniityn lukio, Kyrönmaan lukio, Seinäjoen lukio, Tikkurilan lukio sekä Vaasan lyseon lukio. Tutkimuksen mukaan nuoret arvostavat yhteiskunnan tarjoamia hyvinvointipalveluita sekä kansalaisten reilua ja oikeudenmukaista kohtelua. Kunnan kansalainen maksaa veronsa, noudattaa lakeja ja äänestää vaaleissa. Vallankäyttäjien tulee nuorten mielestä olla rehellisiä ja tehokkaita. Koulutusjärjestelmään, poliisiin ja oikeusjärjestelmään luotetaan vahvasti. Nuoret ottivat kantaa moniin yhteiskunnan ongelmiin. He ovat huolissaan talouden tilanteesta, nuorten hyvinvoinnista, yhteisöllisyyden katoamisesta ja eriarvoisuuden lisääntymisestä kansalaisten välillä. Nuorten epäluottamus politiikkaan henkilöityy. He luottavat poliittisen päätöksenteon keskeisiin instituutioihin, mutta samalla he epäilevät poliitikkojen rehellisyyttä ja kykyä pitää antamiaan lupauksia. Kestävä kehitys on nuorten mielissä eettinen kysymys. Ympäristön tila huolestuttaa heitä. Kunnan kansalainen on nuorten mielestä ennen kaikkea ekokansalainen, joka lajittelee, kierrättää ja tuntee huolta maapallon tilasta. Yhteiskunnan ja julkisen hallinnon eettisiä kysymyksiä tarkastellaan usein tutkijoiden tai viranomaisten näkökulmasta. Kansalaisilta kysyttäessä vastaajina ovat aikuiset. Hyvää hallintoa tarkastellaan tässä tutkimuksessa nuorten arvioimana. Nuorilla on näkemyksiä, joita he haluavat päättäjien kuuntelevan. Nuorisotutkimus on osa <i>Kansalaiset ensin? Eettinen hallinto kansalaisten arvioimana</i> -tutkimushanketta.		
Asiasanat Hyvä hallinto, etiikka, kansalainen, nuoret, nuorisotutkimus, kysely		

Publisher University of Vaasa	Date of publication June 2010	
Author(s) Kirsi Lähdesmäki	Type of publication Monograph	
	Name and number of series Proceedings of the University of Vaasa. Research Papers, 292	
Contact information University of Vaasa Faculty of Philosophy Public Management P.O. Box 700 FI-65101 Vaasa, Finland	ISBN 978-952-476-305-9	
	ISSN 0788-6667, 1799-0793	
	Number of pages 131	Language Finnish
Title of publication Good Governance – Who Cares? Youth perspectives on good governance and fair society		
Abstract <p>The research offers a youth perspective and examines youths' opinions and expectations from ethical governance and, what they perceive to be a fair society. The "Good Governance – Who Cares" -survey was carried out in six upper secondary schools in Finland in the spring 2009. Altogether 1130 students filled in the questionnaire. Questions dealt with their perceptions of decent citizenship, politics and participation, trust, ethics in public services, fair society, and future ethical challenges to the society.</p> <p>The results indicate that the youngsters appreciated public services and the fair and just treatment of citizens. Youth expected decision-makers to be honest and efficient. They had solid trust in the school system, police and courts. Their perspective on decent citizenship showed that a decent citizen pays taxes, follows laws and rules and votes in elections.</p> <p>However, the respondents were worried about the economic situation in society, and the welfare of children and youngsters. They were also concerned about the loss of social cohesion and the growing inequality among citizens. They expressed trust in public organizations and political institutions. At the same time, mistrust in politics was personified. The respondents did not have much faith in political promises and politicians' integrity.</p> <p>Sustainable development as well, constituted an ethical question for the youth. They were concerned with the environment and climate change. In their view a decent citizen is an ecologist who sorts waste, helps in recycling it and feels responsible for the global situation.</p> <p>Youth also had opinions about ethical governance which they would like to see heard, given that good governance is mostly evaluated by the academics or by the public authorities.</p> <p>This Youth Survey is part of the research project <i>Citizens First? Ethical governance in terms of citizen.</i></p>		
Keywords Good Governance, ethics, citizen, youth, youth survey		

ESIPUHE

Käsillä oleva tutkimus on osa ”Kansalaiset ensin? Eettinen hallinto kansalaisten arvioimana” -hanketta, jota rahoittaa Suomen Akatemia, ja joka toteutetaan Vaasan yliopistossa. Hankkeen tehtävänä on erityisesti selvittää kansalaisten käsityksiä ja arvioita julkisen hallinnon eettisyydestä.

Kyselyn nimestä ”Hyvää hallintoa - Ketä kiinnostaa” huolimatta teemat tuntuivat nuoria kiinnostavan, jos kiinnostuksen voi päätellä kommentteista ja siitä, että vastauksia kertyi yli tuhannen huolellisesti täytetyn lomakkeen verran.

Lämmin kiitos yhteistyöstä oppilaitosten rehtoreille ja opettajille, jotka mahdollistivat kyselyn toteuttamisen koulupäivän aikana. Erityinen kiitos kuuluu oppilaille, jotka vastasivat kyselyyn.

Kiitokset raportin kommentoinnista ja arvokkaista kehittämisehdotuksista professori Ari Salmiselle ja professori Esa Hyyryläiselle. Kiitokset kuuluvat myös kollegoilleni Rinnalle ja Johannalle, joilta olen saanut tukea ja palautetta tutkimusprosessin eri vaiheissa.

Erityinen kiitos tutkimushankkeen vastuulliselle johtajalle professori Ari Salmiselle mahdollisuudesta toteuttaa tämä tutkimus. Tutkimusaineiston hankinnassa ja tallentamisessa minua avusti hallintotieteiden ylioppilas Noona Wilskman. Suuri kiitos hyvästä yhteistyöstä.

Nuoret haluavat ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, sen voi vastauksista päätellä. Kyselyn lopuksi vastaajat saivat esittää omia mielipiteitään kyselyn toteutuksesta. Kommenteissa toivottiin, että nuoret voisivat tutkimuksen kautta vaikuttaa enemmän yhteiskunnallisiin asioihin ja saada äänensä kuuluviin päätöksenteossa. ”Tärkeitä kysymyksiä, joita nuorien pitäisi yleisestikin ajatella”. ”Mielenkiintoinen kysely, mukava kun meidän nuortenkin mielipidettä halutaan kysyä ja sille annetaan arvoa”. Tutkijan mieltä lämmitti suuresti palautteesta välittyvä nuorten aito kiinnostus kyselyn aihepiirejä kohtaan. Se kertoo, että nuoret pitivät tutkittavia teemoja tärkeinä. Liialliseen itsetyytyväisyyteen ei silti ole aihetta. Joidenkin mielestä kysely oli tylsä. Heidän mielipiteitään edustakoon seuraava kommentti: ”Historian paskin kysely ikinä”. Toivottavasti nuorten aidot näkemykset välittyvät tutkimuksesta.

Vaasassa 15.6.2010

Kirsi Lähdesmäki

Sisällys

ESIPUHE	7
1 NUORISOTUTKIMUS HYVÄSTÄ HALLINNOSTA	1
1.1 Tutkimustehtävä.....	1
1.2 Julkisen toiminnan eettisyys osana hyvää hallintoa	2
1.3 Nuoret ja nuorisotutkimus	7
1.4 Nuorten arvot	10
1.5 Kyselytutkimuksen toteuttaminen	14
2 KUNNON KANSALAINEN.....	19
2.1 Kansalainen eettisenä toimijana.....	19
2.2 Nuorten käsitykset kunnan kansalaisesta	25
3 NUORET JA POLIITTINEN OSALLISTUMINEN	34
3.1 Nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan	34
3.2 Äänestämällä voi vaikuttaa ja muita nuorten käsityksiä.....	39
3.3 Poliitikot ja virkamiehet – eettiset esikuvat.....	44
4 NUORTEN LUOTTAMUS PÄÄTTÄJIIN	50
4.1 Luottamus ja kansalaiset.....	50
4.2 Nuoret luottavat julkisen vallan käyttäjiin.....	52
4.3 Julkisten palvelujen eettisyys.....	55
5 NUORET JA REILU YHTEISKUNTA	59
5.1 Hyvinvointivaltio on kansalaisia varten	59
5.2 Yhteiskunnan ongelmat nuorten kokemana.....	65
5.3 Nuorten näkemykset arvojen muutoksesta	70
6 TULEVAISUUS	76
6.1 Työllistyminen ja työnantajien houkuttelevuus.....	76
6.2 Nuoret tulevaisuuden tulkitsijoina	78
6.3 Elämä vuonna 2030	81
6.4 Nuorten omat tulevaisuustarinat	87
7 LOPPUKESKUSTELU	99
7.1 Yhteenvedo tuloksista.....	99
7.2 Eettisen hallinnon haasteet nuorten näkökulmasta	101
LÄHTEET	104
LIITE.....	115

1 NUORISOTUTKIMUS HYVÄSTÄ HALLINNOSTA

Yhteiskunnan eettisyyttä tarkastellaan usein aikuisten näkökulmasta, vaikka nuorillakin olisi siihen sanottavaa. Tämä tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta ”Kansalaiset ensin? Eettinen hallinto kansalaisten arvioimana”. Raportti on jatkoa Salmisen ja Ikola-Norrbackan (2009) kansalaistutkimukselle hallinnon etiikasta ”Kuullaanko meitä? Eettinen hallinto ja kansalaiset”.

1.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa kuvataan eettistä hallintoa nuorten kansalaisten mielikuvien ja käsitysten kautta. Hallinnon etiikka on Suomessa vielä melko vähän tutkittu alue. Vieläkin harvinaisempaa on tarkastella hallinnon eettisyyttä kansalaisten näkökulmasta. Kansalaiset voivat olla virkamiehiä puolueettomampia arvioimaan hallintotoiminnan eettisyyttä. Kansalaisten intressinä on, että julkiset palvelut ovat tasapuolisesti kaikille saatavilla, ja että ne ovat laadukkaita. Päättäjiltä odotetaan puolueetonta toimintaa ja palvelulähtöisyyttä. Kansalaisten pitäisi myös tuntea luottamusta poliittiseen päätöksentekojärjestelmään. (Ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 1–5.)

Tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat nuorten käsitykset hyvästä hallinnosta. Vastauksia haetaan kysymyksiin: Mitä hyvä hallinto on nuorten arvioimana? Millaisia käsityksiä nuorilla on julkisen toiminnan eettisyydestä, reilusta yhteiskunnasta, kunnan kansalaisuudesta sekä yhteiskunnan eettisistä haasteista tulevaisuudessa? Käsillä oleva tutkimus kokoaa yhteen reilun tuhannen lukiolaisen käsitykset hallinnon eettisyydestä. Kyselyn teemat on pyritty sovittamaan nuorten kokemuspiiriin.

”Hyvää hallintoa – Ketä kiinnostaa? kyselyn teemat koskivat nuorten mielipiteitä ja käsityksiä kansalaisuudesta, yhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta, julkisen vallan velvollisuuksista sekä yhteiskunnan ongelmista ja muutoksesta. Lisäksi kysyttiin julkisten palvelujen eettisyydestä sekä politiikasta ja osallistumisesta. Tulevaisuuteen luotaavalla kysymyspatteristolla haettiin nuorten tulkintoja niin omasta elämästä, kuin suomalaisen yhteiskunnan ja koko maapallon tilasta vuonna 2030.

Tutkimuksessa nuorten näkökulmaa edustavat lukiolaisten käsitykset kuudesta lukiosta. Tutkimukseen valitut nuoret ovat aikuisuuden kynnyksellä. Tutkimuk-

seen ei ole selvitetty ikäryhmän muiden nuorten näkemyksiä. Nuorten, 16-vuotiaiden ikäryhmästä suuri osa valitsee peruskoulun jälkeiseksi opiskelupaikaksi lukion¹. Ei ole syytä olettaa, että lukiolaisten arvomaailma olisi jotenkin yhtenäinen tai että lukiolaisten arvot poikkeaisivat oleellisesti esimerkiksi ammattikoululaisten arvoista. Nuorten arvoihin ja käsityksiin yhteiskunnasta vaikuttaa kuitenkin jossain määrin se, miten tiettyjä oppisisältöjä opetetaan kouluissa.

1.2 Julkisen toiminnan eettisyys osana hyvää hallintoa

Näkökulma hyvään hallintoon rakentuu tässä tutkimuksessa valittujen teemojen varaan. Näitä teemoja ovat käsitykset kansalaisesta yhteiskunnallisena toimijana, yhteiskunnan velvollisuudet ja muutoshasteet, julkisen vallan tuottamat palvelut, poliittinen toiminta ja osallistuminen, virkamiesten ja poliitikkojen eettinen käyttäytyminen sekä luottamus eri yhteiskuntatahoihin. Nuorilla ei ole välttämättä kovin paljon kokemusta asioinnista virastoissa, joten heiltä ei pyydetä arvioita viranomaistoiminnan eettisyydestä. Sen sijaan nuorilla on kokemuksia koulutus- ja terveystalvuluista, jolloin heidän oletetaan kykenevän arvioimaan näissä palveluissa toteutuvia eettisiä arvoja. Ennen nuorten käsitysten tarkastelua taustoitetaan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, kuten hyvä hallinto, etiikka ja arvot.

Hyvä hallinto

Julkisen sektorin arvoissa on Viinamäen (2008: 5, 108) mukaan kysymys kansalaisista, tehtäviä toteuttavien virkamiesten ja organisaatioiden arvostuksista sekä yhteiskunnallisista olosuhteista. Arvot toimivat välineinä julkisen hallinnon toiminnassa ja palvelujen tuottamisessa. Palvelujen yhteiskunnalliset tavoitteet, kansalaisten tasa-arvo, poliittinen päätöksenteko ja lainsäädäntö asettavat reunaehdot julkisen toiminnan johtamiselle.

Hyvä hallinto ei voi rakentua itsestään. Sitä varten tarvitaan sääntöjä ja ohjeita, eettistä toimintaa tukevan kulttuurin, ja oikeamielisiä toimijoita ja esimerkillistä johtamista. Hyvän hallinnon käsitettä voidaan määritellä seuraavasti. Kansainvälisesti hyvään hallintoon (good governance) sisällytetään ainakin kolme perusperiaatetta, joita hallinnossa ja virkamiestyössä tulisi noudattaa. Ne ovat vastuullisuus, lainmukaisuus ja avoimuus. Myös tehokkuus, toiminnan läpinäkyvyys ja pyrkimys yksimielisyyteen mielletään hyvän hallintotoiminnan osaksi. Palvelu-

¹ Vuonna 2008 peruskoulunsa päättäneistä puolet (naisista 59 % ja miehistä 42 %) jatkoi opintoja lukiossa (Tilastokeskus 2009).

lähtöisyys, tuloksellisuus ja luotettavuus ovat keskeisiä hyvän hallinnon periaatteita julkisessa palvelutoiminnassa. Julkisen sektorin johtajilla on erityiset vaatimukset toteuttaa hyvää hallintoa. (Salminen 2003: 54; 2004: 101–112.)

Hyvän hallinnon idea on usein esitetty universaalina, ja on pyritty luomaan yksi tehokas tapa toteuttaa hyvää hallintoa. Andrews (2010) on kuitenkin eri mieltä. Kehittämistyössä tulisi paremmin ottaa huomioon kulttuuriset erityispiirteet. Kansalaisnäkökulma hyvään hallintoon on tärkeä. Julkisen hallinnon kykyä vaalia yleistä etua pitäisi arvioida vallankäytön ja hyveiden noudattamisen näkökulmasta sekä sen mukaan, millaiset puitteet se luo kansalaisten hyvälle elämälle. (Morrell 2009: 538.)

Kansalaisilla on oikeus hyvään hallintoon. Se on kirjattu perustuslakiin. Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu, että viranomaiset noudattavat toiminnassaan lakia, toimivat puolueettomasti ja avoimesti. (Mäenpää 2002.) Julkisen toiminnan eettisyyttä korostaa se, että virkamiehet ja julkisissa palvelutehtävissä olevat henkilöt toimivat moraalisesti oikein (Ikola-Norrbacka & Salminen 2009: 32–33).

Kansalaisille ja hallinnon virkamiehille hyvä hallinto voi tarkoittaa eri asioita. Kansalaisille hyvä hallinto tarjoaa hyvän elämän perusteita, turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Kansalaisten hyvään hallintoon kuuluu se, että hallinto toimii tehokkaasti, joustavasti ja palvelee ilman turhaa byrokratiaa. Julkisyhteisöissä työskenteleville hyvä hallinto tarkoittaa eettisten pelisääntöjen noudattamista ja henkilökohtaista integriteettiä. Hallinnossa toimiville hyvän hallinnon perustana on kansalaisten luottamus hallintoon ja poliittiseen järjestelmään. Luottamussuhteeseen vaikuttaa se, kokevatko kansalaiset hallinnon etäiseksi ja huonolaatuiseksi vai läheiseksi ja palvelevaksi. (Ikola-Norrbacka & Salminen 2009: 32–33, Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 109–127.)

Hyvää hallintoa voidaan arvioida sen mukaan, pitävätkö kansalaiset hallintoa legitimiinä ja oikeutettuna, entä luottavatko kansalaiset hallintoon. Entä onko hallinto kansalaisten näkökulmasta sitoutunut edistämään kansalaistensa hyvinvointia ja onko se responsiivinen kansalaisten tarpeille? Hallintotoiminnan eettisyyttä voidaan punnita myös sen valossa, miten julkisia palveluja jaetaan, ja toimitaanko sääntöjen mukaisesti, tasapuolisesti ja tehokkaasti. (Landell-Mills & Serageldin 1991.)

Kansalaisten näkemyksiä hyvään hallintoon ja sen tuottamiin palveluihin tarkastellaan lähes yksinomaan yhteiskunnan aikuisten jäsenten arvioimana. Entä miten nuoret kokevat virkamiesten ja poliitikkojen toiminnan? Millaista hyvinvointia palveluilla tulisi heidän mielestään tuottaa? Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda nuorten kansalaisten näkökulma julkisen hallinnon eettisiin kysymyksiin.

Luonteeltaan tätä tutkimusta voisi kuvata hallintotieteelliseksi nuorisotutkimukseksi.

Hallintotiede on Salmisen (2004: 10–11) mukaan soveltavaa yhteiskuntatiedettä, jonka kohteena ovat hallinto, hallinnon toiminta ja erityisesti julkisten organisaatioiden rakenteet, prosessit, henkilöstö ja toimintakulttuuri. Hallintotieteessä kuvataan ja ymmärretään hallinnon toimintaa sekä esitetään perusteltuja näkemyksiä hallinnon kehittämisestä.

Tehokkuus ei riitä

Julkista toimintaa on viime vuosikymmeninä arvioitu kolmen E:n varassa (efficiency, economy, effectiveness). Tehokkuusarvojen ohien Menzel (2005: 25) nostaisi vielä yhden E:n, etiikan. Julkisen hallinnon toimijoiden tulisi osoittaa toiminnallaan paitsi tehokkuutta, myös eettisyyttä. Eettisyydellä on tärkeä merkitys myös silloin, kun tarkastellaan julkisten viranhaltijoiden vastuukysymyksiä ja toimintaa kansalaisten palvelijoina. (Bowman & Williams 1997: 525; Huberts, Maesschalck & Jurkiewicz 2008: 240, 259.)

Julkisen toiminnan eettiset kysymykset koostuvat arvoista, periaatteista ja velvoitteista, joita virkamiestyössä pidetään tärkeänä. Hallinnon etiikan tutkimuksessa etiikka kohdistuu julkisen hallinnon palveluksessa työskenteleviin henkilöihin ja sääntöihin, jotka ohjaavat näissä tehtävissä toimivia asiantuntijoita. Lainsäädäntö määrittää toiminnalle vähimmäiskriteerit, mutta eettinen toiminta on lisäksi muutakin kuin lain mukaan toimimista. (Salminen 2003: 7–8.) Myös Hallberg (2005: 45) toteaa, että lait ja säännöt voivat määrittellä mikä on oikein ja mikä väärin, mutta yksistään ne eivät riitä hyvän hallinnon toteutumiseen, vaan niiden lisäksi tarvitaan eettisiä ohjeita ja niiden sisäistämistä.

Hallintotieteellisessä tutkimuksessa on kiinnitetty yhä enemmän huomiota julkisen hallinnon, politiikan ja talouden eettisiin kysymyksiin. Se on tärkeää, jotta voidaan luoda ja kehittää hyviä hallintokäytäntöjä ja johtamista. (Huberts, Maesschalck & Jurkiewicz 2008: 240, 259). Etiikan tutkimuksen yhdeksi suureksi kysymykseksi Salminen (2009: 6) nimeää sen, koetaanko yhteiskunta, poliittinen järjestelmä ja hallinnon toiminta oikeudenmukaiseksi vai epäoikeudenmukaiseksi.

Etiikka käsittää arvoja ja periaatteita, jotka määrittävät mikä on oikein ja väärin, ja ohjaavat käyttäytymistä oikeaan suuntaan. Eettistä käyttäytymistä voidaan tarkastella opittuna käyttäytymisenä, jota voidaan muokata. Johtajan tehtävänä on vahvistaa ja tukea eettistä käyttäytymistä organisaatiossa ja johtaa esimerkiksi. (Menzel 2001: 303; 2007: 6, 22.)

Eettisesti perusteltu toiminta edellyttää yksilöltä kykyä harkintaan eri vaihtoehtojen välillä sekä toisen ihmisen asemaan asettumista (Valtiovarainministeriö 2000: 7–8). Etiikka tarkastelee ihmisen päämääriä, arvoja, asenteita ja normeja sekä ihmisten käsityksiä velvollisuuksista, vastuista ja oikeuksista.

Lawton (1998: 16–17) erottaa käsitteet ‘etiikka’ ja ‘moraali’. Etiikka käsittää joukon periaatteita, koodiston, joka ohjaa käyttäytymistä. Moraali liittyy henkilön toimintaan; miten hän toimii sen mukaan mikä katsotaan oikeaksi. Henkilö voi olla tietoinen eettisistä periaatteista, mutta niistä huolimatta hän voi toimia moraalittomasti. Eettisiä kysymyksiä voidaan tarkastella eri tasoilla ja eri näkökulmista, kuten yksilön, organisaation ja koko yhteiskunnan tasolla. Yksilötason eettisissä kysymyksissä on kyse käyttäytymiseen liittyvistä oikean ja väärän aspekteista toimittaessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Eettiset kysymykset organisaation tasolla liittyvät esimerkiksi siihen, kuinka virkamiehet kohtelevat kansalaisia. Kaikessa inhimillisessä toiminnassa on olemassa eettinen ulottuvuus. (Evans 1981: 132).

Arvot etiikan perustana

Oikean ja väärän punnintaa varten meillä on arvomaailma. Arvot ovat yleisiä toimintaa ohjaavia periaatteita, jotka kuvaavat tavoiteltavia päämääriä. Ne voivat olla myös ihanteita ja arvostuksia. Arvot auttavat ihmistä arvioimaan tilanteita ja tekemään valintoja ja suuntautumaan tulevaisuuteen. Arvot kietoutuvat ihmisen identiteettiin. Ne omaksutaan lapsuudessa, mutta ne muuttuvat koko elämän ajan. Nuoruudessa arvojen muutos lienee nopeinta. Myöhemminkin arvot voivat muuttua esimerkiksi yhteiskunnallisten muutosten myötä. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007: 35–37, 58.)

Ihmisen arvot muuttuvat kokemusten ja kypsymisen myötä. Moraaliajattelu on yksi kyvykkyyden laji, joka muuttuu ja kehittyy elämän aikana. Kohlbergin (1976) mukaan moraaliajattelu kehittyy vaiheittain. Moraalin tärkeäksi kokeminen lisää todennäköisyyttä toimia moraalisten arvojen mukaan. Ihminen kokee olevansa vastuussa siitä miten hän toimii ja pitää velvollisuutenaan noudattaa itselleen tärkeitä periaatteita.

Häyry (2002: 130, 180) viittaa Benthamin ajatuksiin mielihyvästä ja onnellisuuden tavoittelusta. Benthamin mukaan lasten kasvattaminen ajattelemaan aina kaikkien muidenkin onnellisuutta auttaa heitä aikuisina toimimaan oikein kaikissa tilanteissa.

Varttuvan ihmisen moraalinen kehitys on sidoksissa hänen kokonaiskehitykseen. Yksilön moraaliseen kypsymiseen vaikuttaa tiedollinen varttuminen, kulttuuri-

set tekijät ja sosiaalisuus. Sosiaalistuminen on oppimista, jonka tuloksena yksilö harjaantuu täyttämään ympäristön häneen kohdistamat rooliodotukset, ja hän sisäistää kulttuurin keskeiset arvot ja normit. Sukupuolen on todettu selittävän nuorten moraalista käyttäytymistä. (Vuorinen 1973: 24–33.)

Yksilön moraalisen ja yhteiskunnallisen toimintakyvyn kehittämisessä voidaan erottaa eri alueita. Ensimmäinen on moraalinen ja yhteiskunnallinen ymmärrys. Siihen sisältyvät tieto ja ymmärrys mutkikkaista kysymyksistä ja instituutioista, tulkinnat, arviointi sekä eettisten ja demokraattisten periaatteiden kehittynyt hallinta. Toinen alue liittyy motivaatioon toimia oikein. Ryhmään kuuluvat yksilön tavoitteet ja arvot, mielenkiinnon kohteet, vakaumus ja kestävyys haasteiden edessä, pystyvyys ja emootiot (myötätunto, toivo, innostus) sekä yksilön identiteetti. Käytännön toiminta muodostaa kolmannen alueen. Kansalaisen toiminta edellyttää kehittyntä viestintä- ja vuorovaikutustaitoa, johon sisältyy myös moraalinen ja poliittinen diskurssi, poliittisen osallistumisen taitoja, kyky tulokselliseen yhteistyöhön hyvin erilaisten ihmisten kanssa ja kyky organisoida muita ihmisiä toimimaan. (Colby 2005: 37–40.)

Näiden alueiden sisällä ja välillä on jonkinasteisia yhteyksiä. Ihmiset voivat edistyä yhdellä, mutta samalla he voivat olla jopa täysin kehittymättömiä jollain toisella ulottuvuudella. Henkilö voi olla erittäin kehittynyt moraaliarvioinnin taidoissa, mutta kokea olevansa poliittisesti täysin kykenemätön. Moraali- ja kansalaiskasvatus on tehokkainta silloin kun se kohdistuu mahdollisimman moneen edellä mainituista kehitysulottuvuuksista, eikä niitä käsitellä erillisinä. (Ibid. 40–41.)

Eettinen herkkyys eli moraalinen sensitiivisyys on tietoisuutta siitä, kuinka oma toimintamme vaikuttaa muihin ihmisiin (Myyry & Helkama 2002: 36). Eettinen herkkyys edellyttää taitoa tunnistaa eettinen jännite tai ristiriita arkielämän epäselvissä ja monimutkaisissa tilanteissa. Eettiseen herkkyyteen kuuluu myös herkkyys tunnistaa ja reflektoida sitä, miten oikea oma tulkinta toisen tilanteesta on ja millaisia seurauksia omalla toiminnalla on toisille ihmisille. Edelleen siihen kuuluu erilaisten toimintatapojen hahmottaminen sekä sen miettiminen, mitkä olisivat toimintatapojen mahdolliset seuraukset tilanteen eri osapuolille. Tilannetta tulisi tarkastella paitsi omasta myös toisten ihmisten oikeuksien ja hyvinvoinnin näkökulmasta. (Morton, Worthley, Testerman & Mahoney 2006: 390; Juujärvi, Myyry & Pessa 2007: 54, 79–80.)

Arvovalinnoissa ihminen tarvitsee valmiuksia kriittiseen vaihtoehtojen pohtimiseen, muuten hän ei tee valintoja aidosti itse. Kriittisyys tarkoittaa asioiden avointa tarkastelua, niiden eri puolien punnintaa ja ratkaisujen tekemistä sen suhteen, mikä oman käsityksen mukaan on hyvää ja oikein. Se ei tarkoita jatkuvaa vasta-

hankaa ja muiden ratkaisuista valittamista. Kriittisellä kansalaisella on oltava myös moraalinen näkemys. Kasvatuksella on mahdollisuus auttaa ihmisen moraalisen tietoisuuden avautumista siten, että hän sitoutuu hyvään pahan sijasta, mutta valinta on ihmisen tehtävä itse. Itseään ja toisia kunnioittava kriittinen kansalainen kykenee toimimaan yhteisössään hyväksi kokemiensa päämäärien edistämiseksi, herättämän myös muita arvopohdintaan ja käymään rakentavaa keskustelua mahdollisten eriävien päämäärien yhteensovittamiseksi. (Nivala 2006: 101.)

Eettistä käyttäytymistä varten on luotu erilaisia koodistoja etenkin erilaisille ammattialoille. Niillä pyritään määrittämään toivottavaa ja hyväksyttävää käyttäytymistä. Julkisen vallan käyttäjiä ohjataan toimimaan oikein ja tekemään eettisesti kestäviä valintoja arvostirittatilanteissa. Eettisillä koodeilla pyritään lisäämään kansalaisten luottamusta viranomaisten toimintaa kohtaan. Niillä myös pyritään ehkäisemään korruptiota. (Zimmerman 1982: 221–222; Isaksson 1997: 189–191; Lawton 1998: 15.)

Entä voidaanko eettistä käyttäytymistä opettaa ja oppia? Menzel (2007: 178–184) on sitä mieltä, että se on mahdollista ja toivottavaa. Eettistä herkkyyttä, arvovalintoja sekä esimerkillistä käyttäytymistä on mahdollista harjaannuttaa. Erityisen tarpeellista se on tuleville johtajille, esimiehille ja asiantuntijoille. Yksiselitteistä ja helppoa se ei ole. Ei ole yhtä oikeaa tapaa opettaa tai hankkia eettisen käyttäytymisen taitoa.

Opettajat ovat myös eettisiä kasvattajia, jolloin he tukevat nuorten kasvua tulevaisuuden yhteiskunnan moraaliseksi toimijoiksi. Taneli (2009: 370–372) muistuttaa, että kunnioittamisen ilmapiiri ja toisten ihmisten huomioonottaminen sekä kannustaminen ovat tärkeitä tekijöitä myös tuotantoelämässä. Koulun tehtävänä ei ole pelkästään tiedollisen ja taidollisen sivistyksen välittäminen, vaan myös eettisyyden siirtäminen osaksi elävää elämää.

1.3 Nuoret ja nuorisotutkimus

Tässä tutkimuksessa nuoret nähdään aktiivisina toimijoina, joilla on sanottavaa yhteiskunnallisista asioista. Empiirisen aineiston hankinta tehtiin lukiolaisille suunnattuna lomakekyselynä. Tarkoituksena on kartoittaa nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä. Tutkimuksen teemoja taustoitetaan kirjallisuudella, johon kuuluu aihepiiriin sopivia nuorisotutkimuksia.

Luonteeltaan nuorisotutkimus on monitieteistä tutkimusta, jolla ei ole yhtenäistä teoriaperustaa, joka ohjaisi tutkijoiden kysymyksenasettelua. Nuorisotutkimuksella on pitkä perinne etenkin psykologiassa ja sosiologiassa. Yksittäiset tutkimukset

voivat nojautua myös kasvatustieteeseen, kulttuurintutkimukseen ja politologiaan. Nuorisotutkimuksen aiheet ovat koskeneet muiden muassa nuoruusiän kehitystä, nuorten elinoloja, julkisen nuorisokeskustelun esiin nostamia asioita, nuoriso- ja koulutuspolitiikkaa sekä nuorisokulttuuria. (Nuutinen 2000: 127–128.)

Nuorison toiminnan ja käyttäytymisen selittäminen on ollut nuorisotutkimusta yhdistävä teema. Samoin on pohdittu sitä, onko nuorison ja nuorten toiminnan tutkiminen mielekästä objektiivisesti ulkopuolelta vai tulisiko nuorten kanssa pyrkiä vastavuoroiseen kommunikatiiviseen yhteyteen. Tärkeäksi kysymykseksi on noussut myös nuorisotutkimuksen ihmiskuva: käsitetäänkö nuoret passiivisiksi, yhteiskunnallisten voimien ja kulttuuristen prosessien sätkynukeiksi vai ajatellaanko, että nuorilla on tietoa yhteiskunnasta ja elämänsä ehdoista, ja että he toimivat aktiivisesti oman tietonsa perusteella. Uudempana tutkimusteemana on ollut sukupuolen merkitys nuoruudessa ja toisaalta nuoruuden merkitys sukupuoli-roolien omaksumisessa. (Puuronen 2000: 9.)

Suomalainen nuorisotutkimus on institutionalisoitunut Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran puitteissa (Puuronen 2006: 267). Yhteistyön tuloksena toteutetaan säännöllisesti nuorisobarometreja, joilla kerätään tietoja nuorten asenteista ja arvoista. Barometrit ovat perustuneet suomenkielisille 15–29 -vuotiaille nuorille tehtyjen kyselyjen aineistoihin. Otoksen koko on yleensä parisentuhatta nuorta, ja tiedonkeruu tapahtuu puhelinhaastatteluin. Toistuvina teemoina ovat olleet koulutus, työ ja työttömyys ja niiden lisäksi eri vuosina vaihtuvat teemat. Nuorisobarometrien lisäksi julkaistaan Nuorten elinolot -vuosikirjaa, jossa on käytetty eri tahojen laajoja kyselyitä nuorten elämästä vuosittain vaihtuvin teemoin.

Nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä niitä ennustavia tekijöitä kartoitetaan säännöllisesti toteutettavien kyselytutkimusten avulla. Esimerkiksi valtakunnalliset Kouluterveyskysely ja Nuorten terveystapatutkimus keräävät vuosittain tietoa nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilashuollosta. Niiden pyrkimyksenä on tukea nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä. (Suurpää 2009: 54–55.) Kouluterveyskysely täytetään yleensä kouluissa huhtikuun aikana, joten tämän kyselyn toteutus osui useassa lukiossa samaan ajankohtaan.

Nuoruuden ja nuorison käsitteet

Nuoruus on identiteetin etsimisen ja oman minän löytämisen eli yksilöllistymisen aikaa. Oman minän löytämisellä tarkoitetaan reflektiota, huomion kiinnittämistä omaan sisimpään, subjektin löytämistä maailmana, joka on olemassa itselleen, ja joka muodostaa muusta maailmasta, asioista ja ihmisistä erottuvan kokonaisu-

den. Minän löytämisvaiheeseen voi kuulua ristiriidat, voimakkaat ja nopeasti vaihtuvat tunteet. Itsenäisyydenhalu saattaa merkitä myös sitä, että nuoret haluavat elämänsä jonkin alueen tai toiminnan, jota ei kukaan muu, etenkin aikuiset, pysty hallitsemaan. Nuoruus ei ole kuitenkaan omaan itseensä käpertymistä, vaan ikävaiheeseen kuuluu yksittäisille elämänalueille (kuten talouselämään, oikeusjärjestelmään, uskonnolliseen elämään ja politiikkaan) sisäänkasvaminen. (Puuronen 2000: 54–55.)

Nuoruudessa haetaan riippumattomuutta omista vanhemmista ja etsitään omaa paikkaa yhteiskunnassa ja maailmassa. Aikuisidentiteettiä rakennetaan ystävyys-suhteissa sekä laajemmissa kaveri- ja vertaispiireissä. Nyky-yhteiskunnassa ystävyys-suhteita voidaan pitää merkityksellisempinä kuin sukulaisuus- ja naapuruus-suhteita. (Melkas 2009: 28–35.)

Elämäkulkua voidaan tylogisoida eri ikävuosiin sijoituvaksi. Tämän jaottelun mukaan nuoruus sijoittuu ikävuosiin 11–25 ja jakaantuu seuraaviin vaiheisiin: varhaisnuoruus (11–14-vuotiaat), keskinuoruus (15–18-vuotiaat) ja myöhäisnuoruus (19–25-vuotiaat). Nuoruutta voidaan määritellä myös liittämällä siihen tiettyjä kehitystehtäviä kuten uusien suhteiden luominen ikäkumppaneihin, sukupuoliroolien omaksuminen, emotionaalinen riippumattomuus omista vanhemmista ja muista aikuisista, valmistautuminen eri elämänalueille, kuten parisuhteeseen, perhe-elämään ja työelämään, ideologian ja maailmankatsomuksen kehittäminen ja omaksuminen sekä sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. (Puuronen 2000: 19–25, 57.) Edellisen jaottelun mukaisesti tämän tutkimuksen kohdejoukkona olevat nuoret elävät keskinuoruuden vaihetta.

Nuoret eivät ole mikään yhtenäinen ihmisjoukko, sosiaalisesti tai kulttuurisesti eheä ryhmittymä, vaan nuoret ovat yksilöllisiä ja nuoruus moniulotteista. Nuoruus on ristiriitaisten mielikuvien sävyttämä ajanjakso ihmisen elämässä, toisaalta unelmien ja avointen mahdollisuuksien, odotusten ja vapauden aikaa, toisaalta kaoottinen ja uhkien sävyttämä välivaihe, jolloin ei ole vielä ”valmis”, muttei myöskään enää vailla vastuuta. Nuoruus sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Niillä kummallakin nähdään olevan itseisarvoinen merkitys, mutta nuoruus saa merkityksensä ainoastaan suhteessa lapsuuteen ja aikuisuuteen. Nuoruutta määritellään siten ’ei enää’ ja ’ei vielä’ -määrittelyillä. Se on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen, ihmisen biologisen, psyykkisen ja sosiaalisen kypsymisen prosessi lapsesta aikuiseksi. Nuoreksi nimitetään ihmistä, joka ei ole lapsi eikä aikuinen, vaan jotain siltä väliltä. (Nivala & Saastamoinen 2007: 10.)

Nuoria koskee oma lakinsa. Nuorisolain mukaan (27.1.2006/72) nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamis-

ta sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Laissa määritelty aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Lisäksi laki painottaa voimakkaasti nuorten kuulemisen, osallisuuden ja vaikuttamisen edistämistä. Nuorisolain henkeä toteutetaan nuorisopolitiikalla ja -työllä. (Opetusministeriö 2009.)

Nuorisopolitiikan yhtenä tehtävänä on aktiivisen kansalaisen tietojen, taitojen ja kykyjen kasvattaminen. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamiseen sisältyy myös ajatus siitä, että nuorisopolitiikassa ja nuorisotyössä on pyrittävä siihen, että nuoret eivät syrjäydy. Nuorisopolitiikassa on kaksi keskeistä ulottuvuutta. Ensinnäkin nuori nähdään ”keskeneräisenä”, moninaisten ongelmien vaivaamana aikuisten yhteiskuntaan integroituvana tulevaisuuden kansalaisena. Toisaalta nuoria pidetään luovaan elämänhallintaan kyvykkäinä ja aktiivisinä kansalaisina. (Siurala 2007: 346–347.) Nuorille tulee antaa tilaa toimia yhteiskunnassa, ja sitä kautta opettaa heidät osaksi hallintoa, kansalaisiksi ja palvelujen käyttäjiksi.

Nuorisotyö koostuu pääosin kuntien, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen piirissä tehtävästä työstä, vapaasta kansalaistoiminnasta ja nuorten vapaa-ajan toiminnasta sekä projektimuotoisista toimista. Se pitää sisällään nuorten omaehtoista yksilöllistä toimintaa tai erilaisissa lähi- ja viiteryhmissä tapahtuvaa ryhmätoimintaa sekä nuorten ohjausta, tukemista, auttamista ja toimintaan puuttumista. (Cederlöf 2009: 23.)

Nuorten aktiivista kansalaisuutta on korostettu erilaisissa linjauksissa ja ohjelmissa. Silti nuorten suhdetta hallintoon on tutkittu vähän. Tämän tutkimuksen aihepiiriä voidaan siitä syystä pitää tarpeellisena. Entä onko aktiivinen kansalainen sama kuin kunnan kansalainen? Yhteiskunnallisessa keskustelussa aktiivinen kansalainen mielletään kunnan kansalaiseksi, mutta kunnan kansalainen on muutenkin kuin aktiivinen, mikäli aktiivisuudella tarkoitetaan osallistumista politiikkaan ja yhteisiin asioihin vaikuttamista. Nuorten näkemyksiä kunnan kansalaisten hyveistä tarkastellaan luvussa 2.

1.4 Nuorten arvot

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nuorten arvoista. Miten nuorten arvot muodostuvat ja millaisia arvoja heillä on?

Arvomaailman jäsentyminen

Sosiaalistumisen ja kulttuuriin kasvamisen kautta lapset ja nuoret omaksuvat tiettyjä ympäristönsä arvoja, joita ovat esimerkiksi käsitykset siitä, mikä on oikein ja

mikä väärin. Maailmankuvan muodostaminen on pyrkimystä löytää ratkaisuja kysymyksiin: mikä maailma on, ja mikä on minun paikkani siinä. (Helve 1997: 142, 2002: 16.)

Käsitteenä maailmankuvalla tarkoitetaan esimerkiksi luontoa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien oletusten tai tietojen kokonaisuutta, joka koostuu tiedostetuista maailmaa koskevista väitteistä. Maailmankuvasta tulee maailmankatsomus kun yksilö tietoisesti ja aktiivisesti pohdiskellen ottaa kantaa peruskysymyksiin olemassaolosta, tiedosta ja arvoista. Tällöin maailmankatsomus on yksilön persoonallinen tapa tulkita, tuntea ja kokea maailmaa. (Niiniluoto 1984: 87, Mikkonen 2000: 67.)

Maailmankuva on ihmisen itsensä piirtämä tiedollinen kartta hänen omasta todellisuudestaan. Sen muodostuminen alkaa jo lapsuudessa. Maailmankuva heijastaa kaiken sen, mitä ihminen on oppinut, tuntenut ja ajatellut. Se on kokonaisvaltainen käsitys todellisuudesta ja sen luonteesta ja siinä vallitsevista lainalaisuuksista, ja se myös vaikuttaa jokaisen ihmisen toiminnan taustalla, tiedosti hän sitä tai ei. (Roine, Seppänen & Siipi 1987: 9–10.)

Koulutus muokkaa arvomaailmaa. Helkaman (1997) mukaan arvojen yksilökeskeistyminen johtuu pitkälti kohonneesta koulutustasosta. Nykypäivänä ei voida puhua enää tietyn väestön arvojen yhtenäisyydestä, mikä oli ominaista vielä 1980-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa. Arvojen yhteiskunnallisena tehtävänä on toisaalta panna toimintaa käyntiin, sytyttää intohimoja ja toisaalta pitää yhteiskunta koossa ja intohimoja kurissa. Arvot ovat ihmiselle tärkeitä. Ihmisen olemukseen kuuluu se, että hän muotoilee arvoja ja ihanteita, jotka eräällä tapaa antavat hänen elämälleen tätä elämää suurempia merkityksiä. (Helkama 1997: 256–258.)

Nuoruutta leimaa ideologinen eettinen ajattelu, jossa omat eettiset ja moraaliset arvovalinnat omaksutaan, ja nuoruuden identiteetikriisien kautta nuoret löytävät oman arvomaailmansa. He sitoutuvat yhteiskuntaan kansalaisina ja oppivat omat yhteiskunnalliset oikeutensa ja vastuunsa. Sosiaalistajina ovat lapsen ja nuoren lähiympäristö; ensinnä koti ja sitten koulu. Iän myötä kavereiden, harrastusten ja median vaikutus sosialisatiossa kasvaa. Nuoret osallistuvat sosiaalistumisprosessiin aktiivisina persoonina hankkimalla esimerkiksi internetistä aineksia arvojensa ja maailmankuvansa pohjaksi. (Helve 2007: 283–285.)

Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset ovat heijastuneet myös nuorten arvoihin. Voidaan jopa sanoa, että nuorilla ei ole jäsentynyttä arvo- ja aatemaailmaa. Kristillisten arvojen yhteys moraalikäsitteisiin ei ole enää niin vahva kuin se oli aiemmin. Vaikka kristinuskolla on ollut vahva vaikutus lasten ja nuorten kasva-

tuksessa, vain harvalle nuorelle on muodostunut sen mukainen maailmankuva. Ilman arvoja on vaikea tietää, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on hyvää ja mikä paha. Useimmat nuoret joutuvat nyt aikaisempaa enemmän kantamaan vastuuta omasta moraalistaan. On jopa luotettu liikaa siihen, että nuoret opettamatta tietäisivät, mikä on oikein ja mikä väärin. Helve mainitsee esimerkiksi sen, että moni nuori ei pidä vääränä varastamista, vaan tyhmyytenä siitä kiinni jäämistä. Samankaltainen ajattelu on yleistynyt myös aikuisten keskuudessa. (Helve 2002: 19, 83.) Merkittävin rooli eettisen arvomaailman, oikean ja väärän opettamisessa on edelleen kodeilla. Yhteiskunta koulujärjestelmineen ei korvaa kodin vastuuta nuorten moraalijattelun kehittämisessä.

Useimmat nuoret eivät välttämättä ole ankkuroineet arvojaan mihinkään ideologiaan. He valitsevat arvonsa tilannekohtaisesti. Se voidaan nähdä mahdollisuutena avoimuudelle. On tärkeää selvittää nuorten käsityksiä, sillä nuoret voivat toimia eräänlaisena ilmapuntarina, joka osoittaa yhteiskunnan arvojen muuttuvan. Tällä hetkellä suuntaus näyttää muutosta materialismin korostamisesta elämänlaadun arvostamiseen, suvaitsevaisuuteen ja moniarvoisuuteen. (Helve 2007: 297.)

Yksilöllistyminen aikamme ilmiönä

Yksilöllistyminen ohjaa ihmisten elämää myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Ihmisestä on tullut oman elämänsä suunnittelija ja hallitsija, jolla on vastuu omista valinnoistaan. Sosiaaliset turvaverkot löystyvät. (Aittola 2007: 340.) Itsensä toteuttamisen individualismi tarkoittaa keskittymistä omaan itseen ja välinpitämättömyyttä muita ihmisiä kohtaan (Helve 2007: 281–284).

Harisalo ja Miettinen (2004: 143) luonnehtivat moraalisen köyhyyden syntyvän vahvistuvan individualismin ja heikkenevän yhteisöllisyyden yhdistelmästä. Moraalista köyhyyttä on se, että ihmiset suhtautuvat välinpitämättömästi sosiaalisiin normeihin ja käyttäytymissääntöihin. Se on röyhkeyttä ja piittaamattomuutta muista ja muiden eduista. Ihmiset korostavat oikeuksiaan, mutta eivät vastuutaan eivätkä velvollisuuksiaan. Moraalisesti köyhien yhteiskunnassa yhteiskunnasta tulee etujen tavoittelun arena, jolla nopeimmat ja nokkelimmat menestyvät keinoin, joiden käyttöä muut vielä empivät. Tätä ei pidä tulkita suinkaan siten, että moraalinen köyhyys olisi leimallista nuorten keskuudessa. Aikuisia voidaan pitää esimerkkeinä, niin myös suhtautumisessa moraalisiin kysymyksiin.

Aikamme viihteellä on osuutensa arvojen muokkauksessa. Erilaiset tosi-tv-ohjelmat ovat lisänneet suosiotaan. Tosi-tv nostaa todellisten ihmisten yksityisyyden ja tunteet ohjelman keskeiseksi sisällöksi ja käyttää niitä viihteellisiin tarkoituksiin (Hietala 2007: 86.) Helveen (2007: 284) mukaan voidaan puhua myös uudenlaisen ”tosi-tv-moraalin” syntymisestä, joka perustuu tietynlaiseen sosiaali-

seen darwinismiin. Tärkeintä on kilpailussa voittaminen hinnalla millä hyvänsä. Tosi-tv-ohjelmien kilpailuissa tavoiteltavia arvoja eivät ole rehellisyys, avuliaisuus ja yhteistyö, vaan itsekkyyys, itsensä esiin tuominen, ahneus ja totuuden taitava muuntelu. Ei ole ”cool” olla kiltti ja muut huomioiva. Näissä ohjelmissa on kestävä nöyryytystä toisten edessä.

Kuluttamisesta on tullut merkittävä osa ihmisten elämää, elämäntapaa ja identiteetin rakentamistyötä, niin myös nuorilla. Kuluttamalla haetaan nautintoja elämään. Aikamme ihmisten käyttäytymistä ohjaa usein pyrkimys välittömään tarpeentyydytykseen ja mielihyvään. Tästä on käytetty termiä ”kivan kulttuuri”. Jatkuvassa informaatiovirrassa ja vaihtuvissa toimintaympäristöissä eläminen ja valintojen tekeminen johtaa helposti suojautumistarpeisiin ja itselle epämieluisien asioiden välttämiseen. Se voi tarkoittaa sitä, että nuoret pyrkivät etsiytymään samanhenkisten pariin ja ottamaan vaistonvaraisesti vastaan lähinnä vain sellaisia kokemuksia ja tietoja, joilla tuntuu olevan merkitystä vain heille itselleen. (Aittola 2007: 340–343.)

On silti väärin leimata nuoret pelkästään hedonistisiksi individualisteiksi. Nuorten arvoja tutkinut Helve (2001: 38–39) toteaa, että nuoret arvostavat ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, ympäristönsuojelua ja hyvinvointiyhteiskuntaa. Nuorten arvomaailmaa luonnehtii esimerkiksi se, että vaikka monet nuoret tiedostavat rajallisuutensa vaikuttaa maailmanlaajuisesti, he saattavat silti olla huolissaan koko maailmaa koskevista ympäristökysymyksistä. Luonnon ja eläinten oikeudet koetaan tärkeiksi. Monet tiedostavista nuorista ovat valmiita sitoutumaan omalla elämäntavallaan ekologiseen maailmankuvaan ja siihen liittyvään arvomaailmaan. Suurten ideologioiden, kuten kristinusko, sosialismi tai kapitalismi, tilalle nuoret ovat valmiita valitsemaan pieniä projekteja, joilla he parantavat maailmaa. Näitä ovat turkistarhaiskut, kasvissyönni, kirpputorit ja kierrätys. (Helve 2002: 16, 2007: 286.)

Kestävää kehitystä voidaan pitää yhtenä eettisenä periaatteena. Se tarkoittaa sitä, että me koemme vastuuta paitsi oman yhteiskuntamme jäsenten hyvinvoinnista, myös koko ihmiskunnan ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnista. (Juujärvi ym. 2007: 287.) Maailmanlaajuiset muutokset haastavat meidät miettimään etiikan globaalia ulottuvuutta. Tulevaisuudessa voidaan ehkä määritellä globaali eettisten periaatteiden viitekehys, jossa otetaan kantaa oikean ja väärän kysymyksiin ilman sosiaalisia, taloudellisia tai poliittisia raja-aitoja. (Ghere 2005: 352–353.)

Ilmastonmuutos ympäristöongelmana koskettaa nykyisiä ja tulevia sukupolvia. Se tarkoittaa maapallon ilmaston pysyvää lämpenemistä, ja se on aiheutunut ihmisten toiminnasta. Näin ollen ihmisten toiminnan muuttaminen on avain ongelman estämisessä. Ilmastonmuutos koskettaa eettisenä kysymyksenä kaikkia eettisen toiminnan osa-alueita. Se vain on ensin tunnistettava eettiseksi ongelmaksi. Eetti-

seen motivaatioon liittyy oman vastuun pohdinta: olenko vastuussa maapallon, toisten ihmisten ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnista. Jos koemme osaltamme olevamme vastuussa ilmastonmuutoksen torjunnasta, se edellyttää myös moraalista toimeenpanotaitoa. Meillä on varmasti tietoa siitä, mitä yksittäinen ihminen voi tehdä henkilökohtaisessa elämässään ilmastonmuutoksen torjumiseksi, mutta nämä teot edellyttävät tahdonlujutta ja elämäntapojen muutosta, jotka koskevat päivittäisiä valintoja. (Juujärvi ym. 2007: 288–290.)

1.5 Kyselytutkimuksen toteuttaminen

”Hyvää hallintoa - Ketä kiinnostaa” -kyselyllä kerättiin lukiolaisten käsityksiä kunnan kansalaisuudesta, yhteiskuntaa koskevista eettisistä haasteista, julkisjohtajien hyveistä sekä julkisen toiminnan eettisyydestä.

Toteutettu kysely on itsenäinen kokonaisuus, vaikka jotkin teemat ja kysymysparit noudattelevat Salmisen ja Ikola-Norrbackan tutkimusta. Kansalaiskysely Salmisen ja Ikola-Norrbackan (2009) tutkimuksessa edustaa Suomea pienois-koossa. Otos on edustava vastaajien asuinalueen, iän, sukupuolen ja äidinkielen perusteella. Tämä tutkimus kerää tietyn ikäisten ja tietyissä oppilaitoksissa opiskelevien nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä valituista teemoista.

Tätä tutkimusta voidaan pitää luonteeltaan yleiskartoituksena valituista eettisistä teemoista ilman, että valittuja etiikan aiheita tarkasteltaisiin muita yksityiskohtaisemmin (vrt. Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 5). Kyselyn tuloksia käsitellään pääluvusta 2 lähtien. Tutkimuksessa ei ole ns. erillistä teoriaosuutta, vaan kirjallisuudella taustoitetaan kyselyn empiiristä osuutta eri pääluvuissa aihepiirien mukaisesti.

Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla saadaan kartoitettua tilannetta, mutta ei merkittävästi selvitettyä asioiden syitä. Sille on ominaista numeerisesti suuri ja edustava otos sekä ilmiön kuvaus numeerisen tiedon pohjalta. Aineiston keruussa käytetään yleensä standardoituja tutkimuslomakkeita valmiine vastausvaihtoehtoineen. (Heikkilä 2008: 16–17.)

Kyselytutkimuksella on omat hyvät ja huonot puolensa tiedonkeruumenetelmänä. Se on suhteellisen tehokas ja taloudellinen tapa kerätä tietoa silloin kun tutkittavia on paljon. Kyselytutkimuksilla ei saada tietoa muusta kuin siitä, mitä tutkija ymmärtää kysyä. (Heikkilä 2008: 19.) On mahdollista, että tutkijan mielestään hyvinkin kattaviksi laatimat valmiit vastausvaihtoehdot eivät välttämättä tavoita vastaajan ajatusmaailmaa (Hirsjärvi & Hurme 2000: 37). Kysymykset eivät aina ole sellaisia, että tutkittavasta asiasta saataisiin monipuolinen kuva. Etenkin nuo-

ria tutkittaessa on huomioitava sukupolvien välisen ohipuhumisen riski. Se tarkoittaa sitä, että kaikki vastaajat eivät välttämättä ymmärrä kysymyksiä samalla tavalla kuin mitä tutkija on tarkoittanut. (Suurpää 2009: 52.) Riskiä voidaan pienentää testaamalla kyselylomake etukäteen vastaajaryhmään sopivan edustajan kanssa. Tässä tutkimuksessa kysymyslomake esitettiin ikäryhmään kuuluvilla nuorilla, ja lomaketta muokattiin heiltä saatujen kommenttien mukaan.

Tutkimusaineisto koottiin informoituna kyselynä. Heikkilän (2008: 67) mukaan informoidun kyselyn suurimpia etuja postikyselyyn verrattuna on se, että kyselylomake viedään vastaajalle ja noudetaan vastaajalta henkilökohtaisesti. Se parantaa vastausprosenttia ja mahdollistaa sen, että vastaaja voi saada selvennyksiä kysymyksiin mahdollisten väärinkäsitysten välttämiseksi.

Varsinainen kyselykierros toteutettiin lukioissa paikan päällä. Lomakkeita kerättiin kuudesta eri lukiosta yhteensä 1130 kappaletta maaliskuu-toukokuun aikana 2009. Sitä edelsivät yhteydenotot kouluihin ja niiden rehtoreihin tutkimusluvan saamiseksi sekä käytännön järjestelyjen sopimiseksi.

Koulujen valinnassa ei tavoiteltu maantieteellistä yleistettävyyttä. Lukiot sijaitsevat tutkimusentekopaikkakunnan kohtuullisella lähietäisyydellä. Tehtyihin valintoihin vaikuttivat myös tutkimusekonomiset syyt. Tutkimukseen haluttiin vastajia erikokoisista lukioista sekä kaupungeista että maaseudulta. Pienin lukioista on Kyrönmaan lukio Isossakyrössä ja suurin Tikkurilan lukio Vantaalla. Seinäjoen, Tikkurilan ja Vaasan lyseon lukiot voidaan sijoittaa maamme lukiokartalla suurten lukioiden joukkoon. Valtaosa lukioista sijaitsi joko Etelä-Pohjanmaalla (Kauhajoki ja Seinäjoki), Pohjanmaalla (Kyrönmaa ja Vaasa) tai Keski-Pohjanmaalla (Kiviniityn lukio Kokkolassa). Joukkoon mahtuu yksi lukio Uudeltamaalta: Tikkurilan lukio Vantaalta. Nämä koululaiset edustavat tutkimuksessa eteläsuomalaisia ”city-nuoria”. Taulukosta 1 käy ilmi kerättyjen lomakkeiden lukumäärät lukiottain.

Vastaajista 58 % on naisia ja 42 % miehiä. Suurin osa kyselyyn osallistuneista nuorista on 17–18-vuotiaita lukion ensimmäisen tai toisen vuosikurssin oppilaita. Kevättalvella abit eivät kouluissa enää olleet, joten se on syynä siihen, miksi he eivät ole mukana kyselyssä. Kyselyn taustamuuttujia olivat vastaajien syntymävuoden lisäksi sukupuoli sekä äidin ja isän ammatit².

² Vastaajat nimesivät itse vanhempiensa ammatit. Taustamuuttuja-analyysiä varten äidin ja isän ammatit luokiteltiin ryhmiin. Muodostetut ryhmät olivat: 1=akateemiset ammatit, johtavassa asemassa olevat, 2=yrittäjät, käsityöläiset, maatalousyrittäjät, 3=hoiva- ja palveluala, 4=teknikan ja teollisuuden työntekijät, 5=toimistoalan työntekijät, 6=muut.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston kohteet ja laajuus

Lukio	Pvm	Lomakkeita kpl
Kauhajoen lukio	29.4.2009	133
Kiviniityn lukio	12.3.2009	136
Kyrönmaan lukio	6.4.2009	68
Seinäjoen lukio	2.4.2009	452
Tikkurilan lukio	11.–12.5.2009	190
Vaasan lyseon lukio	15.4., 21.4.2009	151
Yhteensä		1 130

Empiirisen tutkimuksen keruu aloitettiin ottamalla yhteyttä koulujen rehtoreihin. Kaikissa lukioissa kyselyn toteuttaminen sujui siten, että oppilaat täyttivät lomakkeen koulutunnin aikana. Tutkija kävi jokaisessa koulussa viemässä ja keräämässä lomakkeet. Lomakkeen täyttivät kaikki kyseisenä päivänä paikalla olleet oppilaat. Poikkeuksia ovat Tikkurilan lukio ja Vaasan lyseon lukio, joissa lomakkeen täytti muutama ryhmä. Ne, joille lomake annettiin, täyttivät sen ja palauttivat. Täydellistä kontrollia sen suhteen, jättikö joku yksittäinen oppilas lomakkeen täyttämättä ja laittoiko sen reppuunsa palauttamatta sitä, ei toteutettu. Lomakekontrollin olisi voinut toteuttaa numeroimalla jokainen lomake etukäteen. Toisaalta numeroidut lomakkeet olisivat voineet herättää vastaajissa epäilyjä. Vastajille korostettiin luottamuksellisuutta tutkimukseen osallistumisessa. Tällä tavoin kerätyn aineiston osalta vastausprosentin määrittely ei ole relevanttia.

Vastaajajoukosta merkittävä osa (40 %) on seinäjokelaislukiolaisia. Tämä ei ollut tarkoituksellinen valinta. Tutkimuksessa on mukana kaksi muutakin suurta lukiota. Kyselyn tuloksia tarkasteltaessa vertaillaan myös koulukohtaisia eroja. Kuten myöhemmin huomataan, seinäjokelaisnuorten näkemykset eivät erotu muita selvemmin, vaan noudattelevat keskiarvoja.

Tutkimuksen luotettavuuteen voi vaikuttaa se, että kyselylomakkeessa ei yksityiskohtaisesti määritelty käsitteitä. Nuorten oletettiin ymmärtävän käsitteiden merkitys. Esitestaus osoitti, että käytetyt käsitteet olivat selkeitä. Toisaalta kyselylomakkeessa ei ollut kovin monimutkaisia käsitteitä. Selityksiä ja määritelmiä olisi voinut olla, ja joitain käsitteitä olisi voinut tarkentaa, mutta toisaalta se olisi pidentänyt lomaketta ja vienyt enemmän aikaa vastata. On siis mahdollista, että nuoret tulkitsivat joitain määritelmiä omalla tavallaan. Tämä koskee luonnollisesti mitä tahansa kyselyä ja kohderyhmää. Määritelmien olemassaolo ei kuitenkaan takaa sitä, että kaikki jaksaisivat kahlata ne huolellisesti läpi.

Kysymykset

Kysymyslomake käsittää 11 kysymysryhmää ja 111 väittämää eettisistä teemoista. Teemoja ovat kunnan kansalaisuus, yhteiskunnan eettiset haasteet, vastuut, ongelmat ja muutos, julkisten vallankäyttäjien eettiset hyveet ja julkisten palveluiden eettisyys sekä tulevaisuuden eettiset kysymykset. Tutkimusteemat valittiin, koska niiden kautta haluttiin tarkastella nuorten mielipiteitä hyvästä hallinnosta. Hyvä hallinto ymmärretään tässä tutkimuksessa melko laajana käsitteenä kattaen hallinnon ja kansalaisen suhteen, julkisen hallinnon roolin kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavana tahona ja julkisen palvelutoiminnan. Teemat on pyritty soveltamaan nuorten kokemuspiiriin yhteiskunnallisista asioista.

Lomakkeen lopussa oli kaksi avointa kysymystä. Toisessa nuoret visioivat tulevaisuutta ja elämänmenoa kahdenkymmenen vuoden kuluttua. Vastauksia tuli varsin runsaasti eli 422 nuorta kommentoi tulevaisuutta. ”Sana on vapaa” -osiossa kommentoitiin kyselyä yleensä tai jotain teemaa erityisesti.

Kyselyaineiston käsittely

Kyselyaineiston käsittelyyn käytettiin tilastollista SPSS-ohjelmaa (Statistical Package for Social Sciences). Aineistosta tehtiin kuvailevat perusajot prosenttija-kaumina ja keskiarvoina. Muuttujia tarkasteltiin ristiintaulukoimalla. Tulosten merkitsevyyttä testattiin Khiin neliötestillä. Lisäksi Mann-Whitney U-testillä selvitettiin eri ryhmien välisten keskiarvojen erojen merkitsevyyttä. Testi soveltuu kahden ryhmän keskiarvojen vertailuun. Koulukohtaisten näkemuserojen testaukseen on käytetty Kruskal Wallisin testiä, jolloin voidaan verrata useamman ryhmän keskiarvoja. Prosenttilukuina esitettävät tulokset on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun.

Pääkomponenttianalyysiä on käytetty tiivistämään aineistoa ja luomaan erilaisia ryhmiä. Kyseisellä menetelmällä on mahdollista tiivistää useiden muuttujien informaatio muutamaan keskeiseen pääkomponenttiin. Pääkomponenttianalyysissä oletetaan, että muuttujien välillä on aitoja korrelaatioita. Pääkomponentin hyvyttä voidaan arvioida muuttujien latausten perusteella, jolloin mittaa kutsutaan ominaisarvoksi. Perinteisenä nyrkkisääntönä on pidetty, että pääkomponentin ominaisarvon olisi hyvä olla vähintään yksi. Eri pääkomponenteille tulevien yksittäisten muuttujien latausten neliöiden summa on nimeltään kommunaliteetti. Mitä voimakkaammin muuttuja latautuu jollekulle pääkomponenteista, sitä lähemmäksi arvoa 1 kommunaliteetti tulee. (Metsämuuronen 2006: 615–621.)

Pääkomponentit tulkitaan ja nimetään rotatoinnin jälkeen. Tulkinnan perusteena käytetään muuttujien latautumista kyseiselle pääkomponentille. Pääkomponentti

nimetään voimakkaimmin latautuneiden muuttujien mukaan. Menettely muistuttaa laadullisen tutkimuksen sisällön analyysissä tehtävää luokkien nimeämistä. (Metsämuuronen 2006: 622.) Korrelaatiomatriisin soveltuvuutta pääkomponenttianalyysiin voidaan tutkia Bartlettin sväärisyystestillä, joka tutkii ovatko korrelaatiomatriisin arvot nolliä. Kaiser-Meyer-Olkin -testissä, KMO, lasketaan korrelaation ja osittaiskorrelaation välistä suhdetta. Mikäli testeissä saadaan arvo 0,6 tai sitä suurempi, korrelaatiomatriisi on sovelias pääkomponenttialyysiin. (Metsämuuronen 2006: 622.)

Raportointi

Tutkimuksen raportointi etenee siten, että seuraavissa pääluvussa tarkastellaan teemoja kunnon kansalaisuus, politiikka ja osallistuminen, luottamus päättäjiin, julkisten palvelujen eettisyys, eettiset haasteet yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymät nuorten arvioimana. Niitä taustoitetaan kirjallisuudesta poimituilla havainnoilla, muiden tutkimusten tuloksilla, jonka jälkeen esitetään tätä tutkimusta varten kerätyn kyselyn tulokset.

Toisessa pääluvussa tarkastellaan kansalaista eettisenä toimijana ja esitetään nuorten näkemyksiä kunnon aikuisen kansalaisen hyveistä. Tarkastelu kunnon kansalaisen hyveistä ja kansalaiskasvatuksesta taustoittaa kansalaisen rooleja yhteiskunnan jäsenenä, poliittisena, sosiaalisena ja taloudellisena toimijana eli teemoja, joita käsitellään myös myöhemmissä pääluvussa. Se luo pohjaa tarkastella nuorta yhteiskunnan toimijana.

Kolmannessa pääluvussa käsitellään nuorten mielipiteitä politiikasta ja politiikoista ja julkisten vallankäyttäjien eettisistä toimintaperiaatteista. Luottamus yhteiskunnan instituutioihin ja eettiset periaatteet julkisissa palveluissa on neljännen pääluvun aiheena. Nuorten käsityksiä yhteiskuntaan liittyvistä eettisistä haasteista tarkastellaan pääluvussa viisi. Julkiselle vallalle kuuluvia velvoitteita, tämän hetken yhteiskunnallisia ongelmia, yhteiskunnan muutosta ja tulevaisuuden haasteita kartoitetaan kolmella kysymyspatteristolla.

Nuorten tulevaisuuskäsityksiä visioidaan kuudennessa pääluvussa. Erilaisten työpaikkojen houkuttelevuus on nuorille tulevaisuutta koskeva kysymys, mutta se ei sinänsä liity eettisyyteen. Tulevaisuuden eettisiä haasteita kartoitetaan väittämätyyppisesti ja antamalla nuorten kertoa omia tarinoitaan elämästään, yhteiskunnasta ja maailman menosta vuonna 2030. Saatua aineistoa käsitellään laadullisen analyysin keinoin. Kertomuksissa toistuvat tietyt teemat, joiden ympärille nuorten kommentit ryhmitellään. Ne esitetään suorina lainauksina ja niistä poimitaan kertomuksia yhdistäviä linjoja.

2 KUNNON KANSALAINEN

2.1 Kansalainen eettisenä toimijana

Kansalaisuus

Kansalaisuus saavutetaan syntymän kautta, mutta kunnan kansalaiseksi kasveetaan. Kansalaisstatukseen sisältyvät yhteiskunnan jäsenyys, tunne valtion kansalaisuudesta sekä kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet. Oikeudet käsittävät laajat kansalaisvapaudet, poliittiset ja sosiaaliset, taloudelliset ja sivistykselliset oikeudet. (Ahonen 2000: 10; Korsgaard 2001: 11; Harju 2004: 18.) Oikeudet turvaavat ihmiselle vapauden toimia, osallistua, ottaa kantaa ja vaikuttaa. Ne varmistavat sen, että ihminen voi ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Sosiaaliset oikeudet turvaavat ihmisarvoisen elämän kaikille yhteiskunnan jäsenille. (Kohti aktiivista kansalaisuutta 2005: 42.) Osa kansalaisoikeuksista on passiivisia olemassaolon ja etuuksien vastaanottamisen oikeuksia ja osa taas aktiivisia erilaisen yhteiskunnallisen toiminnan, osallistumisen ja vaikuttamisen oikeuksia. (Nivala 2006: 49.)

Oikeuksien lisäksi kansalaisella on velvollisuuksia. Eri ihmisryhmillä on erilaisia velvollisuuksia, ja kaikki velvollisuudet eivät koske kaikkia. Esimerkiksi tietyn ikäisillä lapsilla ja nuorilla on oppivelvollisuus, tulonsaajilla verovelvollisuus ja tietyn ikäisellä miesväestöllä asevelvollisuus. Velvollisuudet täyttämällä yksilöt ikään kuin lunastavat kunnan kansalaisen statuksen. Lainsäädännön turvaamat oikeudet ja asettamat velvollisuudet eivät yksistään riitä määrittelemään sitä, mistä kansalaisuudessa on kyse. Kansalaisuus tulee nähdä myös sosiaalisena prosessina, jonka kautta yksilöt ja ryhmät osallistuvat oikeuksiensa määrittelyyn, käyttöön ja joskus myös niiden menettämiseen. (Oinonen, Blom & Melin 2005: 24; lainaus teoksista Isin & Wood 1999; Isin & Turner 2002.)

Kansalaisuus voidaan jakaa aktiiviseen ja passiiviseen kansalaisuuteen. Vapaassa yhteiskunnassa ketään ei voi pakottaa aktiivisuuteen, vaikka siihen pitää kannustaa. Ihminen passiivisena kansalaisena voi nauttia kansalaisen perusoikeuksista ja -vapauksista. (Kohti aktiivista kansalaisuutta 2005: 44.) Erään tulkinnan mukaan aktiiviset kansalaiset edistävät jotain yhteistä hyvää tai toimivat jonkin yhteisen asian hyväksi. Aktiivisen kansalaisen vastakohta ei ole passiivinen kansalainen, vaan pikemminkin kansalainen, joka ei ole sitoutunut mihinkään, eikä koe osallisuutta mihinkään yhteisöön (Laitinen & Nurmi 2004: 122–124).

Harjun (2004: 20–23) mukaan aktiivista kansalaisuutta on monenlaista. Se voidaan ymmärtää ihmisen laajana, kaikenlaisena aktiivisuutena omassa yhteisössään

tai laajemmin yhteiskunnassa. Aktiivisuutta voi osoittaa yksityiselämässä, työelämässä, järjestötoiminnassa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä.

Aktiivinen kansalaisuus on muodostunut hokemaksi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja tulevaisuuden linjauksia koskevissa asiakirjoissa. Huomiota kiinnitetään toisaalta kansalaisten osallistumiskanavien luomiseen ja toisaalta kansalaisuuden valmiuksien kehittämiseen kasvatuksen keinoin. Aktiivisen kansalaisuuden katsotaan edellyttävän tietoa ja ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, sen laeista ja instituutioista, mutta lisäksi tarvitaan taitoja ja toimintakykyä. (Nivala 2006: 84.)

Aktiivinen kansalainen sekoitetaan joskus aktivismiin. Aktiivinen kansalainen ja aktivisti eivät ole synonyymejä. Vaikka aktivistit ovat aktiivisia kansalaisia, kaikki aktiiviset kansalaiset eivät suinkaan ole aktivisteja. Aktivistit ovat yleensä suoran toiminnan kannattajia, tietyn asian tai aatteen (esimerkiksi luonto- ja eläinaktivistit) puolesta toimivia, joskus laittomiakin keinoja käyttäviä henkilöitä. (Laitinen & Nurmi 2004.)

Kansalaistottelemattomuus on tapa herättää yhteiskunnallista keskustelua ja painostaa päättäjiä uudistamaan yhteiskuntaa. Cantell (2006: 43) pohtii positiivisen ja negatiivisen vaikuttamisen rajaa. Aktiivinen kansalaisuus mielletään yleensä positiiviseksi asiaksi. Sen sijaan aktivismia pidetään monissa yhteyksissä negatiivisena asiana. Aktivismi liitetään toimintaan, johon kuuluvat näkyvät mielenosoitukset ja epäkohtien ilmaiseminen. Monet yhdistävät aktivismin yhteiskunnan kannalta kielteiseen, jopa rikolliseen toimintaan. On kuitenkin tärkeää muistaa, että valtaosa näkyvistä ja äänekkäistä mielenosoituksista on laillista toimintaa.

Kansalaisyksikasvatus

Kansalaisuuden sisällöt kehittyvät historiallisten muutosten mukana, ja siihen vaikuttavat kulloisetkin poliittiset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ja ideologiset virtaukset. Tietyt kansalaisuuden perusedat säilyvät kuitenkin eri aikakausina. Yksi niistä on ajatus, että kansalaisuus tarkoittaa jäsenyyttä yhteisössä. Kansalaisuuteen liittyy ajatus, että ihmistä täytyy jotenkin valmistaa yhteisön jäsenyyteen eli kansalaisia tulee kasvattaa. Erityisesti valmistaminen kohdistuu yhteisön uusiin jäseniin, lähinnä lapsiin ja nuoriin. Kansalaisyksikasvatuksella valmennetaan yhteiskunnassa toimimisen tietoihin ja taitoihin, opetetaan yhteiskunnallisen järjestyksen turvaavia sääntöjä ja käyttäytymismalleja sekä tarjotaan valmiuksia toimia aktiivisina ja toimintakykyisinä yhteiskunnan jäseninä. Kansalaisena kasvaminen jatkuu koko elämän ajan. (Nivala 2006: 25–28, 46, 53–58, 90–91; Niemi 2007: 66,68.)

Yhteiskunnan ylläpitämä koulujärjestelmä on keskeinen kansalaisten valmentaja. Koulu toteuttaa kansalaiskasvatusta opetussuunnitelmissa asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Periaatteessa sen kaikkiin oppiaineisiin voi sisältyä yhteiskunnasta ja maailmasta viestittävää asiaa. Koulu välittää toiminnallaan viestiä hyvästä kansalaisuudesta, onko se itsenäistä vai yhteistyöhön perustuvaa, kilpailullista vai toisia auttavaa, itseä korostavaa vai vetäytyvää. (Suutarinen 2000: 2, 34, Nivala 2006: 59.)

Lukion opetusta säätelevät valtakunnalliset tavoitteet ja opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmaa voidaan koulukohtaisesti täsmentää. Yhtenä opetuksen yleisenä tavoitteena mainitaan, että opiskelijan tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksista maailman tilaan tulee kehittää, ja että lukion tulee kehittää opiskelijan taitoa tunnistaa ja käsitellä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä eettisiä kysymyksiä. Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys, hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä kehitys, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, teknologia ja yhteiskunta sekä viestintä- ja mediaosaaminen. Koulun tavoitteena on kasvattaa nuoret aktiivisiksi, osallistuviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Opetuksessa pyritään luomaan edellytyksiä myös osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukaisuuden kokemiselle. (Opetushallitus 2003.)

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen perustuu perinteisten ja nykyaikaisten ratkaisujen yhdistämiselle. Kodin ja koulun ohella tärkeitä sosiaalistumisen foorumeita ovat nuorten harrastustoiminta, rippikoulu ja seurakuntatoiminta, luontoharrastukset, vapaa sivistystoiminta, opiskelu yliopistossa tai avoimessa yliopistossa sekä sähköiset tiedonsaanti- ja osallistumismahdollisuudet, keskusteluryhmät ja foorumit. (Laitinen & Nurmi 2003: 128–129.)

Huoli nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen hiipumisesta ja poliittisen kiinnostuksen katoamisesta on lisännyt kansalaiskasvatuksen merkitystä opetuksessa. Nykypäivän kansalaiskasvatukseen voi sisällyttää ajatuksen rakentavasta kriittisyydestä, joka tarkoittaa eriävien mielipiteiden suvaitsemista sekä valmiutta itse arvioida ja muuttaa käsityksiään. Kriittisen kansalaisen on myös ymmärrettävä vastuunsa yhteiskunnallisen tasapainon säilyttämisen ja kriittisen tietoisuuden välillä. Kunnan kansalainen on samalla sekä lojaali yhteisölleen että valmis puuttamaan sen epäkohtiin. (Nivala 2006: 86–91; Rautiainen 2006: 186–187.)

Kansalaiskasvatuksessa on kiinnitettävä huomiota nuorten arvoihin, arvostusten rakentamiseen ja eettisten valintojen pohdiskeluun, joilla kehitetään nuoren moraalista luonnetta, hyvää tahtoa ja motivaatiota pyrkiä toiminnassaan hyvään. Arvokasvatus ei voi olla pelkästään oppitunteja arvoista ja moraalista, vaan kokemuksiin perustuvaa tiedon lisäämistä moraalisesti hyvästä ja arvokkaasta. Kansa-

laisuus yhteiskunnallisena toimijuutena sisältää vahvan eettisen ulottuvuuden, joten kansalaiskasvatus ei voi olla vain tiedollista opetusta, vaan se on jokapäiväistä elämää. Moraali toteutuu erityisesti sosiaalisessa toiminnassa, ihmisenä ihmisten kanssa, kansalaisena yhteisessä yhteiskunnallisessa muutostyössä. Perustan kansalaistoiminnalle muodostaa se, että ihminen kasvaa hyväksi kyvyssään elää muiden ihmisten kanssa. (Nivala 2006: 97; 2007: 124–125.)

Kansalaishyveet

Millainen on hyvä kansalainen? Millaisia hyveitä kansalaisella voi olla? Hyve tarkoittaa pysyvää ja vahvaa valmiutta tehdä hyvää. Hyve on eettisesti arvokas luonteenpiirre. Hyveellinen ihminen haluaa ilman pakkoa tehdä hyvää. Aristoteelisen hyve-opin mukaan hyve on kasvatuksen avulla aikaansaatu suhteellisen pysyvä luonteenpiirre. Aristoteles katsoi, että ihmisen päämääränä on elää hyvä elämä ja tulla rohkeaksi, rehelliseksi ja oikeudenmukaiseksi. Erityisesti oikeudenmukaisuus toteutuu yhteisön jäsenenä. Lainkuuliaisuus ja tapojen noudattaminen kuuluvat hyveisiin. Hyveellisyyttä edistää se, että toimitaan oikein. Hyve on myös valmiutta toimia ja valita oikein. Hyveellisellä ihmisellä on rohkeutta toimia vakaumuksensa mukaan: Tee niin kuin sanot. (Salminen 2009: 8–9.)

Etiikka on Aristoteleen näkemyksen mukaan kuvausta hyvän elämän tai onnellisuuden luonteesta ja edellytyksistä. Hänen mukaansa kaikki ihmiset tavoittelevat hyvää elämää. (Sihvola 1994: 45.) Hyveelliseksi voidaan kasvaa ja kasvattaa. Aristoteelisen moraalikasvatuksen mukaan järki on lapsesta asti harjoitettava hallitsemaan haluja niin, että ihmisen toiminta tähtää aina hyvään elämään. Lapsi oppii oikeassa ympäristössä matkimaan hyveellisten ihmisten toimintaa, jolloin häneen iskostuvat tietyt taipumukset, ja ne säilyvät läpi elämän. (Häyry 2002: 50–56.)

Eri yhteisöissä määritellään eri tavoin sitä, millainen on yhteisön kannalta hyvä jäsen. Kunnan kansalaisuus liittyy filosofisessa tarkastelussa vahvasti kansalaishyveen käsitteeseen. Kansalaisuuteen on aina liittynyt ajatus kansalaishyveistä, hyvän kansalaisen toiminnan ja ajattelun tavoista. Hyvää kansalaisuutta on määriteltä erittelemällä kansalaishyveitä, ja kansalaiskasvatuksella on pyritty kehittämään näitä hyveitä tulevissa kansalaisissa. On ajateltu, että kansalaisen valmiudet ja erityiset kansalaishyveet kehittyvät parhaiten kansalaistoiminnassa itsessään. Käsitteet kansalaishyveistä ovat eri aikoina vaihdelleet melkoisesti. Meidän aikamme kunnan kansalainen on aktiivinen, osallistuva, vastuullinen maailmankansalainen. Kansalaistoimintaa ja hyvän kansalaisen ominaisuuksia voidaan punnita laajasti. (Nivala 2006: 61, 72–73, 2007: 97–98.)

Hyvään kansalaisuuteen on useimmiten sisällytetty:

- Työnteko ja yhteiskunnallisten velvollisuuksien täyttäminen
- Poliittinen toiminta
- Kriittinen kuluttajuus
- Suvaitsevaisuus
- Sosiaalisuus ja yhteisen hyvän tavoittelu

Kansalainen on taloudellinen toimija etenkin suhteessa työhön, veroihin ja kulu-
tukseen. Kunnan kansalainen on hyvä työntekijä ja tunnollinen veronmaksaja,
joka tekee osansa yhteiskunnan hyvinvoinnin tuottamisessa. Siksi nuoria on ollut
tarpeellista kasvattaa kunnioittamaan työtä ja sen tekijöitä. (Nivala 2007: 124;
Ollila 2008: 185.)

Salmisen ja Ikola-Norrbackan (2009: 28–29, 169) tutkimuksen mukaan kansalais-
ten omista arvioista heijastuu lainkuuliaisuus ja lojaalisuus julkiselle vallalle.
Kunnan kansalainen maksaa veronsa ja noudattaa lakeja parhaan kykynsä mu-
kaan. Jopa liikennesääntöjen noudattamista pidetään erittäin tärkeänä määriteltä-
essä kunnan kansalaisuutta. Kunnan kansalainen arvostaa mitä tahansa rehellistä
työtä ja paheksuu harmaan talouden toimijoita. (vrt. Oinonen, Blom & Melin
2005: 24–25, 84.)

Poliittisen toiminnan on aina katsottu kuuluvan kansalaisuuden olemukseen.
Omistautumista yhteisten asioiden hoitoon on pidetty kansalaishyveenä. Demo-
kraattisen yhteiskunnan kehittymisen kannalta on tavoiteltavaa, että kansalaiset
pyrkivät vaikuttamaan toimimalla paikallisesti eri liikkeissä, järjestöissä sekä il-
maisemalla mielipiteitään julkisesti eri tavoin. (Nivala 2006: 49, 2007: 110–114.)

Aktiivinen kansalainen pyrkii osallistumaan ja sitä kautta vaikuttamaan elinympä-
ristönsä asioihin. On kysymys siitä, kuinka ihmiset sitoutetaan päätöksentekopro-
sesseihin, ja annetaanko heille todellinen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin
palveluiden suunnittelussa ja niiden jakamisessa. Salmisen ja Ikola-Norrbackan
(2009: 28) mukaan kansalaiset tulisi nähdä tärkeinä ja heidän mielipiteilleen tulisi
antaa suurempi painoarvo heitä itseään koskevilla asioilla. Siten toteutetaan ak-
tiivista kansalaisuutta ja edistetään kansalaisten kunnioitusta hallintoa kohtaan.
Kansalaisten mielipiteet tulisi huomioida palveluja kehitettäessä, vain siten vaiku-
tuskanavien luomisesta on hyötyä.

Taloudellisen vallan käyttäjänä kansalainen voi ostopäätöksillään vaikuttaa kan-
salliseen kilpailukykyyn ja talouskasvuun käyttämällä rahojaan kotimaassaan ja
mielellään kotimaisiin tuotteisiin. Työntekijänä, veronmaksajana ja kuluttajana
kansalaisella on valtaa heiluttaa kansantaloutta, joka taas on riippuvainen siitä,
että riittävän suuri osa kansalaisista haluaa tehdä työtä ja maksaa rehellisesti ve-

ronsa, eikä käytä hyväkseen sosiaaliturvajärjestelmää tai kierrä veroja harmaan talouden keinoin. (Nivala 2007: 117.)

Kuluttamalla yksilöt luovat merkityksiä ja rakentavat omaa identiteettiään. Se ei ole pelkkää ”loppuun kuluttamista” tai arvoja tuhoavaa tuhlausta. Huoli ympäristöstä vaikuttaa asenteisiimme ja käyttäytymiseemme kuluttajina. Kuluttajilla on aktiivinen rooli paitsi oman elämänsä rakentajina, myös yhteishyödykkeistä päättävänä, osallistuvina kansalaisina. (Uusitalo 2005: 80–94.)

Kuluttajakansalaista kasvatetaan vastuulliseen rahankäyttöön ja taloudellisuuteen. Kriittinen kuluttajakansalainen tiedostaa vastuunsa ja toimillaan vaikuttaa oikeudenmukaisemman ja ympäristöystävällisemmän talouden kehittymiseen globaalisti. (Nivala 2007: 116–117.) Nuoret tekevät kulutusvalintoja poliittisin ja eettisin perustein. Ostopäätöksiä tekemällä nuoret viestittävät arvojaan. (Räikkä 2006.)

Yhteisöllisesti orientoitunut kansalainen ottaa huomioon muut ihmiset, heidän tarpeensa ja mahdollisuutensa ja pyrkii luomaan parempaa maailmaa yhdessä heidän kanssaan. Hän ei tarkastele yhteiskuntaa ja kansalaisuutta vain omien tarpeidensa lähtökohdista. (Kurki & Nivala 2006.)

Kansalainen on kulttuurinen toimija. Monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa nuoria kasvatetaan tuntemaan paitsi tervettä kansallisylypeyttä, myös omaamaan valmiuksia kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja vieraiden kulttuurien kohtaamiseen. Kulttuurinen toimintakyky tulisi rakentua valmiuksista kunnioittaa erilaisuutta, avoimuudesta, ennakkoluulottomuudesta sekä kulttuurirajat ylittävästä keskustelusta ja yhteistyökyvystä. Globaalissa yhteisössä operoivan kansalaisen tulee tiedostaa vastuunsa ihmisoikeuskysymyksistä. Kasvatus moraaliseen maailmankansalaisuuteen merkitsee sitä, että me osaamme käyttäytyä muita ihmisiä kohtaan arvostavasti riippumatta siitä mitä kansalaisuutta tai yhteiskuntaluokkaa he edustavat. (Nivala 2006: 87; 2007: 119.)

Kansalaisuuteen voi myös liittää eräänlaisen ekokansalaisuuden ja ympäristövaikuttamisen ulottuvuuden. Ekokansalaisen tavoitteena on elää ekoarjessa kestävän elämäntavan mukaisesti. Ekoarjessa vaikuttamisen tapoja ovat kestävä kulutus, reilu kauppa, kierrätys ja kriittinen suhtautuminen median luomiin tarpeisiin. Ympäristövastuullinen kansalainen ymmärtää luonnon toimintaa, kokee itsensä osaksi luontoa ja yhteiskuntaa sekä on tietoinen omista ympäristöarvoistaan ja toimii niiden mukaisesti. Hän myös ymmärtää oman toimintansa yhteydet ympäristöongelmiin sekä toimii aktiivisesti yksilönä ja yhteisön jäsenenä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. (Cantell 2006: 51–52; Cantell & Larna 2006: 12–20.)

Tässä tutkimuksessa selvitettiin nuorten käsityksiä kunnan kansalaisuudesta³. Väittämissä nuoret ottivat kantaa paitsi perinteisiin kansalaisvelvollisuuksiin (lainkuuliaisuus, verojen maksaminen, äänestäminen), myös uudenlaisiin kansalaishyveisiin. Ne ilmentävät kansalaisen toimintaa osallistujana, kuluttajana, sosiaalisena toimijana ja ekoihmisenä.

2.2 Nuorten käsitykset kunnan kansalaisesta

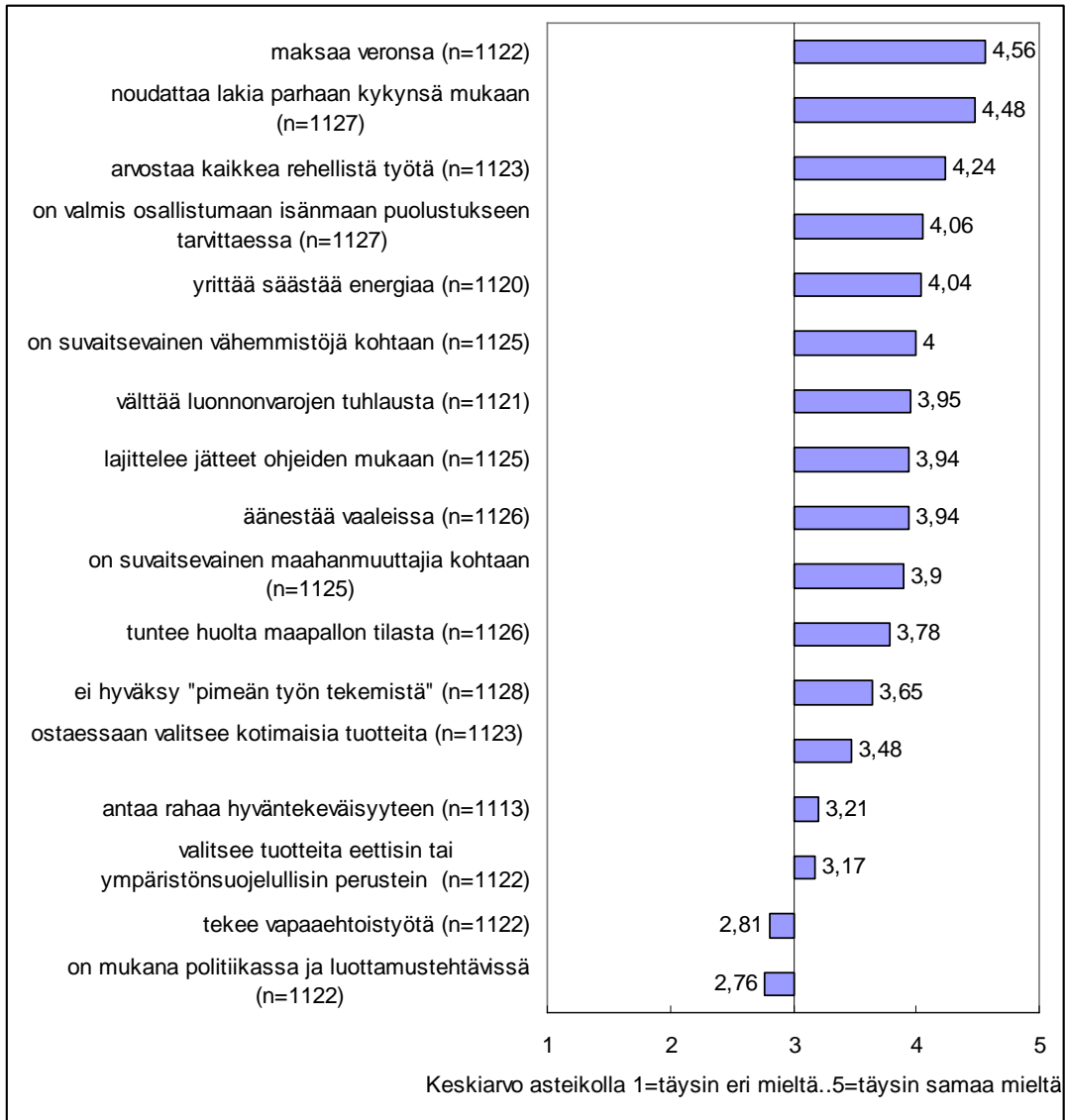
Kansalaisten näkemykset kunnan kansalaisuudesta kertovat jotain myös siitä, millaiseksi kansalaiset kokevat hallinnon ja yhteiskunnan, ja erityisesti millainen hallinnon tulisi olla vastatakseen kansalaisten tarpeisiin ja odotuksiin. (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 23.)

Millaisia hyveitä kansalaisella on nuorten mielestä? Poikkeavatko käsitykset vartuneempien kansalaisten näkemyksistä? Seuraavassa tarkastellaan tämän tutkimuksen tuloksia siitä, millainen on tutkimuksen kohteena olleiden nuorten näkemys kunnan aikuisesta kansalaisesta.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan kunnan aikuisen kansalaisen käyttäytymistä 18 väittämän avulla käyttäen asteikkoa 1–5, jossa *1 = täysin eri mieltä*, *2 = melko eri mieltä*, *3 = en samaa, enkä eri mieltä*, *4 = melko samaa mieltä*, *5 = täysin samaa mieltä*. Osa kysymyksen väittämistä edustaa ns. perinteisempiä käsityksiä kansalaisuudesta, osa taas uudempia, tämän ajan ja yhteiskunnan haasteista nousevia arvotuksia.

Nuorisotutkimuksen raportointi noudattelee pitkälti samaa linjaa kuin Salmisen ja Ikola-Norrbackan kansalaistutkimus (2009). Muutamat kysymyspatteristot ovat näissä tutkimuksissa samankaltaisia, jolloin on mielekästä verrata tutkimusten tuloksia keskenään. Kunnan kansalaisen hyveet olivat molempien kyselyiden yhtenä teemana. Kuviossa 1 esitetään nuorten näkemykset kunnan kansalaisesta.

³ ”Hyvää hallintoa – Ketä kiinnostaa” -kyselyn kysymys 1 ”Millainen on mielestäsi kunnan aikuinen kansalainen?”

Kuvio 1. Nuorten mielestä kunnan kansalainen

Suomalaisen hyvinvointivaltion rahoitusjärjestelmän ylläpitämisen kannalta lie-
nee hyvä asia, että nuoret, tulevaisuuden veronmaksajat, arvottavat verojen mak-
samisen kaikkein tärkeimmäksi kunnan kansalaisen ominaisuudeksi. ”Kunnan
aikuinen kansalainen maksaa veronsa” väittämän kanssa täysin samaa mieltä oli
66 % kyselyyn vastanneista lukiolaisista, ja kun lasketaan yhteen täysin ja melko
samaa mieltä olevat, saadaan prosenttiluvuksi peräti 93.

Nuorilla on hyvin vahva näkemys siitä, että kunnan kansalaisen tulee maksaa
veronsa ja noudattaa lakeja. Täysin yksimielisiä he eivät silti ole. Vastauksissa
(kaikissa kunnan kansalaisen väittämässä) on ollut käytössä koko skaala (yhdestä
viiteen). Edellä mainittu, hyvään kansalaisuuteen sisällytetty ominaisuus ”työnte-

ko ja yhteiskunnallisten velvoitteiden täyttäminen” on nuorten silmissä tärkeä. Verojen maksaminen, lakien noudattaminen ja rehellisen työn arvostaminen on nuorille kaikkein tärkeimpiä kansalaishyveitä.

Eniten hajontaa, mielipiteiden vaihtelua, aiheuttivat väittämät ”on valmis osallistumaan isänmaan puolustukseen tarvittaessa”, ”on suvaitsevainen vähemmistöjä kohtaan”, ”on suvaitsevainen maahanmuuttajia kohtaan” sekä ”ei hyväksy ”pimeän työn” tekemistä”.

Kunnon aikuinen kansalainen maksaa veronsa, noudattaa lakia parhaan kykynsä mukaan sekä arvostaa kaikkea rehellistä työtä. Nämä ovat perinteisiä käsityksiä kansalaisen rooleista ja velvollisuuksista. Perinteisten arvojen vahvaan asemaan viittaa sekin, että neljännelle sijalle nousi osallistuminen isänmaan puolustukseen.

Suvaitsevaisuus ja ympäristövastuullisuus ovat nuorten mielestä kunnon kansalaisen hyveitä. Suvaitsevaisuus sekä vähemmistöjä että maahanmuuttajia kohtaan oli varsin korkealla nuorten arvostuksissa, vaikka hajontaa mielipiteissä oli. Niin ikään kunnon kansalainen on ympäristötietoinen ja suosii ekotekoja. Hän yrittää säästää energiaa, välttää luonnonvarojen tuhlausta, lajittelee jätteensä ja tuntee huolta maapallon tilasta. Tosin erään kommentin mukaan pelkästään huoli maapallon tilasta ei riitä: ”*Paskat huolesta jos ei toimi asian hyväksi*”.

Kuluttajavalintaan liittyvä kansalaishyve ”kotimaisten tuotteiden suosiminen” ylitti kriittisen keskiarvon 3 nuorten mielissä selkeästi. Nuorten mielestä kunnon kansalaisen pitäisi ottaa huomioon eettiset ja ympäristönsuojelulliset seikat ostopäätöksiä tehdessään. Tulosten perusteella näyttää kuitenkin siltä, että nuoret ovat valmiimpia muihin ekotekoihin, kuten energian säästämiseen ja jätteiden lajitteluun kuin ekologiisiin ostopäätöksiin. Monelle se voi olla puhtaasti rahakysymys, sillä luomu- ja reilun kaupan tuotteet ovat muita kalliimpia. On huomattava, että kysymyksessä haettiin eräänlaista kunnon kansalaisen ihannetta, ideaalityyppiä, jolloin ei oletettukaan, että nuoret arvioisivat omaa toimintaansa kansalaisena, yhteiskunnan aikuisena jäsenenä, vaan sitä, millaisia ominaisuuksia kunnon kansalaisella heidän mielestään on.

Nuorten mielestä kunnon kansalainen voi antaa rahaa hyväntekeväisyyteen, mutta ollakseen sellainen ei välttämättä tarvitse tehdä vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyön tekeminen kunnon kansalaisen hyveenä jäi toiseksi viimeiselle sijalle. Sitä kriittisemmin nuoret suhtautuivat vain poliittisen osallistumisen tärkeyteen kansalaisvelvollisuutena. Ehkä nuorten on vaikea hahmottaa mitä vapaaehtoistyön tekeminen on ja millaisia mahdollisuuksia siihen liittyy.

Huomionarvoista on, että vastausten kolmen kärki on sama kuin aikuisilla kansalaisilla (ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2009). Kunnan kansalainen sekä nuorten että varttuneempien mielestä maksaa veronsa, noudattaa lakia parhaan kykynsä mukaan sekä arvostaa kaikkea rehellistä työtä⁴. Myös jumbosija oli sama: on mukana politiikassa ja luottamustehtävissä⁵. Aikuisväestö suhtautuu jyrkemmin harmaaseen talouteen kuin nuoret⁶. Nuorille harmaa talous tai ”pimeä työ” ei vielä ole konkretisoitunut. Ympäristöön ja ns. ekokansalaisuuteen liittyvät väittämät arvoitettiin korkealle molemmissa kyselyissä. Huoli maapallon tilasta ja ekologisuus ovat vahvasti muuttamassa perinteistä käsitystä kunnan kansalaisuudesta.

Nuorten vastausten kolmen kärki säilyy myös siinä tapauksessa jos lasketaan yhteen ”melko samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” olevien vastaukset. Järjestys on muuten kutakuinkin sama, paitsi neljännelle sijalle kipuaa väittämä ”yrittää säästää energiaa” ja sen jälkeen tulee ”on valmis osallistumaan maanpuolustukseen tarvittaessa”.

Nuoret eivät pidä tärkeänä toimintaa politiikassa ja luottamustehtävissä, sillä vain 13 % vastaajista oli samaa mieltä ”kunnan aikuinen kansalainen on mukana politiikassa ja luottamustehtävissä” -väittämän kanssa. Totuus ei ole niin yksioikoinen, sillä nuoret eivät välttämättä edes tiedä kaikista poliittisen osallistumisen mahdollisuuksista tai he eivät vielä koe asiaa ajankohtaiseksi. Yli puolet vastaajista ei halunnut ottaa kantaa osallistumiskysymykseen (54 % valitsi vaihtoehdon ”en samaa, enkä eri mieltä”).

Nuorten arviot kansalaishyveistä

Seuraavaksi yritetään löytää nuorten mielipiteet puolesta ja vastaan. Balance measurement -luku saadaan kun poistetaan vastausvaihtoehdoista keskimmäinen, neutraali kohta ja lasketaan yhteen sekä eri mieltä (täysin ja melko eri mieltä) olevien osuudet että samaa mieltä (täysin ja melko samaa mieltä) olevien osuudet, ja sen jälkeen vähennetään eri mieltä olevien prosenttiluvusta samaa mieltä olevien prosenttiluku. Mitä suurempi plusmerkkinen luku, sitä enemmän väittämän kanssa ollaan samaa mieltä, ja taas mitä suurempi miinusmerkkinen luku, sitä enemmän vastaajat ovat väittämän kanssa eri mieltä. Jos luku on hyvin lähellä nollaa, sitä lähempänä vastaajien mielipiteet ovat toisiaan.

⁴ Väittämän sanamuoto Salmisen & Ikola-Norrbackan 2009 tutkimuksessa ”arvostaa mitä tahansa rehellistä työtä”.

⁵ Väittämän sanamuoto Salmisen & Ikola-Norrbackan 2009 tutkimuksessa ”on mukana politiikassa ja puoluetoiminnassa”.

⁶Kysyttäessä nuorilta: kunnan kansalainen ei hyväksy ”pimeän työn tekemistä”.

Väittämä	BM
Kunnon kansalainen...	
– Maksaa veronsa	+91
– Noudattaa lakia	+90
– Arvostaa kaikkea rehellistä työtä	+84
– Yrittää säästää energiaa	+73
– Välttää luonnonvarojen tuhlausta	+70
– Äänestää vaaleissa	+69
– On valmis osallistumaan isänmaan puolustukseen tarvittaessa	+67
– Lajittelee jätteet ohjeiden mukaan	+67
– On suvaitsevainen vähemmistöjä kohtaan	+66
– On suvaitsevainen maahanmuuttajia kohtaan	+59
– Tuntee huolta maapallon tilasta	+59
– Ei hyväksy pimeän työn tekemistä	+45
– Ostaessaan valitsee kotimaisia tuotteita	+37
– Antaa rahaa hyväntekeväisyyteen	+19
– Valitsee tuotteita eettisin ...perustein..	+14
– Tekee vapaaehtoistyötä	-14
– On mukana politiikassa tai luottamustehtävissä	-20

Korkeimmalla sijalla nuorten arvostuksissa ovat verojen maksaminen, lakien noudattaminen sekä rehellisen työn arvostaminen. Niissä nuoret ovat harvinaisen yksimielisiä. Ekokansalaisuuden merkitys nousee voimakkaasti esiin tarkasteltaessa Balance measurement -arvoja. Energian säästäminen ja luonnonvarojen tuhlauksen välttäminen ovat tärkeämpiä kansalaishyveitä nuorten mielestä kuin vaaleissa äänestämisen ja osallistuminen maanpuolustukseen.

Nuoret esittivät myös omia käsityksiään kunnon kansalaisesta (106 vastausta). Useimmiten mainittiin perheestä ja lapsista huolehtiminen, kuten hoitaa hyvin lapsensa, on mukana lastensa elämässä, tukee nuorten ja lasten kehitystä ja viettää aikaa lastensa kanssa. Kunnon kansalainen kantaa vastuunsa omista teoistaan ja valinnoistaan ja on esimerkkinä nuoremmilleen. Toiseksi eniten nuoret kommentoivat kunnon kansalaisen käyvän töissä. Siihen liittyen nuorten mielestä kunnon kansalainen hankkii ammatin ja elättää itsensä ja tekee rehellistä työtä (ei vain arvosta sitä). Kunnon kansalainen omaa hyvät moraaliset arvot eikä hän päästä omaatuntoaan turtumaan. Muiden kunnioittaminen on kunnon kansalaisen ominaisuus ja hän ”jeesaa heikompia”. Muiden näkemyksiä tulee kunnioittaa ”vaikka ne olisivatkin itsestä outoja”. Kunnon kansalainen osaa ajatella itse, tekee parannusehdotuksia ja ”yrittää elää oman näkemyksensä mukaan hyvän elämän”. Lisäksi hän omaa hyvät käytöstavat ja yleissivistyksen. Hän on ”tosi reiska”. Kau-

nis ajatus kunnan kansalaisena olemisesta kiteytyy seuraavaan ekologisuuteen viittaavaan sitaattiin: ”Huolehtii siitä, että seuraavilla sukupolvilla on yhtä hyvät elinolosuhteet”.

Suvaitsevaisuus vähemmistöjä ja maahanmuuttajia kohtaan nousi melko korkealle nuorten arvolistalla. Nuorten käsityksistä (etenkin väittämässä) heijastuu hyvinkin suvaitsevainen suhtautuminen maahanmuuttajiin, kun taas maahanmuuttajiin kielteisesti suhtautuvat kirjoittivat mielipiteitään ”sana on vapaa” -osiossa. Jotkut nuorista pitivät maahanmuuttajia paitsi sosiaalipummeina, myös uhkana suomalaiselle kulttuurille, arvoille ja uskonnolle. Mistä nämä asenteet kumpuavat? Kodista, ympäristöstä vai kaveripiiristä. Se ei selviä tästä tutkimuksesta.

Kunnan kansalainen ja vastaajien taustat

Miten vastaajien taustatekijät vaikuttivat lukiolaisten arvioihin kunnan kansalaisuudesta? Tulosten perusteella käy ilmi, että sukupuoli vaikutti yksittäisistä taustatekijöistä ylivoimaisesti eniten ajatuksiin kansalaishyveistä. Naiset ovat erilaisia kunnan kansalaisia kuin miehet.

Nuoret naiset ovat ympäristötietoisempia kuin nuoret miehet. Ekokansalaisuus on naisten ominaisuus. Sukupuolten välille tulee erittäin merkitseviä näkemyseroja⁷ kun tarkastellaan väittämiä: kunnan kansalainen lajittelee jätteet ohjeiden mukaan, yrittää säästää energiaa, valitsee tuotteita eettisin tai ympäristönsuojelullisin perustein, tuntee huolta maapallon tilasta sekä välttää luonnonvarojen tuhlausta.

Tulokset osoittavat nuorten naisten olevan miehiä suvaitsevampia suhtautumisessa maahanmuuttajiin ja vähemmistöihin. Prosenttilukuja tarkasteltaessa väittämän ”kunnan kansalainen on suvaitsevainen maahanmuuttajia kohtaan” kanssa oli täysin samaa mieltä 44 % naisista ja 23 % miehistä. Väittämän ”kunnan kansalainen on suvaitsevainen vähemmistöjä kohtaan” kanssa täysin samaa mieltä oli 46 % naisista ja 24 % miehistä.

Nuoret naiset ovat myös kuuliaisempia kansalaisia mitä tulee verojen maksamiseen ja lain noudattamiseen arvoina. Työnteon kunnioittaminen ja rehellisen työn

⁷ Testatun eron tai riippuvuuden sanotaan olevan:
 Tilastollisesti erittäin merkitsevä, jos $p \leq 0,001$ ***
 Tilastollisesti merkitsevä, jos $0,001 < p \leq 0,01$ **
 Tilastollisesti melkein merkitsevä jos $0,01 < p \leq 0,05$ *
 Tilastollisesti suuntaa antava, jos $0,05 < p \leq 0,1$

arvostaminen on naisille tärkeämpää. Samaten nuoret naiset pitivät miehiä enemmän kunnon kansalaisen ominaisuutena rahan antamista hyväntekeväisyyteen.

Miehiä voidaan pitää naisia isänmaallisempina, sillä nuoret miehet useammin pitivät kunnon kansalaisen ominaisuutena osallistumista maanpuolustukseen. Sukupuolten välinen mielipide-ero vastausvaihtoehdossa täysin samaa mieltä on 20 % luokkaa ja merkitsevyystasolla erittäin merkitsevä.

Suhtautumisessa politiikkaan ei ole havaittavissa sukupuolten välisiä eroja. Vaaleissa äänestäminen on kunnon kansalaisen ominaisuus yhtä lailla niin nuoren naisen kuin miehenkin näkökulmasta, kun taas osallistuminen politiikkaan ja luottamustehtäviin on vähemmän tärkeää sekä naisten että miesten mielestä. Sukupuolten välisiä näkemyseroja on testattu Mann Whitney U-testillä sekä Khiin neliotestillä.

Kyselyyn vastanneet nuoret ovat pääosin syntyneet joko vuonna 1991 tai 1992. Syntymävuosien mukaan tarkasteltuna heidän näkemyksissään ei ollut eroja. Käytännöllisesti katsoen he ovat lähes samanikäisiä, joten merkittäviä näkemyseroja iän perusteella on hankala hakea.

Koulukohtaiset erot nuorisokyselyn kunnon kansalaisuutta koskevissa tuloksissa eivät ole kovin suuria. Ekokansalaisuuteen liittyvissä valinnoissa Kyrönmaan lukiolaiset korostivat muita enemmän jätteiden lajittelua kunnon kansalaisen tehtävänä, kun taas Tikkurilan lukiolaiset kehottivat välttämään luonnon varojen tuhlausta ja olemaan suvaitsevia maahanmuuttajia kohtaan. Ehkä yllättäen vanhempien ammatilla ei juuri ole vaikutusta nuorten käsityksiin kunnon kansalaisuudesta.

Sukupuolten väliset näkemyserot suvaitsevaisuudessa ja ympäristötietoisuudessa⁸ ovat tulleet esille myös muissa nuorisotutkimuksissa. Esimerkiksi Nuorisobarometrin (2008) tulosten mukaan tytöt pitävät suvaitsevaisuutta ja ympäristötietoisuutta poikia enemmän elämässä pärjäämisen kannalta tärkeinä asioina. Tutkittaessa eri maiden nuorten suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan kävi ilmi, että lähes kaikissa maissa tytöt suhtautuivat poikia myönteisemmin maahanmuuttajien oikeuksiin. Erityisen suuret erot tyttöjen ja poikien asenteissa oli Pohjoismaissa. (Suutarinen 2001: 24.)

Suomalaiskoululaisten ympäristötietämys on todettu kansainvälisessä vertailussa olevan keskitasoa. Samaisessa tutkimuksessa kävi myös ilmi, että suomalaiskou-

⁸ Ympäristötietoisuus käsitteenä liittyy tietoon, arvoihin, asenteisiin ja toimintaan.

lulaiset tuntevat vähemmän huolta ympäristön tilasta kuin koululaiset monessa muussa vertailuun osallistuneessa 30 maassa. Suomessa koululaiset ovat vain vähän huolissaan ympäristöstään. OECD-maiden koululaisia huolestuttavat tulevaisuudessa eniten ilman saastuminen ja metsän hävittäminen, kun taas energia-pula nähdään vähäisimmäksi huolen aiheeksi. Suomessa ilman saastuminen huolestuttaa koululaisia selvästi eniten. Lähes 70 % suomalaisista koululaisista pelkää tilanteen olevan pahempi 20 vuoden kuluttua. (Tilastokeskus 2008.)

Kunnon kansalaisen profiilit

Miten nuorten käsityksiä kunnon kansalaisen tunnuspiirteistä voitaisiin ryhmitellä? Sitä selvitettiin pääkomponenttianalyysillä. Kunnon kansalainen -kysymyspatteriston sisällä tehtiin pääkomponenttianalyysi, jolla haluttiin selvittää kunnon kansalaisen profiileja. Sen perusteella voitiin muodostaa viisi kunnon aikuisen kansalaisen profiilia.

Pääkomponenttien ominaisarvon rajaksi asetettiin vähintään 1.0. Sekä Kaiser-Meyer-Olkin -testi (arvo 0,813) että Bartlettin sväärisyystesti ($p < 0,0001$) osoittivat, että käytössä ollut korrelaatiomatriisi oli sovelias pääkomponenttianalyysiin. Muuttujien kommunaliteetit (vaihtelivat välillä 0,471–0,872) olivat kohtuullisen korkeita, jolloin ne mittaavat melko luotettavasti pääkomponentteja. Alustava ominaisarvotarkastelu (Initial Eigenvalues) kertoo, että viidellä pääkomponentilla ominaisarvo on suurempi kuin raja-arvoksi asetettu 1.0. Nämä viisi pääkomponenttia pystyvät selittämään 67 % muuttujien varianssista. Muuttujat tulkitaan ja nimetään rotatoidun komponenttimatriisin perusteella⁹.

Kunnon kansalaisen profiilit nimettiin seuraavasti:

- Ekokansalainen
- Rehti kansalainen
- Sosiaalisesti vastuullinen kansalainen
- Globaali kansalainen
- Poliittisesti aktiivinen kansalainen

Ekokansalainen yrittää säästää energiaa, välttää luonnonvarojen tuhlausta, tuntee huolta maapallon tilasta ja lajittelee jätteet ohjeiden mukaan. Nämä elementit latautuivat kaikkein voimakkaimmin tähän profiiliin. Tähän ryhmään latautui negatiivisesti väittämä ”on valmis osallistumaan isänmaan puolustukseen tarvittaessa”.

⁹ Rotaatio metodi = Varimax with Kaiser Normalization

Se tarkoittaa sitä, että vahvasti vihreiden arvojen puolesta puhuva ei välttämättä koe isänmaallisuutta tärkeäksi arvoksi.

Rehti kansalainen on arvostuksiltaan hyvin perinteinen suomalainen. Hän noudattaa lakia parhaan kykynsä mukaan, maksaa veronsa, arvostaa kaikkea rehellistä työtä, eikä hyväksy ”pimeän työn” tekemistä. Hän on työorientoitunut, ”työkiellä” -ihminen. Rehti kansalainen kantaa kortensa yhteisen hyvinvoinnin kekoon työtä tekemällä ja veroja maksamalla. Hän ei kuitenkaan pidä tärkeänä kansalaisvelvollisuutena vapaaehtoistyön tekemistä saati osallistumista poliittiseen toimintaan.

Päinvastaista kantaa edustaa seuraava ryhmä. *Sosiaalisesti vastuullinen* kansalainen pitää tärkeänä vapaaehtoistyön tekemistä, antaa rahaa hyväntekeväisyyteen sekä ostopäätöksiä tehdessään suosii kotimaisia tuotteita ja valitsee tuotteita eettisin ja ympäristönsuojelullisin perustein. Tämän tyyppin nuori suosii mieluummin omaa toimintaa ja vaikuttamista. Negatiivisesti tähän profiiliin latautuivat ulottuvuudet ”maksaa veronsa” ja ”noudattaa lakia parhaan kykynsä mukaan”.

Globaali kansalainen on suvaitsevainen maahanmuuttajia ja vähemmistöryhmiä kohtaan. Vähiten tärkeänä hän pitää osallistumista maanpuolustukseen, kotimaisten tuotteiden suosimista ostopäätöksiä tehtäessä sekä vaaleissa äänestämistä.

Poliittisesti aktiivinen kansalainen taas arvostaa korkealle poliittisen osallistumisen ja luottamustehtävissä vaikuttamisen sekä vaaleissa äänestämisen. Negatiivisesti tähän profiiliin latautuivat väittämät suvaitsevaisuudesta maahanmuuttajia ja vähemmistöjä kohtaan.

3 NUORET JA POLIITTINEN OSALLISTUMINEN

3.1 Nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan

Nuorten osallisuus

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on kannettu huolta nuorten suhtautumisesta poliittiseen toimintaan. Perinteinen osallistuminen ei tunnu nuoria kiinnostavan. Vesikansan (2007: 196) mielestä nuoria pitäisi tukea erilaisten poliittisten vaikutuskeinojen löytämisessä sekä auttaa näkemään ne varteenotettavina tapoina vaikuttaa poliittiseen julkisuuteen ja päätöksentekoon. Kysymys on osallistumisesta ja osallisuudesta. Päätöksenteossa nuorten näkemykset on otettava huomioon. Tunne aitojen vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta voi turhauttaa nuoria ja vähentää kiinnostusta osallistua jatkossa.

Osallisuuden kokemus tuottaa halua vaikuttaa ympäristöönsä ja olla osa sitä. Siihen kytkeytyy huomioiduksi tuleminen tunne. Osallisuuden käsitettä on hankala määritellä. Kiilakoski (2008: 11–12) määrittelee sen vastakohtien: välinpitämättömyyden, osattomuuden, syrjäytymisen ja vieraantumisen vastakohtina. Välinpitämätön ihminen ei ole kiinnostunut yhteisönsä asioista, eikä koe omaa panostaan sen hyvinvoinnin eteen tärkeäksi.

Osallisuudessa on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen elementti. Yksilön on koettava itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on oltava sellainen, että osallisuus on mahdollista. Yksin ei voi olla osallinen. Osallisuuden olennainen piirre on yksilön oma kokemus. Osallisuus on tunne, joka paljastuu nuorten tiedoista, tarinoista ja heidän käyttämistään paikallisista puhetavoista. Osallinen nuori tuntee itsensä päteväksi ja arvostaa omaa rooliaan osana yhteisöä. Osallisuuden kokemus ei yksistään riitä. Yksilön tunne ei takaa osallisuutta, vaan se edellyttää yhteisöä, jossa osallisuus on mahdollista. Yhteisön on oltava sellainen, jossa yksilö pystyy olemaan vapaasti ja tuomaan omat näkemyksensä esiin. (Kiilakoski 2008: 12–13.)

Kiilakoski (2008: 13–14) määrittelee osallisuutta seuraavasti: Osallisuus on oikeutta omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä, ryhmää, yhteisöä, yhteiskuntaa tai ekosysteemiä. Osallisuus on todellisen vastuun kantamista ja saamista oman, toisten ja koko yhteisön toimintakyvystä. Se on sitoutumista toimintaan yhteisten asioiden parantamiseksi.

Suurpää (2009: 52) pitää huolestuttavana kehitystä, jonka mukaan nuorten halu osallistua ja vaikuttaa liian usein törmää toimintaympäristössä kitkaan, jonka aiheuttaa vaikuttamiseen liittyvän tiedonsaannin puute ja päättäjien asenteet.

Nuorten kuulemista voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Nuoria kannustetaan ilmaisemaan mielipiteitään, heidän näkemyksensä otetaan huomioon, heidät otetaan mukaan päätöksentekoon ja viemään tehtyjä päätöksiä käytäntöön. (Gretschel, Hanhivaara, Herranen, Honkasalo & Kiilakoski 2009.)

Osallisuuden ehdoista puhuttaessa pitäisi ottaa huomioon myös nuorten kokemusmaailma, eikä pelkästään yhteiskunnan näkökulma. Aidossa osallisuudessa nuorten kuuleminen ei riitä, vaan heidän mielipiteilleen on annettava merkitystä yhteisön toiminnasta päätettäessä. Käytännössä se merkitsee hyvän tahdon lisäksi myös vallan jakamista. Osallisuus tuo myös velvollisuuksia, sillä se ei ole vapaa- matkustamista. Osallisuus on vastuuta yhteisön toiminnasta. Näin ollen osallisuudessa on kyse kuulumisesta johonkin itseä suurempaan yhteisöön sen arvostettuna jäsenenä. Yhteisön tulee olla valmis luottamaan yksilöön ja ottamaan hänen toimijuutensa vakavasti. Osallisuus on sekä oikeuksia että velvollisuuksia, sekä kuulumista että vastuun kantamista. Se on yksilön tunne ja yhteisön tila. Osallisuuteen kasvetaan ja siihen kasvatetaan. (Kiilakoski 2008: 14–15.)

Osallisuuteen liittyy haasteita. Osallistumisen muodot ja osallistuminen ovat lisääntyneet, mutta osallistuminen kasaantuu, jolloin aktiiviset toimijat osallistuvat useisiin toimintoihin samanaikaisesti. Aktiiviset aktivoituvat ja passiiviset pysyvät passiivisina. Samanaikaisesti kentältä kuuluu turhautuneiden ääniä. Osallistuminen ei johdakaan toivottuihin tuloksiin, jos ideat ja kehittämis ehdotukset eivät välity päätöksentekoon.

Mitä mieltä nuoret itse ovat asiasta? Kuva nuorten kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan ei ole suinkaan lohdu-ton. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007 -tutkimus kertoo, että valtaosa nuorista pitää politiikkaa tärkeänä. Neljä viidestä vastaajasta katsoo äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus. Yhtä moni uskoo, että äänestämällä voi vaikuttaa. Nuoret löytävät edustuksellisesta demokratiasta myös heikkouksia. Edut kasautuvat suurille ikäluokille pikemminkin kuin nuorelle sukupolvelle. Nuoret arvostelevat poliitikkojen suuria lupauksia ja epäilevät, onko niitä edes tarkoitus toteuttaa. Toisaalta nuoret hahmottavat vaalit vain häivähdyksenä todellista valtaa, jota päättäjät käyttävät yhdessä taloudellisen mahdin kanssa. (Paakkunainen 2007.)

Nuorisotutkimusten (mm. Paakkunainen 2007) perusteella nuoret pitävät politiikkaa tärkeänä ja kokevat äänestämisen jopa kansalaisvelvollisuudeksi. Nuorten vaikuttamishalut eivät mitenkään ole vähentyneet. Päinvastoin, osallistumisen valmius on jopa lisääntynyt. Tämä koskee niin puolueisiin ja vaaleihin liittyvää institutionaalista vaikuttamista kuin myös epämuodollisia vaikuttamiskanavia. Ongelmakohtia vaikuttamisessa ovat nuorten kokemusten mukaan paikalliseen vaikuttamiseen liittyvän tiedon riittämättömyys sekä päättäjien suhtautuminen

nuoriin vaikuttajina. Osallistuminen yhteen toimintamuotoon lisää todennäköisyyttä sille, että on aktiivinen myös muualla. Nuoret, jotka uskovat, että eri vaikutuskanavien kautta on mahdollista saada aikaan muutosta, myös käyttävät näitä kanavia useammin. Myönteiset vaikuttamiskokemukset ovat tärkeitä nuorten tietoisuuden ja tekojen kohtaamisen kannalta. Toisaalta osa nuorista jää kaikkien toimintamuotojen ulkopuolelle. (Suurpää 2009: 32, 53.)

On todennäköistä, että poliittinen osallistuminen kasautuu harvoille nuorille, jotka ovat aktiivisia niin edustuksellisen demokratian areenoilla kuin muilla poliittisen osallistumisen kentillä, kuten järjestötoiminnassa ja internetin yhteiskunnallisissa verkostoissa. Poliittisen vaikuttamisen muodot ovat pikemminkin päällekkäisiä eivätkä toisilleen vaihtoehtoisia. Ne, jotka aikovat äänestää, toimivat myös muita enemmän järjestöissä ja uskovat siihen, että omilla kulutusvalinnoilla on poliittista merkitystä. (Paakkunainen 2007.)

Yhteiskunnallista vaikuttamista ja poliittista osallistumista nuoret voivat harjoitella ja toteuttaa nuorisovaltuustoissa, joita on perustettu useisiin kuntiin. Tällä hetkellä nuorisovaltuusto toimii joka toisessa maamme kunnassa ja niitä aiotaan perustaa useampiin (Kuntaliitto 2009). Nuorisovaltuustojen tehtävänä on mm. edistää ja kehittää nuorison asemaa paikkakunnalla, tuoda nuorten mielipiteitä esille päätöksenteossa ja palvelujen kehittämisessä, edistää nuorten, nuorisjärjestöjen sekä kunnan välistä yhteistyötä sekä lisätä nuorten kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan.

Toimivan nuorisovaltuuston luominen on kuitenkin haastava tehtävä. Ongelmat voivat liittyä nuorisovaltuustojen organisointiin, määrärahojen puutteeseen ja aktiivihenkilöiden puuttumiseen. Nuorilla itsellään tulisi olla enemmän mahdollisuuksia olla luomassa päätöksentekofoorumeja. Aikuistenkin tukea ja kannustusta kaivataan nuorisovaltuuston kehittämisessä. (Gretschel 2008: 105, 114–115.)

Politiikka ”borettaa”

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia on tietoisesti lisätty, jotta he aikuisina olisivat kiinnostuneita poliittisesta päätöksenteosta tai edes äänestämisestä. Nuorten vähäinen kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallista osallistumista kohtaan on käynyt ilmi useista tutkimuksista. (mm. Helve 2002; Suutarinen 2005.). Se ei ole vain suomalainen ilmiö, vaan ongelma tiedostetaan myös muissa EU:n jäsenvaltioissa. Sitä on yritetty ratkaista päättäjien toimesta. Esimerkiksi Euroopan komission hyväksymä valkoinen kirja ”EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet” (2001) linjaa nuorten osallistumista lisääviä toimenpiteitä. Nuorten aktiivinen kansalaisuus oli merkittävästi esillä myös nuorisolakia uudistettaessa vuonna 2006. Laki

korostaa nuorten osallistumisen ja kuulemisen tärkeyttä sekä mahdollisuutta osallistua paikallista nuorisopolitiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn.

Politiikan arvostus nuorten keskuudessa on ollut vieläkin alhaisempaa 1990 -luvulla. Sen jälkeen myönteistä kehitystä ja aktivoitumista on tapahtunut. Nuoret tiedostavat politiikan merkityksen osana demokraattista päätöksentekoa. Kielteinen suhtautuminen politiikkaan syntyy silloin kun poliitikkojen puheet ja toiminta eivät vastaa toisiaan. Poliitikassa käsiteltävät asiat nuori voi kokea liian kaukaisiksi ja vaikeasti ymmärrettäviksi sekä tavallisten kansalaisten vaikutuspiiriin kuulumattomiksi. (Helve 2001, 2002.)

Nuoret ammentavat vaikutteita yhteiskunnalliseen ajatteluunsa eri lähteistä. Useimmiten tärkeimpiä ovat koulun ulkopuoliset vaikutteet kuten maan poliittinen kulttuuri, media, koti, ystäväpiiri sekä nuorten omat kokemukset yhteiskunnallisesta toiminnasta. Koulun merkitystä ei pidä kuitenkaan vähätellä. Monissa maissa yhteiskunnallisia asioita opetetaan erinimisissä oppiaineissa. Koulutuksen tavoitteena on kehittää ihmisen edellytyksiä osallistua aktiivisesti yhteisönsä kansalaistoimintaan. (Suutarinen 2001: 3.)

Suutarinen (2006: 63, 93–94) pitää suomalaista koulujärjestelmää poliittikkakielteenä, sillä hänen mielestään oppilaitoksissa ei riittävästi ole tuettu nuorten yhteiskunnallista toimintaa, vaan siitä on tehty jopa hankalaa ja vastenmielistä. Perusopetuksessa ja opetussuunnitelmissa on vain vähän korostettu nuorten omien perusteltujen mielipiteiden muodostamista yhteiskunnallisista asioista ja vaikuttamista niiden puolesta. Opettajien ja nuorten kanssa käytävä poliittinen keskustelu on kuitenkin tärkeää yhteiskunnallisen aktiivisuuden kannalta. Nuoret eivät juuri keskustele politiikasta keskenään tai kotiväkensä kanssa. Kansainvälinen kehitys on muuttanut yhteiskunnallista ilmapiiriä siten, että vaikenemisen sijasta on toivottavaa ottaa kantaa ja olla aktiivinen. Kiinnostusta poliittista osallistumista kohtaan voisi lisätä se, että koulu toimisi osallistavana yhteisönä, jossa oppilaat saavat kokemuksia vaikuttamisesta. (Ahonen 2000: 30.)

Suutarisen (2006b: 114–122) mielestä olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, miten koulut ja oppilaitokset tukevat opiskeluilmapiirin avoimuutta ja oppilaiden oikeutta omaan mielipiteeseen. Koulun tulisi myös toimia nuorten eettisten arvojen ja asenteiden kehittäjänä rohkaisten nuoria suvaitsevaisuuteen sekä toimimaan aktiivisina kansalaisina ja ottamaan osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Voidaanko ylipäättään kansalaisten vähäistä kiinnostusta poliittiseen osallistumiseen selittää sillä, että yhteiskunnan asiat ovat niin hyvin, että osallistumista ei tarvita. Hyvinvointivaltio on valmiiksi rakennettu ja se pysyy pystyssä rahatilanteesta riippuen. Yksilön ei tarvitse olla enää kansalainen, vaan hän voi keskittyä

olemaan oman elämänsä sankari. (Ahonen 2000: 29.) Uusliberalistinen New Public Management johtamisdoktriini näkee kansalaiset julkisen hallinnon asiakkaina, jotka veronmaksajina voivat vaatia rahoilleen vastiketta: tehokasta hallintoa ja laadukkaita palveluja (Lähdesmäki 2003: 60–69).

Vaaleihin osallistuminen tai äänestäminen ei nuoria välttämättä kiinnosta, sillä perinteiset osallistumiskeinot eivät nuorten mielestä tarjoa heille tarpeeksi vaikutusvaltaa. Yksi syy äänestämättömyyteen saattaa olla myös se, että nuoret eivät äänestä, koska heidän ei oletetakaan äänestävän. (Moisio 2003: 10–11.)

Äänestäminen vaaleissa ei ole ainoa tapa toimia yhteiskunnassa vaikuttavana aktiivisena kansalaisena. Tosin äänestysvilkkaus on yhteydessä kansalaisen muuhun yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen, kuten esimerkiksi osallistuminen järjestötoimintaan ja luottamustehtävien hoitoon. Poliitiikan kiinnostavuuteen vaikuttaa myös politiikan sisältö. Ideologisten värien haalistuessa valovoimaisten henkilöiden merkitys korostuu. Laukia (2007) muistuttaa, että nuorten ei tarvitse olla yhteiskunnallisesti välinpitämättömiä vaikka he jättäisivät äänestämättä. Demokrati-an toimivuuden kannalta yhteiskunnallinen aktiivisuus on kuitenkin tärkeää.

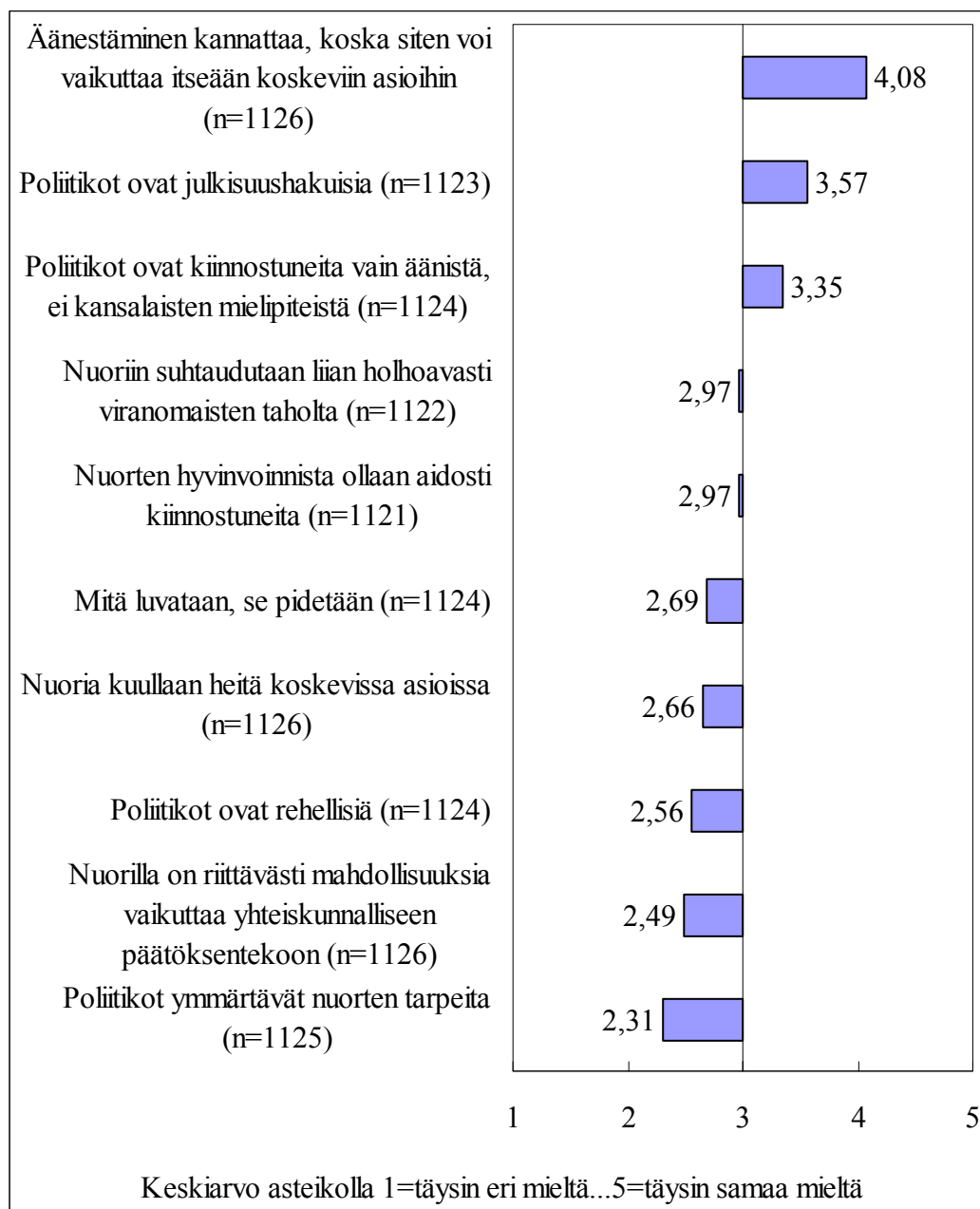
Politiikan vähäinen kiinnostavuus ei liity pelkästään nuoriin. Puoluevaikuttamisen heikko houkuttelevuus aikuisväestön keskuudessa on puhuttanut jo pidempään. Niemelä (2009) on huolissaan puolueiden heikosta kytkeytymisestä kansalaisiin. Puolueiden toimintaan osallistuvien määrä on hyvin alhaalla. Niemelä peräänkuuluttaa puolueiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä demokratiaa elävöittämään. Järjestöjen yhtenä pyrkimyksenä voisi hänen mukaansa olla puolueisiin vaikuttaminen ja vastaavasti puolueiden kannattaisi hyödyntää kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta oman ohjelmatyönsä tueksi.

Nuutinen (2000: 131) muistuttaa, että nuoret eivät ole sen homogeenisempi joukko kuin muutkaan suhteessa politiikan ilmiöihin. Moderneja demokratioita leimaavat politiikan ammatillistuminen ja etäännyminen tavallisesta kansalaisesta, laajalle levinnyt poliittinen vieraantuneisuus ja yleinen epäluottamus politiikkaa ja poliittisia johtajia kohtaan. (Vesikansa 2007: 192–193.)

Puolueiden vaalirahoituskohu nakertaa yksittäisten poliitikkojen luotettavuutta, mutta se ravistelee myös koko poliittisen järjestelmän uskottavuutta. Media tuo epäkohtia entistä herkemmin esiin. Puolustajat vetoavat toiminnan lainmukaisuuteen, mutta kriitikot kysyvät etiikan perään. Nuorten vastauksista on aistittavissa epäluottamusta poliitikkojen antamien lupauksen pitämättömyyteen sekä kriittisyyttä politiikan kohutapauksiin.

3.2 Äänestämällä voi vaikuttaa ja muita nuorten käsityksiä

Tässä tutkimuksessa lukiolaisnuoret ottivat kantaa politiikkaa, poliitikkoja ja osallistumista koskeviin väittämiin. Vastausvaihtoehdot olivat 1= täysin eri mieltä, 2= melko eri mieltä, 3= en eri enkä samaa mieltä, 4= melko samaa mieltä, 5= täysin samaa mieltä. Nuorten näkemykset esitetään keskiarvoina kuviossa 2. Vastauksien näkemykset prosenttilukuina käyvät ilmi liitteestä 1.

Kuvio 2. Nuorten arviot politiikasta

Vaikka nuorten käsitykset politiikasta ja poliitikoista ovat muuten varsin kriittisiä, pitävät he äänestämistä tärkeänä vaikuttamiskeinona. Tämä tuli jo esille tarkasteltaessa nuorten käsityksiä kunnan kansalaisesta. Väittämän ”äänestäminen kannattaa, koska siten voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin” kanssa täysin tai melko samaa mieltä oli peräti 81 prosenttia vastaajista. Täysin eri mieltä oli vain 2 prosenttia nuorista. Nuorten mielestä äänestäminen siis kannattaa. Sekä nuoret naiset että miehet pitivät äänestämistä keinona vaikuttaa. Naiset kokivat sen hyvinkin tärkeäksi, sillä heistä jopa 86 prosenttia katsoi äänestämisen tärkeäksi vaikuttamiskeinoksi. Miehistäkin 77 prosenttia uskoi äänestämisen kannattavan. Ero naisten ja miesten näkemysten välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä¹⁰.

Kansalaisten vähäinen luottamus poliitikkojen antamiin lupauksiin tuli esille Salmisen ja Ikola-Norrbackan (2009) tutkimuksessa. Sama pätee myös nuoriin. Väittämään ”Mitä luvataan, se pidetään” uskoi vain kahdeksan prosenttia nuorista. Väittämän kanssa eri mieltä (joko täysin tai melko eri mieltä) on 48 % vastaajista.

Nuorten usko poliitikkojen rehellisyyteen ei ole suuri. Alle yksi prosentti vastaajista piti poliitikkoja rehellisinä. Vastaavasti täysin eri mieltä olevia on kymmenkertainen määrä (12 %). Poliitikkoja ei ole silti syytä nuorten silmissä leimata epärehellisiksi, sillä 47 % kyselyyn vastanneista valitsi neutraalin vastausvaihtoehdon.

Nuorten mielestä poliitikoilla ei ole riittävää käsitystä nuorten tarpeista. Yli 60 % vastaajista oli eri mieltä väittämän ”poliitikot ymmärtävät nuorten tarpeita” kanssa. Aitoa kiinnostusta nuorten hyvinvointia kohtaan poliitikoilta uskotaan löytyvän edes jonkin verran. Nuoria ei kuulla riittävästi heitä koskevissa asioissa. Tätä mieltä oli 45 % vastaajista. Myöskään heillä ei ole mielestään riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Ainoastaan yksi prosentti nuorista oli täysin samaa mieltä siitä, että nuorilla on riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Nuoret suhtautuvat luottavaisesti viranomaisten rooliin heidän hyvinvointinsa turvaajina. He eivät koe, että nuoriin suhtauduttaisiin liian holhoavasti viranomaisten taholta. Miltei puolet nuorista ei edes osannut ottaa asiaan kantaa. Kuitenkin 24 % nuorista oli joko täysin tai melko samaa mieltä, että viranomaisten suhtautumistapa nuorisoon on liian holhoava. Esimerkkinä mainittakoon seuraava kommentti:

¹⁰ Mann-Whitney U-testi.

”Nuoret ahdistetaan nurkkaan kouluammuskelujen takia. Ei uskalla edes terv.hoitajalle puhua ilman epäilyjen pelkoa”.

Poliitikot ovat nuorten mielestä julkisuutta halajavia ”tyrkkyjä”, joita kiinnostavat enemmän vaaleissa saatava äänisaalis kuin kansalaisten mielipiteet. Lupauksia annetaan, mutta useimmiten ne petetään. ”Poliitikot ovat kiinnostuneita vain äänistä, ei kansalaisten mielipiteistä” -väittämän kanssa oli melko tai täysin samaa mieltä 43 % nuorista. Poliitikkoja piti julkisuushakuisina 55 % nuorista. Julkisuus on kuitenkin poliitikoille tärkeää, sillä saadakseen poliittisen sanomansa yleisön tietoon tarvitaan jonkinasteista julkisuutta. Nuoria ilmeisesti jossain määrin ärsyttää ns. julkispoliitikkojen esilläolo ja palstatilan saavuttaminen muilla kuin poliittisilla ansioilla. Vastauksissa ja kommentteissa näkyy nuorten turhautuminen poliitikkojen yksityiselämän toilailuja kohtaan. Ainakaan ne eivät ole omiaan lisäämään nuorten kiinnostusta politiikkaa kohtaan.

Politiikkaa ja osallistumista koskevissa väittämässä on havaittavissa monessakin kohtaa vastausten painottuminen kohtaan 3 eli ”ei eri, eikä samaa mieltä”. Nuorten on selkeästi vaikea muodostaa kantaansa poliittiseen toimintaan. Mielipiteitä kuitenkin löytyi, sillä kaikki vastausvaihtoehdot olivat käytössä eli mielipiteet vaihtelivat täysin eri mieltä olevista täysin samaa mieltä oleviin.

Nuoret suhtautuvat poliitikkoihin yhtä nihkeästi oli sitten vastaajana mies tai nainen. Eri koulujen oppilaiden välillä ei myöskään ole havaittavissa näkemuseroja suhtautumisessa politiikkaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Käsitys poliitikkojen rehellisyydestä on samansuuntainen, oli sitten lukiolainen Kokkolassa tai Vantaalla. Kysymyspatteriston kaksi väittämää ovat sellaisia, joissa syntyy merkittäviä eroja koulujen oppilaiden välille. Ne ovat ”nuorilla on riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon” sekä ”nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa”.

Minkään koulun oppilaat eivät pitäneet nuorten vaikutusmahdollisuuksia kovin hyvinä (vastausten keskiarvo 2,49). Kaikkein kielteisimmin nuorten yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiin suhtautuivat Kyrönmaan lukion oppilaat (vastausten keskiarvo 2,25). Vastaavasti kaikkein myönteisimmin vaikutusmahdollisuuksiinsa uskoivat kauhajokelaisnuoret (ka 2,75). Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Sytä siihen, miksi eri koulujen oppilaiden näkemykset poikkesivat toisistaan voimakkaasti näissä teemoissa, ei vastauksista voi suoraan päätellä. Entä voisiko selitystä hakea siitä, millaisia vaikutusmahdollisuuksia paikkakuntien nuorilla on? Suuremmilla paikkakunnilla toimii nuorisovaltuusto. Isossakyrössä, jossa Kyrönmaan lukio sijaitsee, nuorisovaltuustoa ei vielä ole. Tosin aloite nuorisoval-

tuuston perustamisesta on tehty ja hyväksytty. Kauhajoen kaupungissa taas toimii aktiivinen nuorisovaltuusto. Kokkolassa on toiminut nuorisovaltuusto jo vuodesta 1999 lähtien.

Kysymys nuorten kuulemisesta herätti erilaisia ajatuksia eri koulujen oppilaisissa. Näkemyserot ovat tilastollisesti merkitsevät. Kauhajokelaisnuoret olivat eri koulujen oppilaiden näkemyksiä vertailtaessa eniten sitä mieltä, että nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa (vastausten keskiarvo 2,95). On kuitenkin huomattava, että valtaosa heistäkin oli eri mieltä itse väittämän kanssa eli he eivät tunne kovin suurta uskoa siihen, että nuoria kuultaisiin heitä koskevissa asioissa. Jälleen kriittisimmin asiaan suhtautuivat Kyrönmaan lukion nuoret (vastausten keskiarvo 2,43).

Nuorten arviot poliitikoista ovat varsin kriittisiä. Näkemykset henkilöityvät. Luottamusta poliitikkoihin peilaa se, miten yksittäiset poliitikot toimivat ja miten he ovat yksityiselämänsä kautta esillä. Tästä viestivät muutamat avoimet kommentit. Mielenkiintoista on, että nuoret kuitenkin luottavat eduskuntaan ja hallitukseen. Luku on korkeampi kuin mitä näiden tulosten perusteella voisi olettaa. Syy saattaa olla siinä, että luottamusta hallitusta ja eduskuntaa kohtaan punnitaan instituutioina kun taas yksittäisten poliitikkojen edesottamukset vaikuttavat nuorten arviointiin esimerkiksi poliitikkojen rehellisyydestä.

Avoimissa kommentteissa ruodittiin poliitikkojen edistävän omia intressejään, ei julkista etua:

”Poliitikot ajattelevat omia etujaan” ja ”Kansanedustajat ovat tyhmiä, koska lisäävät omia palkkoja ja vähentävät ne rahat köyhiltä ja eläkeläisiltä”.

Löytyisikö syy nuorten vähäiseen kiinnostukseen politiikkaa kohtaan tästä:

”Nuoria ei kiinnosta politiikka ja yhteiskunta tai ainakin vaan hyvin harvoja. Niille kaikki on valmiina, eikä kannusteta vaikuttamaan asioihin - tai siitä ei tiedetä tarpeeksi”.

Yhteenveto nuorten käsityksistä politiikasta ja osallistumisesta

Nuorten mielipiteet politiikasta ja osallistumisesta saadaan paremmin esille, kun poistetaan neutraali vastausvaihtoehto (3, ei samaa, eikä eri mieltä). Balance measurement -luku saadaan kun poistetaan vastausvaihtoehdoista keskimäinen, neutraali ja lasketaan yhteen toisaalta eri mieltä (1 ja 2) ja toisaalta samaa mieltä (4 ja 5) olevat ja sen jälkeen vähennetään eri mieltä olevien prosenttiluvusta samaa mieltä olevien prosenttiluku. Mitä suurempi plusmerkkinen luku sitä enemmän väittämän kanssa ollaan samaa mieltä ja taas mitä suurempi miinusmerkki-

nen luku sitä enemmän vastaajat ovat väittämän kanssa eri mieltä. Jos luku on taas hyvin lähellä nollaa, sitä lähempänä vastaajien mielipiteet ovat toisiaan.

Väittämä	BM
– Äänestäminen kannattaa...	+74
– Poliitikot ovat julkisuushakuisia	+42
– Poliitikot ovat kiinnostuneita vain äänistä..	+25
– Nuorten hyvinvoinnista ollaan aidosti kiinnostuneita	0
– Nuoriin suhtaudutaan liian holhoavasti..	-4
– Mitä luvataan, se pidetään	-27
– Nuoria kuullaan....	-28
– Poliitikot ovat rehellisiä	-33
– Nuorilla on riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa..	-39
– Poliitikot ymmärtävät nuorten tarpeita	-53

Balance measurement-luvut vahvistavat käsityksen, jonka mukaan nuoret uskovat poliittiseen vaikuttamiseen äänestämällä. Moniin asioihin nuoret suhtautuvat kriittisesti, etenkin kun kyse on luottamuksesta poliitikkoihin ja lupauksen lunastamisesta kansalle. Nuoret saattavat kokea, että asioihin on vaikea ottaa kantaa jos ei ole kokemuksia poliittisesta toiminnasta. Kiinnostus yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan voi kasvaa, jos nuoria aktivoidaan mukaan ajankohtaiseen keskusteluun politiikasta, ja heille tarjotaan vaikuttamisen kanavia. Heidän kokemuksiansa vaikuttaa myös se, missä valossa poliitikot ovat esillä julkisuudessa.

Entä voidaanko nuoria ryhmitellä sen mukaan, miten he kokevat politiikan ja osallistumisen? Asiaa selvitettiin tekemällä pääkomponenttianalyysi. Pääkomponenttien ominaisarvon rajaksi asetettiin vähintään 1.0. Kaiser-Meyer-Olkin -testi antoi arvoksi 0,710 (arvo on siis suurempi kuin 0,6), samoin Bartlettin sväärisyys-testi ($p < 0,0001$) osoitti, että käytössä ollut korrelaatiomatriisi oli sovelias pääkomponenttianalyysiin. Tarkastelusta jätettiin pois muuttuja ”nuoriin suhtaudutaan liian holhoavasti viranomaisten taholta”, sillä sen kommunaliteettiarvo oli alle 0,3:n (0,216). Muiden muuttujien kommunaliteettiarvot olivat melko korkeat (0,511–0,709), joten niiden voidaan katsoa luotettavasti mittaavan pääkomponentteja. Alustava ominaisarvotarkastelu (Initial Eigenvalues) kertoo, että kolmella pääkomponentilla ominaisarvo on suurempi kuin 1.0 (mikä määriteltiin raja-arvoksi). Nämä kolme pääkomponenttia pystyvät selittämään 60 % muuttujien

varianssista. Muuttujat tulkitaan ja nimetään rotatoidun komponenttimatriisin perusteella¹¹.

Suhtautumisessa politiikkaan ja osallistumiseen nuoret voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin:

- Osalliset
- Kriittiset
- Luottavaiset

Osalliset kokevat, että nuorilla on riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, ja että nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa. He myös uskovat, että poliitikot ymmärtävät nuorten tarpeita, ja että he ovat nuorten hyvinvoinnista aidosti kiinnostuneita. Nämä nuoret eivät hyväksyneet väitteitä, että poliitikot kalastelisivat vain ääniä ja paistattelisivat julkisuudessa.

Kriittiset nuoret pitävät poliitikkoja julkisuushakuisina ääntenkalastajina, jotka eivät välitä kansalaisten mielipiteistä. He eivät liioin usko, että nuorten hyvinvointi oikeasti kiinnostaisi päättäjiä. Käsitys poliitikkojen rehellisyydestä ei ole näillä nuorilla korkea.

Luottavaiset nuoret uskovat, että äänestämällä voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. He myös luottavat poliitikkojen olevan sanojensa mittaisia, rehellisiä sekä ”mitä luvataan, se pidetään” -mentaliteetilla toimivia. He eivät allekirjoita väitettä, jonka mukaan poliitikot tavoittelisivat vain kansalaisten ääniä, eivätkä piittäisi näiden mielipiteistä.

3.3 Poliitikot ja virkamiehet – eettiset esikuvat

Kysymyksessä 8 selvitettiin nuorten odotuksia siitä, millaisia eettisiä käyttäytymisperiaatteita johtavilla poliitikoilla ja virkamiehillä tulisi olla. Tätä ennen tarkastellaan eettisen johtajuuden määritelmiä ja ulottuvuuksia kirjallisuudessa.

Suomalaista uutta hallintokulttuuria voi luonnehtia palveluhenkiseksi, joustavaksi, tehokkaaksi, asiakaskeskeiseksi ja yksilöllisesti palvelevaksi. Näihin määreisiin latautuu paljon odotuksia ja toiveita, myös kansalaisten taholta. (Sipponen 2000: 165.)

¹¹ Rotaatio metodi = Varimax with Kaiser Normalization.

Salmisen (2009: 40) mukaan eettinen johtaminen on ”yhteisten arvojen, oikeudenmukaisuuden ja yhteisen hyvän edistämistä kohti laajempaa eettisyyttä ja tuloksellisuutta työyhteisöissä sekä organisaatioiden ja yksilöiden päätöksenteossa.” Yksi tärkeimmistä johtamishaasteista eettiselle johtajalle lienee hyvän esimerkin antaminen alaisille ja johtajan oma sitoutuminen johtamiseen. Se on kykyä elää niin kuin opettaa.

Esimerkillä johtaminen on yksi tärkeimmistä eettisen johtajan tehtävistä. Työyhteisön eettinen uskottavuus nojaa johdon osoittamaan eettisyyteen. Esimiehet toimivat roolimalleina alaisilleen. Heidän käyttäytymisensä ei ole uskottavaa jos puheet ja teot eivät kohtaa. Eettistä käyttäytymistä kehitetään työyhteisössä käymällä säännöllisiä keskusteluja arvoista ja toimintatavoista. (Lambo, Lasthuizen & Huberts 2008, Menzel 2007: 51; Salminen 2003, 2008 b.)

Eettisen johtamisen perustana on johtajan suoraselkäinen toiminta. Se tarkoittaa suoraselkäistä vastuunkantamista ja omien mielipiteiden takana seisomista. On eettisesti oikeampaa olla systemaattisesti rehellinen myös ikävien uutisten kertojana kuin antaa miellyttämisen halussa ymmärtää jotain mikä ei ole totta. Henkilöllä, jolla on moraalista selkärankaa, on rohkeus toimia periaatteidensa mukaisesti hankalissakin tilanteissa ja taito laittaa asiat järjestykseen. (Heiskanen & Salo 2007: 45, Juujärvi ym. 2007: 20–21; Morton ym. 2006: 388.)

Eettisen johtajan piirteitä ovat muiden kunnioittaminen ja palveleminen, oikeudenmukaisesti toimiminen, rehellisyyden osoittaminen ja vaatiminen sekä yhteisöllisyyden rakentaminen. Rehellisyyteen liitetään avoimuus, totuudessa pysyminen ja tosiasioiden huomioonottaminen. (Northouse 2004: 310–318.)

Toimiminen eettisten toimintaperiaatteiden mukaisesti on osa tuloksellista johtajuutta. Menzelin (2001) mukaan etiikan johtaminen organisaatiossa tarkoittaa vahvan eettisen kulttuurin edistämistä ja ylläpitämistä työyhteisössä. Johtajilla on tärkeä rooli luoda eettistä ilmapiiriä organisaatioon, vahvistaa eettistä herkkyyttä ja tietoisuutta sekä edistää keskustelua arvoista ja eettisistä toimintaperiaatteista. Parhaiten se onnistuu esimerkiksi johtamalla. (Menzel 2001: 356–362; 2007: 13–22.) Eettisen ja vastuullisen johtamisen puute voi heijastua organisaation tehottomuutena (Heiskanen & Salo 2007).

Arvojohtaminen on avoimen ilmapiirin luomista ja ylläpitoa. Avoin ilmapiiri mahdollistaa keskustelun, vuorovaikutuksen ja arvojen kommunikoinnin organisaation eri tasoille ja yksiköihin. Avoimuus luo parhaimmillaan luottamusta ja uskottavuutta arvojen käyttöön johtamisen työkaluna. Julkisjohtajan tulisi periaatteessa toimia niin, että arvoista ja niiden mukaan toimimisesta hyötyvät organisaatio, sen jäsenet ja asiakkaat. (Viinamäki 2008: 105–107.)

Eettiset johtamisvaatimukset vaihtelevat yhteiskunnallisen aseman ja roolin mukaan. Poliitikoilta odotetaan rehellisyyttä ja yhteisten asioiden hallintaa. Julkishallinnon johtavilta virkamiehiltä edellytetään kokonaisnäkemystä, yritysjohtajilta voiton maksimointia ja asiakkaiden edun huomioimista. Vaatimukset vaihtelevat riippuen niiden esittäjästä. Arvioidessaan poliittista järjestelmää kansalainen korostaa oikeudenmukaisuutta, rehellisyyttä, avoimuutta ja tasapuolisuutta. Lainsäätäjän arvioissa hallinnon tulee toimia puolueettomasti, vastuullisesti ja luotettavasti. Viranomaislähtökohta hallintoon on riippumattomuus, laillisuus, taloudellisuus ja kustannustietoisuus, jolloin arvoina korostuvat laatu, asiantuntijuus ja palvelulähtöisyys. (Salminen 2009: 33–34; Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 37–39, 61–68.)

Virkamiehet tarvitsevat moraalisia periaatteita toimissaan, joissa lait ja säännökset jättävät harkinnanvaraa. Kivivuori (1982: 34–38) määrittelee virkamiesmoraalin periaateiksi, joita virkamies virkatoiminnassaan noudattaa tai pyrkii noudattamaan valintoja tehdessään. Hyvän virkamiesmoraalin noudattamiseen kuuluu se, että virkamies tekee lujasti töitä ja kehittää osaamistaan jatkuvasti, sillä hän on kansansa palveluksessa.

Suhteessa kansalaiseen virkamieheen on tärkeää noudattaa toiminnassaan puolueettomuuden, avoimuuden ja riippumattomuuden periaatteita. Virkamiesetiikkaa koskevissa linjauksissa korostetaan, että julkinen toiminta on perimmiltään toimimista kansalaisten valtuutuksella, kansalaisten varoilla ja kansalaisten eduksi. (Valtiovarainministeriö 2000: 8.)

Virkamiesetiikka on laaja käsite. Ensinnäkin, mikä tahansa virkamiehen tekeminen tai tekemättä jättäminen voidaan ottaa eettisen arvioinnin kohteeksi. Toiseksi, virkamiesetiikka koskee virkatoiminnan normatiivisten ulottuvuuksien lisäksi velvollisuuksia työajan ulkopuolella. (Moilanen 1999: 10–13.) Esimerkiksi poliisilta tai opettajalta edellytetään asemansa mukaista käyttäytymistä työajan ulkopuolella.

Kansalaisten palvelijoina virkamiehiltä odotetaan vastuullisuutta, rehellisyyttä ja lahjomattomuutta. On toimittava yleistä etua edistäen, ei henkilökohtaista etua tavoitellen. Läpinäkyvyys, avoimuus ja palveluperiaate kuuluvat edellä mainittujen periaatteiden lisäksi julkisen palvelun eetokseen. (Hondegheem 1998: 3.)

Palveluperiaate virkamiesten toiminnassa tarkoittaa toimintaa kansalaisia kunnioittaen ja auttaen. Rehellisyys arvona ja toimintaperiaatteena tarkoittaa totuudenmukaisesti toimimista ja annettujen lupauksen pitämistä. Puolueettomuus on toimintaa ilman ulkopuolisten vaikutusta ja riippumattomuutta intressiryhmistä. Eräs keskeinen etiikkaan liittyvä periaate on integriteetti. Integriteetti tarkoittaa toimin-

taa lahjomattomasti ja virkatehtäviin sitoutuen. (Valtiovarainministeriö 2000: 67.) Integriteettiin liitetään sellaiset määreet kuten rehellisyys, loukkaamattomuus, riippumattomuus ja lahjomattomuus. Käsitteenä integriteetti viittaa moraaliseen asenteeseen, jolla torjutaan korruptiota, estetään epäeettistä toimintaa ja vallan väärinkäyttöä. (Six & Huberts 2008: 66–68; Salminen & Ikola-Norrbacka 2009: 90.)

Tuloksellisuus on tärkeä eettinen periaate nykyhallinnossa, jossa se tarkoittaa toimintaa taloudellisesti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. On eettistä olla tehokas. Julkisen sektorin toiminnassa verovaroin kerättyjä resursseja on käytettävä tuloksellisesti. Se on vastuullisuutta suhteessa kansalaisiin. (Ikola-Norrbacka 2010: 183.)

Dawson ja Butler (2003) määrittelevät moraalisen johtajan ominaisuuksia. Päätöksiä tehdessään johtaja tiedostaa eettiset kysymykset ja pulmat, toimii arvojensa mukaisesti, uskaltaa ottaa riskejä ja omaa kyvyn oppia virheistään. Toimiessaan yhteisön jäsenenä moraalinen johtaja edistää kansalaisten yhdenvertaisuutta ja tukee aktiivisen kansalaisuuden toteutumista. Kansalaisten ja sidosryhmien osallistumisen oikeudenmukainen ja riittävä toteutus vahvistaa poliittista legitimitettä. Kansalaisnäkökulman ymmärtäminen tukee julkisen toimijan integriteettiä. Tuloksellinen julkinen hallinto ja julkisten varojen huolellinen käyttö voi lisätä kansalaisten luottamusta julkisiin toimijoihin. (Dobel 1999: 21–22.)

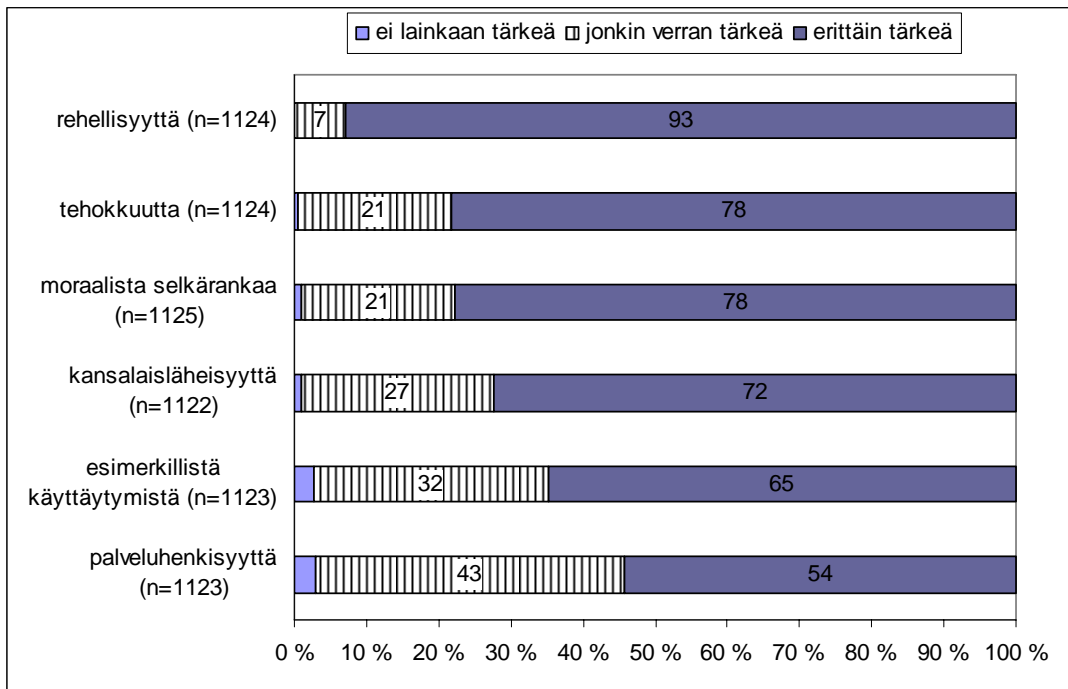
Julkisjohtajien eettisyyttä voidaan vahvistaa koulutuksella, luomalla eettisiä koodistoja, johtamalla esimerkillä sekä tekemällä päätöksentekoprosessista mahdollisimman läpinäkyvän. Eettisten ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi ja tapahtuneiden väärinkäytösten tutkimiseksi tarvitaan mekanismeja. (Pollitt 2003: 145–147.)

Nuoret odottavat julkisjohtajilta rehellisyyttä ja tehokkuutta

Nuoret kommentoivat periaatteita, joita poliitikkojen ja johtavien viranhaltijoiden tulisi noudattaa julkisessa toiminnassa. Kysymys (8) kuului ”Millaista käyttäytymistä odotat poliitikoilta ja johtavilta viranhaltijoilta?” Tähän tutkimukseen valitut periaatteet ovat moraalinen selkäranka, esimerkillinen käyttäytyminen, rehellisyys, kansalaisläheisyys, palveluhenkisyys ja tehokkuus. Periaatteiden käsitteellistä sisältöä ei kuitenkaan avattu vastaajille, vaan he saivat muodostaa arvionsa omien tulkintojensa mukaisesti. Vastausvaihtoehdot olivat tällä kertaa: *1 = ei lainkaan tärkeä*, *2 = jonkin verran tärkeä*, *3 = erittäin tärkeä*. Tulokset esitetään prosentteina kuviossa 3.

Rehellisyys, moraalisuus ja tehokkuus ovat nuorten mielestä poliitikkojen ja johtavien virkamiesten perushyveitä. Nuorten näkemys eettisten toimintaperiaatteiden merkityksestä kiteytyy seuraavaan kommenttiin:

”Jos menee virkaan, jota kaikki seuraavat, pitää tuntea vastuuta”.

Kuvio 3. Julkisjohtajien eettiset toimintaperiaatteet: nuorten odotukset

Ylivoimaisesti tärkein johtamisperiaate noudatettavaksi on rehellisyys. Rehellistä käyttäytymistä piti erittäin tärkeänä 93 % nuorista. Ei lainkaan tärkeänä sitä piti alle prosentti (0,4 %) vastaajista. Tehokkuus ja moraalinen selkäranka olivat jaetuilla toisella sijalla. Erittäin tärkeinä niitä piti 78 % kyselyyn vastanneista nuorista ja jonkin verran tärkeinä hieman yli 21 prosenttia. Seuraavaksi eniten peräänkukutettiin kansalaisläheisyyttä, jota 72 % vastaajista piti erittäin tärkeänä. Esimerkillistä käyttäytymistä poliitikoilta ja johtavilta virkamiehiltä voi myös odottaa. Nuorista sitä piti erittäin tärkeänä 65 % vastaajista. Listan viimeiselle sijalle jäänyt palveluhenkisyysperiaate sai sekin varsin korkean kannatuksen. Palveluhenkisyys piti erittäin tärkeänä viranomaistoiminnan hyveenä 54 % nuorista.

Sekä nuoret miehet että naiset pitivät monia käyttäytymisperiaatteita yhtä tärkeinä. Merkittäviä näkemuseroja syntyi lähinnä eettisten arvojen suhteen. Vaikka moraalinen selkäranka, esimerkillinen käyttäytyminen ja rehellisyys ovat sekä nuorten naisten että miesten mielestä varsin tärkeitä ominaisuuksia poliitikoille ja virkamiehille, niin naisille ne ovat vieläkin tärkeämpiä käyttäytymisen ohjenuoria

(tilastollisesti erittäin merkitsevät erot). Esimerkillistä käyttäytymistä piti naisista 69 % erittäin tärkeänä ja vastaavasti miehistä 59 %. Molemmat luvut ovat sinänsä varsin korkeita. Yhtä merkittävä ero liittyi kansalaisläheisyyden periaatteeseen. Kansalaisläheisyyttä piti erittäin tärkeänä 77 % naisista ja miehistä 65 %. Eri koulujen oppilaiden välille ei syntynyt näkemuseroja eettisten toimintaperiaatteiden tärkeydestä.

4 NUORTEN LUOTTAMUS PÄÄTTÄJIIN

4.1 Luottamus ja kansalaiset

Luottamus on yksilön ja yhteisön välinen tunneperäinen sidos. Nuorten luottamuskokemukset rakentuvat aluksi perhesuhteissa ja aikuistumisen myötä ne laajenevat ystävyys- ja työsuhteisiin. (Helve 2009: 256.)

Luottamus on yhteisössä syntyvä odotus säännönmukaisesta ja rehellisestä käyttäytymisestä. Se on tunne, vaikutelma tai käsitys siitä, kuinka ihminen suhtautuu toisiin ihmisiin ja asioihin organisaatiossa. Luottamuksen varmistaminen turvaa organisaation menestymistä. (Nikkilä & Paasivaara 2007: 79.) Luottamuksella on yhteiskunnallista järjestystä rakentava merkitys. Ilman luottamusta yhteiskunnan sosiaalinen järjestys hajoaa. (Helve 2009: 259.)

Luottamukselle voidaan määritellä tehtäviä. Luottamuksen tehtävänä on luoda ja ylläpitää solidaarisuutta yhteisön jäsenten kesken. Luottamuskulttuurin voimistuminen lisää suvaitsevaisuutta ja taipumusta hyväksyä kulttuurisesti vieraita ihmisiä ja asioita. Luottamus kiinnittää yksilön yhteisöönsä; perheeseen, kotikuntaan ja kansalaisuuteen. Luottamus on omiaan vahvistamaan yksilön sosiaalista identiteettiä ja sen välityksellä hänen sidostaan yhteisöön. Luottamus luo ja ylläpitää turvallisuudentunnetta sekä valaa uskoa kaikenlaisten yhteiskunnassa toistuvien toimintojen pitävyyteen. (Ilmonen & Jokinen 2002.)

Lainsäädäntö ja eettisten koodistojen luominen ovat välttämättömiä eettisen infrastruktuurin tukipilareita. Ne voivat rakentaa luottamuksen ilmapiiriä. Eettistä käyttäytymistä organisaatiossa edistetään johtajien esimerkillisellä käyttäytymisellä. Eettiset koodistot ovat ehkä näkyvin osoitus siitä, että organisaatioissa mietitään eettisiä kysymyksiä. Kuitenkaan koodistot eivät ole täysin varmoja takuita siitä, että organisaatiossa käyttäydytään eettisesti. (Kakabadse, Korac-Kakabadse & Kouzmin 2003: 477–502.)

Luottamus on moraalinen arvo ja tärkeä viranomaishyve. Hallinto ei ole kansalaisten silmissä legitiimi, jos luottamus demokraattista hallintoa kohtaan puuttuu. Kansalainen punnitsee luottamusta hallintoon kokemuksiansa, uskomustensa ja mielipiteidensä kautta. On kuitenkin todettu, että jos kansalainen luottaa vahvasti yhteen julkiseen organisaatioon, hän helpommin luottaa myös muihin julkisen sektorin organisaatioihin. Organisaatioiden menestymisen kannalta luotettavuus on avainasemassa. Luottamus kertoo organisaation maineesta. Hyvä maine tukee käsitystä organisaation luotettavuudesta kun taas huono viestii maine epäluotettavuudesta. (Ikola-Norrbacka & Salminen 2009: 30.)

Kansalaisten luottamus julkiseen hallintoon riippuu siitä, uskovatko kansalaiset hallinnon toimivan julkisen intressin nimissä, ei yksityisen edun tavoittelemiseksi (Salminen 2009: 21). Hallinnossa ja poliittisessa järjestelmässä esiintyvä korruptio heikentää kansalaisten luottamusta instituutioihin ja niiden toimijoihin. Korruptio tarkoittaa saadun valta-aseman väärinkäyttöä henkilökohtaisen edun nimissä. (Transparency International 2009.) Korruptiossa on kyse julkisen vallan väärinkäytöstä erityisten intressien hyväksi, jotta saavutettaisiin henkilökohtaisia tai jonkin organisaation etuja (Isaksson 1997: 46).

Eurooppalaiset kokevat korruption isoksi ongelmaksi. Jopa kolme neljästä EU:n kansalaisesta on sitä mieltä, että korruptio on suuri ongelma heidän maassaan. Oman maansa korruptoituneisuuteen uskoivat eniten kreikkalaiset, romanialaiset, unkarilaiset ja bulgarialaiset. Listan toisessa ääripäässä ovat suomalaiset ja tanskalaiset, joista kolme neljäsosaa ei miellä korruptiota maansa suureksi ongelma-kohtaksi. Tutkimuksen mukaan kaikkein korruptoituneimpana ryhmänä kansalaiset pitivät valtakunnan tason poliitikkoja. (European Commission 2008: 4, 9.)

Kun suomalaisilta kysyttiin, uskovatko he lahjusten antamiseen ja vastaanottamiseen sekä vallan väärinkäyttöön ja omien henkilökohtaisten tarkoituserien edistämiseen, miltei joka kolmas uskoi, että korkean tason poliitikot ja julkisista hankinnoista vastaavat virkamiehet menettelevät näin. Kaikkein vähiten tällaista toimintaa kansalaisten mielestä esiintyy koulutus- ja terveyspalveluita tuottavien henkilöiden keskuudessa sekä poliisissa ja oikeuslaitoksessa. (European Commission 2008.)

Kansalaiset voivat peilata instituutioita kohtaan tuntemaansa luottamusta siihen, mitä he itse arvostavat. Ihmisten arvomaailman yksilöllistyminen on vähentänyt eräiden keskeisten instituutioiden merkitystä. Poliittiset puolueet, kirkko ja puolustusvoimat ovat menettäneet kiinnostavuuttaan kaiken ikäisten ihmisten silmissä. Myös poliittisten ja uskonnollisten auktoriteettien tarve on vähentynyt. (Helve 2007: 280.)

Salmisen ja Ikola-Norrbackan (2009: 77) tekemässä tutkimuksessa punnittiin kansalaisten luottamusta julkisen sektorin organisaatioihin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhtiöihin. Tutkimus tuki aiemmissa tutkimuksissa todettuja havaintoja kansalaisten suuresta luottamuksesta poliisia, koulutusjärjestelmää sekä puolustusvoimia kohtaan. Kansalaiset luottavat myös julkiseen palvelutuotantoon, vaikka esittivätkin palveluja kohtaan runsaasti kritiikkiä. (ks. Ikola-Norrbacka & Salminen & 2009: 31.)

Suomalaiset luottavat julkisiin organisaatioihin ja instituutioihin vahvasti. Ikola-Norrbackan ja Salmisen (2009: 31–32) mukaan viranomaisiin ja poliittisiin toimi-

joihin kriitikittömästi luottavasta kansalaisesta on tullut aktiivinen tarkkailija, joka tiedostaa asioiden taustoja, eikä ota kaikkea annettuna. Kansalaiset kokevat luottamuspulaa poliitikkojen antamiin lupauksiin. Vaalilupausten lunastamatta jättämisestä on ikään kuin tullut maantapa. Epäluottamus hallintoa kohtaan on jossain määrin tervettä ja tarkoituksenmukaista, koska se pitää yllä hallinnon tili-velvollisuutta.

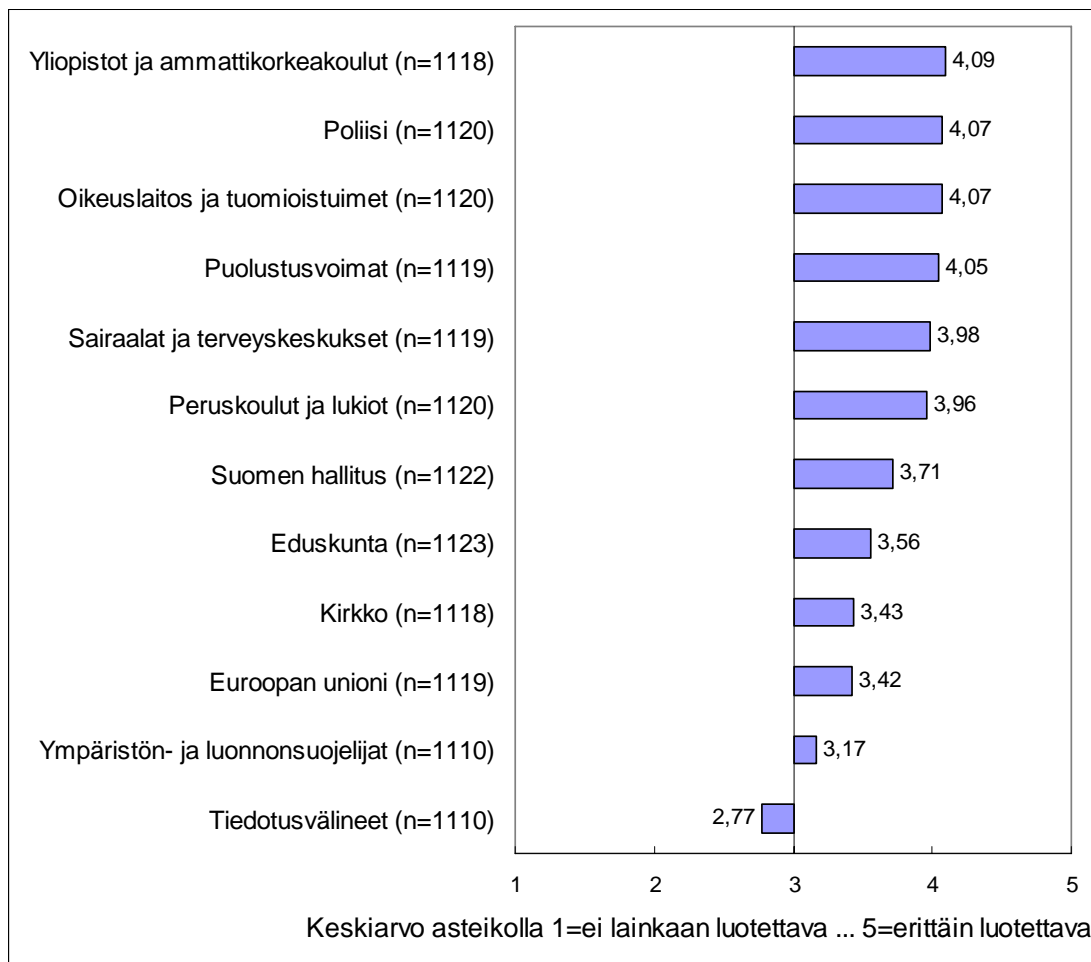
Nuorten luottamusta instituutioihin on tutkittu aikaisemmin. Suomalaiset nuoret luottavat erityisesti poliisiin. Myös luottamus tiedotusvälineisiin oli Pohjoismaissa erityisen vahvaa. (Suutarinen 2001: 29.) Lama 1990-luvun alussa teki nuorista kyynisempiä ja epäilevämpiä suhteessa yhteiskunnallisiin tahoihin. Työttömyyden pelko, talouden leikkaukset ja supistukset työpaikoilla heikensivät nuorten luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Yhteisöllisyys ja osallistuminen, harrastukset ja sosiaaliset suhteet vahvistavat nuorten luottamuskokemuksia ja auttavat heitä kiinnittymään oman yhteisönsä arvomaailmaan. (Helve 2009: 260, 267.)

Salminen ja Ikola-Norrbacka (2009: 79) toteavat, että ”*niin kauan kuin kansalaiset luottavat julkisiin organisaatioihin ja instituutioihin, koko yhteiskunta toimii paremmin. Silloin kun kansalaisten luottamus organisaatioihin ja instituutioihin on horjunut, on täytynyt tapahtua koko yhteiskuntaan kielteisellä tavalla vaikuttaneita suuria vahinkoja, joita ei voida korjata hetkessä*”. Oma tutkimukseni osoitti nuorten luottavan erityisesti julkisiin organisaatioihin.

4.2 Nuoret luottavat julkisen vallan käyttäjiin

Kysymyksessä yhdeksän nuoria pyydettiin vastaamaan, miten luotettavina he pitivät 12 organisaatiota tai tahoja. Listalle valittiin organisaatioita, joiden oletettiin olevan nuorille tuttuja. Valitut organisaatiot ovat lähinnä julkisen sektorin organisaatioita.

Kuviossa 4. näkyvät nuorten arviot luottamuksesta organisaatioihin ja instituutioihin keskiarvoin mitattuna: mitä suurempi keskiarvo, sitä suurempaa luottamusta kysytty organisaatio nauttii nuorten keskuudessa. Vastausvaihtoehdot: 1 = *ei lainkaan luotettava*, 2 = *melko vähän luotettava*, 3 = *jonkin verran luotettava*, 4 = *melko luotettava*, 5 = *erittäin luotettava*.

Kuvio 4. Nuorten luottamus yhteiskuntatahoihin

Nuorten luottamus julkisia instituutioita kohtaan on varsin korkealla. Eniten nuoret luottavat yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin (keskiarvo 4,09; maksimi 5). Tulosta selittää luonnollisesti se, että lukio-opintoja suorittavien ja jatko-opintoja miettivien nuorten silmissä korkeakoulut nauttivat suurta luottamusta. Toisen sijan jakavat poliisi sekä oikeuslaitos ja tuomioistuimet (4,07). Luottamus puolustusvoimiin on myös varsin suurta (4,05). Seuraavina arvoasteikossa tulevat palveluinstituutiot kuten sairaalat ja terveyskeskukset (3,98) sekä peruskoulut ja lukiot (3,96). Luottamus hallitukseen (3,71) ja eduskuntaan (3,56) on melko korkea, muihin instansseihin verrattuna keskivaiheilla. Hieman niiden jäljessä tulee kirkko (3,43) ja Euroopan unioni (3,42). Kysymys kirkkoa kohtaan tunnettavasta luottamuksesta jakoi nuorten mielipiteitä voimakkaasti.

Luottamus ympäristön- ja luonnonsuojelijoihin on juuri kriittisen keskiarvon (3) yläpuolella. Luottamus tiedotusvälineisiin on yllättävän alhaalla, kyselyn häntäpäässä keskiarvolla 2,77. Kyselyssä ei yksilöity tiedotusvälineitä; televisiota, leh-

distöä, radiota tai Yleisradiota, Helsingin Sanomia tai ns. keltaista lehdistöä. Näiden väliset erot olisivat ehkä olleet suuria. Tämä kertoo nuorten mediakriittisyydestä. Tiedotusvälineillä on aiempaa enemmän valtaa. Nuoret seuraavat niitä aktiivisesti, mutta heillä on kriittistä medialukutaitoa.

Tarkasteltaessa luottamusta prosenttilukuina, voidaan todeta, että 85 % lukiolaisnuorista pitää yliopistoja ja ammattikorkeakouluja joko melko tai erittäin luotettavina. Poliisia pitää melko tai erittäin luotettavana 81 % nuorista. Kirkkoa pitää melko tai erittäin luotettavana 54 % nuorista. Tiedotusvälineitä melko tai erittäin luotettavina pitäviä on vain 21 %.

Sukupuolten välillä suurimmat näkemuserot löytyvät suhtautumisessa poliisiin, kirkkoon, Euroopan unioniin sekä ympäristön- ja luonnonsuojelijoihin¹² Kaikki nuoret luottavat paljon poliisiin, mutta nuoret naiset vieläkin vankemmin (asteikolla 1-5 naisten kokema luottamus keskiarvona on 4,16 ja miesten 3,97). Nuoret naiset luottavat miehiä enemmän kirkkoon instituutioon. Naisten arvio EU-instituution luotettavuudesta oli niin ikään miehiä myönteisempi. Suhtautuminen ympäristön- ja luonnonsuojelijoihin oli naisten keskuudessa myönteisempää.

Koulukohtaisia näkemuseroja¹³ oli vain suhtautumisessa peruskouluihin ja lukioihin sekä kirkkoon. Luottamus peruskouluun ja lukioon instituutioina on vankinta kauhajokelaisnuorten keskuudessa (keskiarvo 4,13). Kriittisimmin kouluinstituution luotettavuuteen suhtautuivat seinäjokelaisnuoret. Mistään luottamuspulasta ei ole syytä puhua, sillä seinäjokelaisnuorten arvio peruskoulujen ja lukioiden luotettavuudesta oli keskimäärin 3,83. Erot väittämässä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät. Kauhajokelaisnuoret (ka 3,70) luottivat eniten kirkkoon. Vähiten kirkkoon luottivat Kyrönmaan lukion nuoret (ka 3,28). Tutkimuksesta ei käy ilmi miksi nuorten luottamus kirkkoon vaihtelee näin voimakkaasti. On mahdollista, että kauhajokelaisnuorten arvioihin on vaikuttanut paikallisen seurakunnan toiminta ja tuki dramaattisen kouluampumistapahtuman jälkihoidossa.

Nuorisokyselyn tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin suuressa kansalaiskyselyssäkin (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009). Aikuiset kansalaiset luottivat eniten poliisiin, seuraavina tulivat koulutusjärjestelmän instituutiot kuten yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä peruskoulut ja lukiot. Seuraavaksi eniten luotettiin puolustusvoimiin. Nuoret tuntuvat luottavan aikuisia enemmän oikeuslaitokseen ja tuomioistuimiin.

¹² tilastollisesti erittäin merkitsevät erot.

¹³ ”_”

4.3 Julkisten palvelujen eettisyys

Julkisen hallinnon ja palvelujärjestelmän oikeutusta voidaan hakea niiden moraalisisista lähtökohdista. Ne luovat olosuhteet, joiden ansiosta yksilöillä on mahdollisuus selviytyä ja toteuttaa ihmisyytään. Julkisten palvelujen ja hyödykkeiden tuotannon tehtävänä on palvella kansalaista. Eettisesti kestävä julkisen toiminnan kannalta on tärkeää kehittää palvelutuotantoa ja ottaa kansalaisten näkemykset vakavasti sekä pitää kiinni tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ja tähdätä pitkántähtäimen hyötyihin. (Dobel 2007: 156–157, 173–174.) Vaatimus kansalaisten tasapuolisesta palvelemisesta ja julkisten resurssien tehokkaasta käytöstä on eettinen haaste julkisella sektorilla. (Cooper 2004: 403–404).

Julkisen palvelun eettisyyttä voidaan pyrkiä ymmärtämään Kantilaisen etiikan kautta. Kantin etiikka on velvollisuuksien noudattamisen etiikkaa järjen käytön avulla. Tärkeä sanoma on, että ihmisen tulee toimia oikein velvollisuudesta eikä palkkion toivossa tai rangaistuksen pelosta. Kantin moraalilain mukaan tulee toimia niin, että ihmisyyttä kohdellaan aina tarkoituseränä eikä koskaan pelkkänä välineenä. Ihminen on tärkeä oman itsensä vuoksi. Ihmistä on kunnioitettava ja hänen oikeutensa on tunnistettava. Oikeudet ovat läheisessä suhteessa velvollisuuksiin. (Airaksinen 1988: 166–169; Huotari 2001: 94; Häyry 2002: 126; Salminen 2009: 7.)

Kantin moraalilain perustana oli näkemys ihmisestä rationaalisenä olentona, joka pystyy käyttäytymään järkensä ja tahtonsa mukaisesti, ihmisyyttä itsessään ja muissa kunnioittaen. On ajateltava omaa ja muiden hyvinvointia. On toimittava oikein, koska niin kuuluu toimia, eikä oikein toimimisen seurauksia tavoitellen. (Häyry 2002: 126–129.) Virkamiesmoraali edellyttää, että virkamies käyttäytyy julkisen intressin mukaisesti tasapuolisesti ja riippumattomasti (Isaksson 1997: 60).

Salminen ja Ikola-Norrbacka (2009: 9) määrittelevät tutkimuksessaan keskeisiä eettisiä periaatteita seuraavasti: Oikeudenmukaisuus tarkoittaa tasapuolista toimintaa, yleisen oikeuskäsityksen ja oikeudentunnon mukaisesti. Vastuullisuus on sääntöjen noudattamista, teoistaan vastaamista ylemmille, toimintaa oikein, rehellisesti ja luotettavasti. Luottamus sisältää vakaumuksen ja uskon siihen, että asianomainen on luottamuksen arvoinen, pitää sanansa ja lupauksensa.

Reilu peli on Rawlsin (1973: 108–114) mukaan oikeudenmukaisuuden yksi keskeinen periaate ja velvollisuus. Reilun pelin hengessä meidän on tuettava olemassa olevia meihin soveltuvia oikeudenmukaisia instituutioita ja noudatettava niitä.

Oikeudenmukaisuus käsityksenä voidaan jakaa kolmeen lajiin: jakava oikeudenmukaisuus, menettelytapojen oikeudenmukaisuus ja vuorovaikutuksen oikeudenmukaisuus. Jakavalla oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan yksilön omaksumia sääntöjä oikeudenmukaiseksi koetusta palkkioiden ja voimavarojen jaosta. Menettelytapojen oikeudenmukaisuudella viitataan käytettyjen sääntöjen ja menettelytapojen reiluuteen. Vuorovaikutuksen oikeudenmukaisuus koskee ihmisten välisen kanssakäymisen periaatteita. (Juujärvi ym. 2007: 105–112.)

Oikeudenmukaisuuteen voidaan sisällyttää sellaiset määreet kuten kohtuullisuus, tasapuolisuus, puolueettomuus sekä vastaaminen, reagoiminen ja ihmisiä koskevien päätösten tekeminen riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan tai sosioekonomisesta statuksestaan. (Huotari 2001: 95–96.)

Salminen, Ikola-Norrbacka ja Mäntysalo (2009) tarkastelevat kansalaisten käsityksiä oikeudenmukaisuuden toteutumisesta kolmen näkökulman kautta: tasa-arvo, julkinen intressi ja kansalaislähtöisyys palveluissa. Heidän mukaansa kansalaiset hyväksyvät yhteiskunnallisen murroksen, joka heijastuu palvelujärjestelmään. Kansalaiset ovat huolissaan kasvavasta eriarvoisuudesta ja kansalaisten kohtelusta palveluja jaettaessa. Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteuttaminen, kansalaisten tarpeisiin vastaaminen ovat edelleen julkisen hallinnon ihanteita. Niiden taustalla väijyvät huolenaiheet kansalaisten tuloerojen kasvusta sekä julkisen vallan kyvystä ylläpitää tasa-arvoista palvelujärjestelmää.

Hyvinvointipalvelujärjestelmän johtamisen kannalta tärkeitä kysymyksiä ovat toiminnan julkinen intressi ja yhteiskunnalliset arvot. Julkinen intressi merkitsee yhteisiä etuja ja yhteisesti asetettuja tavoitteita. Pohjoismainen hyvinvointipalvelujärjestelmä korostaa hyvinvointia, tasa-arvoa, demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008: 215.)

Viinamäki (2009: 163) peräänkuuluttaa eettistä johtajuutta kuntiin, missä päätetään kansalaisille tärkeistä hyvinvointipalveluista. Kunnissa tehtävillä ratkaisuilla on merkittäviä eettisiä ja poliittisia ulottuvuuksia: miten turvata palvelut kuntalaisille, millainen palvelutaso voidaan taata ja miten kuntalaisia kohdellaan reilusti. Kuntalaisten luottamus ja kuntalaisilta tuleva legitimitetti on tärkeää kunnan poliittisille päättäjille ja viranhaltijoille. Tällöin päättäjiltä vaaditaan eettisyyttä.

Miten päättäjät voisivat toimia eettisesti? Eettinen johtajuus käsittää eri vaiheita. Ensimmäisenä on eettinen herkkyyks, jolloin on tärkeää lisätä eettistä tietoisuutta arvoista ja kuunnella sidosryhmien tarpeita ja kääntää vaateet arvoiksi. Arvotietoisuus edellyttää valintaa arvojen välillä sekä arvojen kytkemistä osaksi palvelustrategioita. Eettisessä kompetenssissa on kyse siitä, miten eettisiä arvoja kyetään käyttämään päivittäisjohtamisessa. Viinamäen (2009: 172–173) mielestä on myös

tärkeää, että arvoista voidaan keskustella ja luopuakin jostain, jos rahat eivät riitä. Uudistumisen kannalta on välttämätöntä aistia muutoksia, kuunnella sidosryhmiä sekä kanavoida muutoksia arvotyöhön. Keskustelu periaatteista ja arvoista on hyvä tapa edistää kuntalaisten osallistumista.

Kuntien palveluja uudistettaessa olisi hyvä pysähtyä kuuntelemaan nuorten näkemyksiä palveluihin. Gretschel ja Kiilakoski (2008: 226–227) ovat huolissaan siitä, että kuntarakenneuudistuksessa kuntien palveluja ripotellaan kauas, jolloin nuorten vapaa-aikaa kuluu entistä enemmän kulkuneuvoissa kohti palveluja. Ostopalveluja tuottavat yritykset voivat jäädä etäälle nuorista palvelujen käyttäjinä. He peräänkuuluttavat nuorten oikeuksia heille lähellä ja läsnä olevaan kuntaorganisaatioon. Monet kunnan päätöksistä vaikuttavat nuorten arkeen, ja ne luovat kuvaa siitä, miten päätöksenteko toimii ja mikä rooli kansalaisilla on päätöksenteossa. Olisi toivottavaa, että jokaisessa lasta ja nuorta koskevassa päätöksessä olisi ripaus lasten ja nuorten näkemystä.

Eräs haaste suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmälle on alueellinen eriarvoisuus. Nuorten tyytyväisyys asuinkuntaansa ja sen palveluihin vaihtelee paljon alueen ja kuntatyyppin mukaan. Tyytyväisimpiä ovat isojen kaupunkien nuoret. Palveluissa suurimmat erot liittyvät kulttuuripalveluihin ja julkiseen liikenteeseen. (Suurpää 2009: 51.)

Tässä tutkimuksessa nuorilta kysyttiin eettisten periaatteiden toteutumista heille läheisissä ja tärkeissä palveluissa, kuten koulutus- ja terveydenhuoltopalveluissa. Kyselyssä saattoi olla hieman ongelmallista, että arvoja ei selitetty vastaajille, vaan he tulkitsivat ne itse.

Julkisen palvelutyön eettiset arvot koulutusjärjestelmässä

Nuoret arvostavat julkisia palveluja ja kokevat palvelutyön eettisten arvojen toteutuvan. Koulutusjärjestelmässä toteutuvat heidän mielestään erittäin hyvin luottamuksellisuus, tasa-arvo, rehellisyys, oikeudenmukaisuus. Niiden jälkeen tulevat palveluiden laadukkuus ja viimeisenä nuorten tarpeisiin vastaaminen, joskin sekin selkeästi yli kriittisen kolmen keskiarvon. Huomionarvoista on, että koko vastauskaala 1–5 oli käytössä ja hajontaa syntyi. Tulokset esitetään prosenttilukuina.

Koulutusjärjestelmässä toteutuvat eettiset arvot	melko tai erittäin hyvin %
– oikeudenmukaisuus	74 %
– tasa-arvo	74 %
– luottamuksellisuus	73 %
– rehellisyys	68 %
– palveluiden laadukkuus	63 %
– nuorten tarpeisiin vastaaminen	53 %

Julkisen palvelutyön eettiset arvot terveydenhuollossa

Nuoret arvioivat käyttämiään terveystalveluja. Terveystenhuollon eettisenä arvona toteutui heidän mielestään parhaiten luottamuksellisuus ja rehellisyys. Palveluiden laadukkuus ja nuorten tarpeisiin vastaaminen toteutuivat nekin varsin hyvin, mutta kehittämisen varaa niissä on. Koulukohtaisia merkittäviä eroja ei vastaajaryhmissä syntynyt kummankaan palveluryhmän kohdalla.

Terveydenhuollossa toteutuvat eettiset arvot	melko tai erittäin hyvin %
– luottamuksellisuus	78 %
– rehellisyys	73 %
– tasa-arvo	65 %
– oikeudenmukaisuus	64 %
– palveluiden laadukkuus	55 %
– nuorten tarpeisiin vastaaminen	55 %

Mielenkiintoista nuorten arvioissa on se, että eri palveluissa painottuvat erilaiset eettiset arvot. Koulutuspalveluissa painottuvat oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Vastaavasti terveydenhuollossa luottamuksellisuus ja rehellisyys nousevat korkealle. Melko yllättävää on se, että nuoret ovat kriittisiä palveluiden laadun ja responsiivisuuden suhteen kummassakin palvelussa.

5 NUORET JA REILU YHTEISKUNTA

5.1 Hyvinvointivaltio on kansalaisia varten

Tässä pääluvussa tarkastellaan nuorten käsityksiä yhteiskunnalle kuuluvista velvoitteista, yhteiskunnallisista ongelmista ja muutoksen suunnasta. Tuloksista käy ilmi, että nuoret luottavat julkisen vallan turvaamiin hyvinvointipalveluihin. Samalla he ovat huolissaan eriarvoisuuden lisääntymisestä yhteiskunnassamme.

Hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskuntaan

Nykynuoret ovat saaneet varttua hyvinvointivaltiossa. Hyvinvointivaltion tehtäväksi määritellään kansalaisten toimeentulon turvaaminen, väestön hyvinvoinnin lisääminen sosiaali- ja terveyspalveluilla sekä koulutuksella. Sosiaalinen kontrolli ja sosiaalisten ongelmien ehkäisy kuuluu myös hyvinvointivaltion tehtäviin. (Kantola & Kautto 2002: 12.)

Suomalaista hyvinvointivaltiota voidaan luonnehtia yhteisöllisyyden edistäjäksi, palveluvaltioksi, tasoittavaksi valtioksi ja sääntelyvaltioksi. Yhteisöllisyyttä edistävä ja tukeva hyvinvointivaltio pyrkii löytämään ratkaisuja yhteiskunnallisesti merkittäviin ongelmiin, kuten työttömyyteen, köyhyyteen, syrjäytymiseen ja epätasaiseen alueelliseen kehitykseen. Lähtökohtana on ajatus siitä, että ongelmista selviytyäkseen ihminen tarvitsee julkisen vallan tukea. Palveluvaltio tuottaa monia palveluita kansalaisille, kuten koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelut. Valtio haluaa turvata nämä palvelut kansalaisille heidän asuinpaikastaan ja varallisuudesta riippumatta. Sosiaalisia ja taloudellisia eroja tasoittava valtio ylläpitää kansalaisissa näkemystä siitä, että tulojen ja varallisuuden väliset jyrkät erot kansalaisten välillä eivät ole hyväksyttäviä, ja että niitä tulee tasoittaa verotuksella ja tulonsiirroilla. Sääntelyn avulla hyvinvointivaltio ohjaa yhteiskunnallista kehitystä. (Harisalo & Miettinen 2004: 49–50.)

Pohjoismaisen hyvinvointimallin perustana on vahva eettinen paatos, luterilainen sosiaalietiikka, joka lähtee lähimmäisen tarpeista ja korostaa ihmisen moraalista vastuuta. Ihmiset ikään kuin vapautetaan köyhyyden pelosta, joka on vuosisatoja raskauttanut tavallisen kansan elämää. (Sipponen 2000: 311.)

Hyvinvointivaltio on sen kannattajille eettiseltä perustaltaan arvoyhteisö. Arvojen avulla ihmiset arvioivat omia ja toistensa valintoja, toimintaa ja saavutuksia, ja ne myös kannustavat ihmisiä toimimaan tärkeäksi pitamiensä asioiden puolesta. Hyvinvointivaltion perinteisiksi arvoiksi on luonnehdittu Ranskan 1700-luvun valankumouksesta peräisin olevia vapautta, veljeyttä ja tasa-arvoa. Siten vapaus

ilmentää uskoa ihmisen arvokkuuteen ja itsemääräämisoikeuteen. Veljeydellä tarkoitetaan ihmisen luontaista yhteisyyttä, solidaarisuutta ja pyyteetöntä halua auttaa kanssaihmiä, tuttuja ja tuntemattomia. Tasa-arvo kuvaa ihmisten luontaista yhtäläisyyttä ja yhdenvertaisuutta. Tasa-arvo voidaan ymmärtää ihmisten välisinä yhtäläisinä mahdollisuuksina. Se voidaan ymmärtää myös niin, että kysymys on ihmisten välisten tulojen ja elinolosuhteiden tasoittamisesta, jolloin valtiolle annetaan oikeus ottaa parempiosaisilta ja antaa näin saadut varat yhteiskunnan huono-osaisille. Tasa-arvo lain edessä on poliittisesti merkittävä tasa-arvon muoto. Se suojelee ihmisiä julkiselta mielivallalta ja sitoo julkisen vallan käytön lakiin. (Harisalo & Miettinen 2004: 56–57, 65.)

Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden tasapaino yhteiskunnassa kysyy kansalaisilta suvaitsevaisuutta, erilaisuuksien ymmärtämistä ja toisten huomioon ottamista. Kaikilla ei mene yhtä hyvin. Hallberg (2005: 14) peräänkuuluttaa vastuuta heikommista ja yhteiskunnan sosiaalisen turvallisuuden ylläpitämisestä. Turvallisuus tarkoittaa paitsi yrittämisen edellytyksiä myös perustoimeentulon turvaa sekä turvallisuutta liikkua ja elää ilman muureja.

Hyvinvointiyhteiskunnan käsitettä alettiin käyttää etenkin 1990-luvun talouskriisin jälkeen, jolloin palveluja ja tulonsiirtoja leikattiin ja supistettiin. Hyvinvoinnin tuottamisen ratkaisuja haettiin markkinoilta, järjestösektorilta, ja korostettiin yksilöiden ja perheiden omaa vastuuta. Suomalaiseen hyvinvointimalliin on pitkään kuulunut ajatus julkisesti rahoitettujen peruspalvelujen tarjoamisesta kaikille maassa asuville. Vastuuta kansalaisten palveluista on yhä enemmän siirretty kunnille. (Kantola & Kautto 2002: 13, 136.)

Edellinen lama 1990-luvun alussa pysäytti julkisen sektorin kasvun ja johti entisten toimien supistamiseen. Kansalaisten oli totuttava uuteen ajattelutapaan, jota sävytti niukkuus ja tiukka taloudellinen ajattelu. Uusliberalistisen ajattelutavan mukaisesti kansalaisten tulisi samaistua markkinavoimien armoilla toimivien yritysten kohtaloon, sen sijaan että pitävät taloudellista turvallisuutta hyvinvointioikeutenaan. Kansalaisen tulisi omaksua taloudellisen toimijan rooli, joka on vastuussa omasta menestyksestään. (Ahonen 2000: 13.)

Julkisen sektorin organisaatioilta edellytetään parempaa tuottavuutta, vastuullisuutta ja asiakkaiden palvelua, joustavuutta ja yrittäjämäisyyttä. Tehokkuus, läpinäkyvyys ja avoimuus ovat julkisen hallinnon keskeisiä eettisiä arvoja. Julkisessa palvelutuotannossa on tärkeää kehittää hallinnon ja kansalaisryhmien välistä vuoropuhelua. (Salminen 2008: 1253.) Kunnissa pohditaan vaihtoehtoja tuottaa hyvinvointipalveluita. Tulevaisuuden palvelutarpeiden kartoittamiseksi ja niihin varautumiseksi laaditaan palvelustrategioita. Palveluiden tasapuolisuuden turvaaminen on tärkeää, tuotti palvelun julkinen tai yksityinen taho. Kuntalaisen,

palvelun käyttäjän näkökulma on tärkeä palveluita kehitettäessä (Ikola-Norrbacka & Salminen 2007: 66–67; Uski, Jussila & Kotonen 2007: 129.)

Kansalaisten asenteet julkisia palveluja kohtaan ovat muuttuneet. 'Value for money' -vaatimukset kertovat kriittisten veronmaksajien asenteista. Palveluilta vaaditaan tehokkuutta, laatua, asiakaslähtöisyyttä ja tarpeisiin soveltuvuutta, responsiivisuutta. Etenkin hyvinvointipalveluissa yhä useammin ollaan valmiita tukeutumaan yksityisiin palveluntarjoajiin, eikä välttämättä edes odoteta, että julkisen sektorin tulisi taata kaikki palvelut. Tähän liittyy myös käsitys julkisen sektorin roolin muuttumisesta. Julkisen vallan roolia palvelujen tuottamisessa on pelkistetty. (Lähdesmäki 2003: 145, 209–210.)

Kansalaismielipide julkisista palveluista kertoo, että suomalaiset ovat vahvasti sitoutuneita hyvinvointivaltioon ja sen tuottamiin hyvinvointipalveluihin. Palvelujen laajamittaista siirtämistä markkinoille kritisoidaan. Vaikka palvelujen hankkiminen yksityiseltä sektorilta on lisääntynyt, haluavat kansalaiset edelleen pitää kiinni julkisista palveluista. (Kallio 2010: 63–65, 90–98.)

Nuoret hyvinvointiyhteiskunnan jäseninä

Kansainvälisessä nuorisotutkimuksessa suomalaiset nuoret pitivät tärkeinä valtion laajoja yhteisöllisiä velvollisuuksia. Kaiken ikäiset kansalaiset tutkitusti arvostavat kunnan järjestämiä palveluja. Kansalaiset ovat valmiita turvaamaan niiden saatavuuden maksamalla kuuliaisesti veronsa. Kuntalaisten arvostuksista kertoo Kuntaliiton laaja kuntalaistutkimus, johon on vastannut yli 13 000 kuntalaista ympäri Suomen. (Kuntaliitto 2009, ks. myös Kallio 2010.)

Tämän päivän nuoret voivat varautua kantamaan tulevaisuudessa vastuun hyvinvointipalvelujärjestelmän maksajina. Taakkaa kasvattavat taloudellisten laskehanteiden yhteiskunnalliset seuraukset ja suurten ikäluokkien eläköityminen. Samalla he joutuvat operoimaan entistä epävarmemmilla työmarkkinoilla, jossa edes huolella hankittu koulutus ja ahkeruus ei takaa nuorille turvattua toimeentuloa. (Suutarinen 2000: 44; Moisio 2003: 10.)

Nuorisoa on pienestä pitäen kasvatettu hyvinvointiyhteiskunnan kansalaisiksi. Koulun tehtäväksi määritellään paitsi oppimisen ja opiskelutaitojen edistäminen, myös osaltaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen ja heidän ohjaamisensa elämän valinnoissa. Nuoria opetetaan yhteiskuntaeettiseen ajatteluun. Yhteiskuntaeettisessä ajattelussa vahvojen tulee auttaa heikkoja, ja valtion takaama turvallisuus ja tasainen kulutuskysyntä on hyvän kehityksen ehto. Työ on myös yhteiskunnallinen arvo, joka esitetään sekä yksilön että yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta tavoiteltavana. Työtä pidetään ihmisen mittana, työvoima mielletään

yhteiskunnalliseksi voimavaraksi ja yhteiskunnan tulee tarjota työntekijöille suojelusta. Valtion edellytetään lamakausina elvyttävän taloutta ja hoitavan työllisyyttä. Ajatus yrittäjyydestä tulee esiin myönteisessä hengessä ja siitä esitetään vaihtoehtoa palkkatyön yhteiskunnalle. Yhteiskuntaopin oppikirjat esittävät tuloeroja tasoittavan politiikan myönteisessä hengessä. (Ahonen 2000: 22–24, 27.)

Nuorisobarometreilla on kerätty tietoa nuorten elämäntilanteesta ja arvostuksista jo lähes parinkymmenen vuoden ajan. Barometrit ovat osoittaneet nuorten olevan kohtalaisen konservatiivisia, ja että he ovat omaksuneet vallitsevat yhteiskunnan arvot. (Saarela 2004.) Suomalaisnuorten on todettu uskovan työhön ja yritteliäisyyteen, mutta samalla he kuitenkin pitävät arvossa solidaarisuutta etenkin oman maan vähäosaisia kohtaan. (Ahonen 2000: 28.)

Nuoret kantavat huolta paitsi kanssaihmistensä hyvinvoinnista, niin vielä laajemminkin ympäristönsä tilasta. Tutkittaessa¹⁴ nuorten ympäristöasenteita ja ympäristövastuullista toimintaa, kävi ilmi, että suuri osa nuorista, etenkin tytöistä, osoittaa kiinnostusta ympäristöasioita kohtaan. Tietoa ympäristöasioista nuoret saavat televisiosta, sanomalehdistä, koulun oppikirjoista ja oppitunneilta. Nuorten positiivisten ympäristöasenteiden ja ympäristövastuullisen toiminnan ja kulutuskäyttäytymisen välillä vallitsee usein ristiriita. Nuoret itse potevat huonoa omatuntoa ajattelunsa ja toimintansa ristiriidasta. Tunne oikein toimimisesta ja periaatteidensa mukaan elämisestä tuottaa nuorille tyydytystä. Ympäristövastuullisuus ilmenee nuorten ajatuksissa ja arkipäivän teoissa, ekoarjessa ja kuluttamisessa. (Cantell & Larna 2006.)

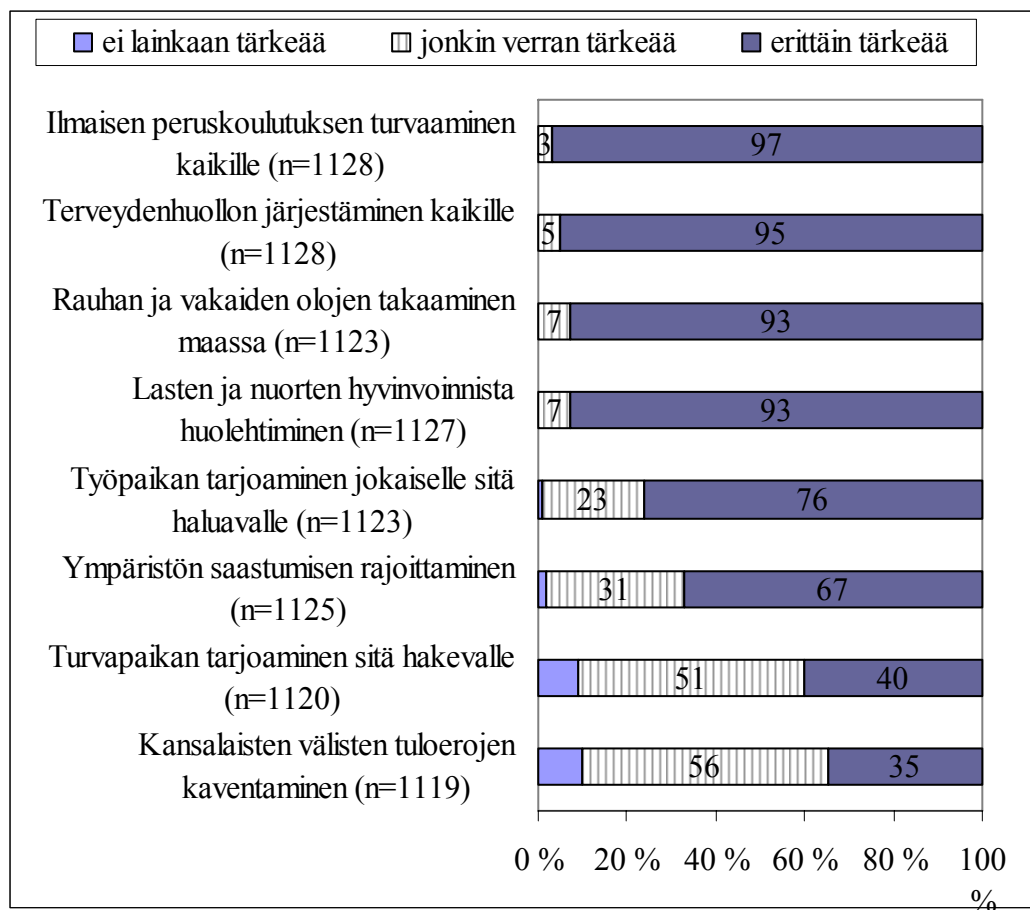
Tässä tutkimuksessa nuorten kokema huoli ja vastuu ympäristön tilasta tuli esille kysyttäessä heiltä kunnan aikuisen kansalaisen hyveitä. Huoli maapallon tilasta, energian säästäminen ja jätteiden lajittelu oli keskeisellä sijalla nuorten arvostuksissa.

Nuoret kannattavat yhteiskunnan laajaa vastuuta kansalaisistaan

Tässä tutkimuksessa lukiolaiset ottivat kantaa yhteiskunnan vastuisiin. Heille tarjottiin kymmenen väittämää, joita arvioitiin asteikolla *1 = ei lainkaan tärkeää*, *2 = jonkin verran tärkeää* ja *3 = erittäin tärkeää*. Selvyyden vuoksi tuloksia ei esitetä tällä kertaa keskiarvona (koska asteikko on 1-3), vaan prosenttilukuina (ks. kuvio 5 ja liite 1).

¹⁴ Tutkimus kokosi yli tuhannen lukiolaisen ja ammattioppilaitoksessa opiskelevan helsinkiläisnuoren mietteitä vuonna 2002.

Hyvinvointipalveluiden turvaaminen on nuorten mielestä yhteiskunnan keskeisin tehtävä. Nuoret pitävät kaikkein tärkeimpänä sitä, että yhteiskunnalla on vastuu ilmaisen peruskoulutuksen turvaamisesta sekä terveydenhuollon järjestämisestä kaikille. Ilmaista peruskoulutusta piti erittäin tärkeänä jopa reilut 96 % vastaajista. Terveyspalvelujen laajan järjestämisen kannalla oli noin 95 % vastaajista. Nuoret kokevat koulutus ja terveyspalvelut itselleen läheisiksi. Tärkeysjärjestyksessä niiden jälkeen tulee rauhan ja vakaiden olojen takaaminen maassa. Lähes yhtä korkealle arvostetaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtimista. Näissä vastauksissa oli vähiten hajontaa. Näissä, kuten kaikissa väittämässä koko asteikko¹⁵ oli käytössä. Tosin heitä, joiden mielestä ei ole lainkaan tärkeää, että yhteiskunnan vastuulla on keskeisten palveluiden turvaaminen ja kansalaistensa hyvinvoinnista huolehtiminen, oli alle prosentti vastaajista.

Kuvio 5. Yhteiskunnan vastuut nuorten arvioimana

¹⁵ tällä kertaa yhdestä kolmeen; 1 = ei lainkaan tärkeää, 2 = jonkin verran tärkeää ja 3 = erittäin tärkeää.

Vähiten tärkeäksi koettiin, ehkä hieman yllättäen, kansalaisten välisten tuloerojen kaventaminen. Kymmenisen prosenttia lukiolaisista on sitä mieltä, että se ei ole lainkaan tärkeää, ja vain noin 35 % heistä pitää sitä erittäin tärkeänä. Loput kokevat sen jonkin verran tärkeäksi. Kansalaisten tuloeroja tasataan verotuksella ja tulonsiirroilla. Verojen maksamiseen nuoret suhtautuivat erittäin myönteisesti¹⁶

Tuloksista käy ilmi ensinnäkin se, että nuoret hyväksyvät yhteiskunnan varsin laajan puuttumisen ihmisten elämään ja toiseksi, että he näkevät yhteiskunnan vastuun hyvin laajaksi ja monipuoliseksi. Nuorten tärkeinä pitämät yhteiskunnan velvollisuudet ovat ns. perinteisen hyvinvointivaltion tehtäviä. Nuorten näkökulmasta olemme siirtymässä vihreämpään hyvinvointiyhteiskuntaan, sillä vastaajista suurin osa (67 %) piti erittäin tärkeänä sitä, että yhteiskunta kantaisi vastuun ympäristön saastumisen rajoittamisesta.

Nuorten miesten ja naisten näkemykset poikkesivat toisistaan jonkin verran. Kuitenkin ilmaisen peruskoulutuksen turvaamista kaikille pidettiin yhtä tärkeänä, oli sitten vastaajana mies tai nainen. Suurimmat näkemyserot sukupuolten välillä liittyivät suhtautumisessa työttömille taattavaan toimeentuloon, turvapaikan tarjoamiseen, ympäristön suojeluun sekä tuloerojen tasoittamiseen. Nuorista naisista 64 % piti erittäin tärkeänä sitä, että yhteiskunta huolehti työttömien kohtuullisesta toimeentulosta. Nuorista miehistä 43 % piti sitä erittäin tärkeänä. Turvapaikan tarjoamista sitä hakevalle piti erittäin tärkeänä 51 % naisista ja 25 % miehistä. Ympäristön tila huolestuttaa nuoria yhä enemmän ja vastuu ympäristön suojelusta halutaan säilyttää yhteiskunnalle. Naisista 74 % piti erittäin tärkeänä, että yhteiskunnan vastuulla on ympäristön saastumisen rajoittaminen. Vastaava näkemys on 57 % miehistä. Kansalaisten välisten tuloerojen kaventamista yhteiskunnan toimesta piti erittäin tärkeänä 39 % naisista ja 28 % miehistä.

Vertailtaessa eri koulujen oppilaiden suhtautumista yhteiskunnan velvollisuuksiin ei merkittäviä näkemyseroja ole havaittavissa. Hyvinvointipalvelujen turvaaminen on nuorille tärkeää asuinpaikasta riippumatta.

Yhteiskunnan rooli ja vastuu mietityttävät nuoria. Seuraavassa kommentti ”sana on vapaa” -osiosta:

”Yhteiskunnan pitäisi toimia mahdollistajana: antaa kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat ja mahdollisuudet opiskeluun ja hyvään tulevaisuuteen. Yhteiskunnan ei kuitenkaan pidä toimia holhoojana: vähäosaisista pidetään huolta tiettyyn rajaan asti, mutta ihmisten pitäisi pärjätä mahdollisimman omillaan.

¹⁶ Kunnon aikuisen kansalaisen tärkein ominaisuus on maksaa veroja.

Esimerkiksi tuloerot ovat luonnollinen asia, vaikka kyllä alhaisimmankin palkan pitäisi olla sellainen, että sillä selviää”.

5.2 Yhteiskunnan ongelmat nuorten kokemana

Ennen tämän tutkimuksen tulosten tarkastelua käydään läpi muutamien nuorisotutkimusten tuloksia siitä, millaisia ongelmia nuoret yhteiskunnassa näkevät. Nuoret kantavat huolta hyvin monista asioista kanssaihmiin tai elinympäristöönsä liittyen.

Helena Helve on tutkinut laajasti nuorten käsityksiä yhteiskunnan ongelmista 1990-luvulla. Nuorten vastauksista oli pääteltävissä, että nuoret seuraavat yhteiskunnan tapahtumia ja heillä on oma mielipiteensä niistä. Yhteiskuntamme suurimpana ongelmana he pitivät työttömyyttä. Huoli työllisyydestä ja työttömien asemasta säilyi nuorten mielissä aikana, jolloin talouden lama alkoi taittua nousukaudeksi. Helveen kyselyyn vastanneet nuoret osoittivat poliittista valveutuneisuutta mielipiteillään ja kriittisilläkin kannanotoillaan. Perusturvan väheneminen, työttömyys, opiskelijoiden ja lapsiperheiden heikko asema, hallitsematon valtiontalous, elintason turvaaminen, epätasa-arvoisuus tavallisten kansalaisten ja päättäjien välillä, vähäosaisten asema sekä ympäristökysymykset herättivät nuorissa ajatuksia. Ideologisina arvokysymyksinä nostettiin esille ydinvoima, kettutarhat ja rasismi. Alkoholismia ja huumeita pidettiin myös yhteiskuntamme suurimpina ongelmina. (Helve 2002: 154–155.)

Suosikki-lehden tekemän nuorisokyselyn mukaan (lokakuussa 2007) nuoret olivat huolissaan siitä, mitä maailmassa tapahtuu. Jo ennen koko maata järkyttäneitä koulusurmia 12–20 -vuotiaat nuoret olivat eniten huolissaan väkivallasta ja rikollisuudesta sekä ilmaston muutoksesta. Muita huolenaiheita olivat ihmisten välinpitämättömyys, sodat ja muut kansainväliset konfliktit, AIDS ja muut vakavat virustaudit, terrorismi, ympäristöongelmat, saasteet ja työnsaantimahdollisuudet.

Tällä hetkellä nuorten suurimmat epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset liittyvät suuriin kysymyksiin ilmastonmuutoksesta ja energian riittävydestä. Ilmastonmuutos on ollut viime aikoina paljon esillä, mikä osaltaan varmasti näkyy nuorten kasvaneena huolena. Ilmastonmuutoksen torjumista pidetään yhtenä tärkeimmistä poliittisista kysymyksistä. (Myllyniemi 2008: 9, 98–99.)

Suurimmalla osalla nuorista menee elämässään hyvin tai erinomaisesti, mutta osalle nuorista näyttää kasvautuvan pahoinvointia. Päättäjät ovat huolissaan nuorten syrjäytymisestä. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008: 8–15.) Syrjäytyminen ilmiönä ja käsitteenä on moniaineksinen. Syrjäytyminen on prosessi, jossa nuori

alkaa pudota pois yhteiskunnan normaalitoiminnoista. Hän voi syrjäytyä koulutuksesta, työelämästä, hyvinvointipalveluista, demokraattisesta päätöksenteosta tai sosiaalisista suhteista. Yhteiskunnasta syrjäytynyt nuori ei koe osallisuutta siihen yhteiskuntaan, josta hän on syrjäytynyt. (Kiilakoski 2008: 12.)

Syrjäytyminen kertoo sekä yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän että yhteisöllisten sidosten vajeista. Syrjäytyminen käsitteenä on katsottu leimaavan etenkin nuoria, ja se on keskeinen nuorten huono-osaisuutta, marginaalisuutta tai varattomuutta kuvaava termi. (Suurpää 2009: 9–10.)

Nuorten kokemuksissa syrjäytyminen liittyy ystävyysuhteiden ja muiden merkityksellisten sosiaalisten siteiden puuttumiseen ja yhteenkuulumisen koettuihin ongelmiin. (Suurpää 2009: 5). Nuorisobarometrin (2007, 2009) mukaan nuoret pitävät ystävien puutetta merkittävimpänä syrjäytymisen syynä. Tämä käsitys on yleistymässä. Sen sijaan entistä harvempi pitää syrjäytymisen syynä omaa laiskuutta tai epäterveellisiä elämäntapoja. Nuoret näkevät entistä harvemmin syrjäytymisen johtuvan omista asenteista. Tulokset eivät siten tue kuvaa yhä yksilöllistyvämmästä nuorisosta, pikemminkin ne tukevat tulkintoja yhteisöllisyyden tai yhteisvastuun vaatimuksen paluusta. (Suurpää 2009: 51.) Varsinkin nuoret naiset korostavat syrjäytymisen yhteiskunnallista ja yhteisöllistä puolta, kun taas nuoret miehet näkevät syrjäytymisen johtuvan yksilöön liittyvistä tekijöistä (Nuorisobarometri 2007; Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008: 44–46).

Yhteiskunnalla on nuoria kohtaan suuria odotuksia. Samaan aikaan kaikki nuoret eivät ole valmiita toimimaan yhteiskunnan odotusten mukaisesti, eivätkä he välttämättä ole motivoituneita menestymään instituutioissa, joita yhteiskunta heitä varten ylläpitää. Kaikki nuoret eivät myöskään asennoidu jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ja teknologiseen kehitykseen yhtä positiivisesti kuin vanhemmat sukupolvet. Tällaista kehitystä kritisoivat nuoret pelkäävät saastumisen ja luonnon monimuotoisuuden tuhoutumisen vaarantavan elämän edellytyksiä maapallolla. (Puuronen 2006: 263–264.)

Nuoria tulisi haastaa mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vesikansan (2007: 205) mukaan suositeltava tie nuorten tyytymättömyys- ja maailmanparannusenergian purkamiseen on rohkaista ja valmentaa heitä kyvykkäiksi saamaan aikaan muutoksia heille tärkeissä asioissa. Heitä tulisi rohkaista politisoimaan asioita eli pohtimaan kriittisesti toiveidensa ja tyytymättömyksiensä syitä sekä asettamaan arkensa olosuhteet ja käytännöt rakentavan kritiikin kohteiksi. Siten he voisivat tehdä niistä yhteisöelämän parantamisen kysymyksiä.

Vaikeista ja ikävistä yhteiskunnallisista ongelmista puhuminen on hankalaa, mutta välttämätöntä. Kouluampumisten jälkeen käyty julkinen keskustelu on osoitta-

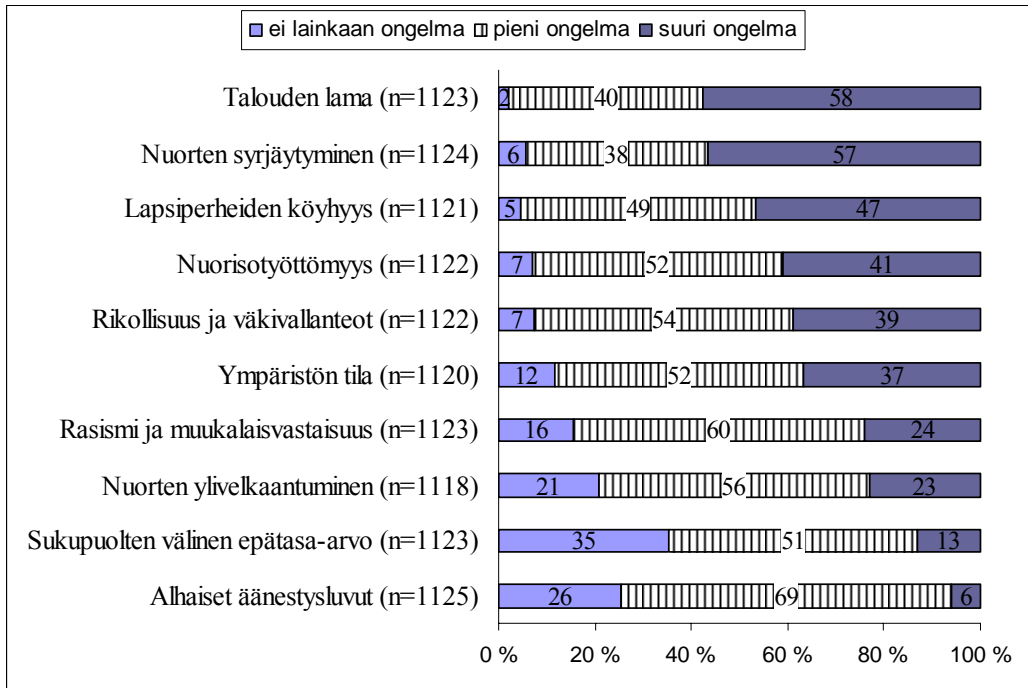
nut, että kaikkia nuorisokulttuurisia tekoja aletaan helposti tulkita huoli- ja uhka-kehikon läpi, jolloin kaikessa nähdään jotain vaarallista tai uhkaavaa. Toinen ääripää on puuttumattomuuden eetos. Jos aikuistoimijat eivät uskalla puuttua mihinkään ja perustelevat sitä hienotunteisuudella, niin nuoret voivat tulkita sen välinpitämättömyydeksi tai nuorten kokemusten vähättelyksi. (Hoikkala & Suurpää 2009: 5.)

Nuoret ottavat mielellään kantaa erilaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin mikäli heille annetaan siihen mahdollisuus. Esimerkiksi Nuorisobarometreissä on säännöllisesti kysytty nuorten käsityksiä rasismien määrästä. Tuloksista voi päätellä, että nuoret uskovat rasismien vähentyneen Suomessa vuosien saatossa ja suhtautumisen pakolaisiin parantuneen. (Nuorisobarometri 2007: 64–65.) Nuoria huolestuttavat monet asiat yhteiskunnassa, jopa aikuisten rahankäyttö ja velkaantuminen. Se tulee ilmi ”Perusarvot puntarissa” - Nuorisobarometristä (2007), jonka mukaan useampi kuin kaksi vastaajaa kolmesta piti kannatettavana sitä, että rahoitukset rajoittaisivat kulutusluottojen myöntämistä.

Nuoret huolissaan talouden tilasta ja nuorten syrjäytymisestä

”Hyvää hallintoa – Ketä kiinnostaa” -kyselyn väittämässä esitettiin yhteiskunnallisia ongelmia sukupuolten välisestä epätasa-arvosta ja alhaisista äänestysluvuista rikollisuuteen ja talouden lamaan, lapsiperheiden köyhyydestä ympäristön tilaan. Vastaajilla oli mahdollisuus esittää myös oma näkemyksensä asiasta, jonka kokee ongelmaksi. Vastausvaihtoehdot olivat tässä (3.) kysymyspatteristossa *1 = ei lainkaan ongelma, 2 = pieni ongelma, 3 = suuri ongelma*. Vastaukset esitetään kuviossa 6 prosentteina.

Talouden lama on tällä hetkellä näiden lukiolaisnuorten mielestä yhteiskunnan suurin ongelma. Vastaajista 58 % nimesi sen suureksi ongelmaksi ja vain pari prosenttia ei pitänyt sitä ongelmana lainkaan. Lähes yhtä isona ongelmana pidettiin nuorten syrjäytymistä. Suurena ongelmana sitä piti 57 % vastaajista ja vain 6 % nuorista ei kokenut sitä ongelmaksi lainkaan. Seuraaviksi eniten ongelmoina pidettiin lapsiperheiden köyhyyttä, nuorisotyöttömyyttä, rikollisuutta ja väkivalta-tekoja. Nuorten käsityksiin yhteiskunnallisista ongelmista voi vaikuttaa se, miten ne ovat olleet esillä mediassa vastausajankohtana.

Kuvio 6. Yhteiskunnan ongelmat

Kaikkein vähäisimpinä yhteiskunnallisina ongelmina nuoret pitivät sukupuolten välistä epätasa-arvoa ja alhaisia äänestyslukuja. Kaikki esitetyt kohdat koettiin kuitenkin jossain määrin ongelmaksi. Nuoret eivät juuri kanna huolta kansalaisten äänestyskäyttäytymisestä. Alhaiset äänestysluvut olivat pieni ongelma 69 prosentin mielestä, suureksi ongelmaksi sen koki vain kuusi prosenttia vastaajista, kun taas neljäsosa vastaajista ei pitänyt sitä minkäänlaisena ongelmana.

Yhteiskunnan ongelmat ja vastaajien taustat

Nuoret naiset suhtautuivat vakavammin yhteiskunnallisiin ongelma-kohtiin. He pitivät nuorten syrjäytymistä, rikollisuutta ja väkivallantekoja, nuorisotyöttömyyttä, talouden lamaa, lapsiperheiden köyhyyttä, ympäristön tilaa, rasismia ja muukalaisvastaisuutta sekä sukupuolten välistä epätasa-arvoa selkeästi useammin suurempina yhteiskunnallisina ongelma-kohtina kuin ikäluokkansa miehet¹⁷. Esimerkiksi nuorten syrjäytymistä piti suurena ongelmana 67 % nuorista naisista, kun taas nuorten miesten kohdalla vastaava luku oli 43 %. Ympäristön tilaa naisista piti suurena ongelmana 45 %, kun taas miesten kohdalla vastaava prosenttiluku oli 25. Rasismin ja muukalaisvastaisuuden koki ongelmaksi merkittävästi suurempi joukko nuoria naisia (30 %) kuin miehiä (15 %). Sukupuolten välistä epätasa-

¹⁷ erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

sa-arvoa ei pitänyt naisistakaan suurena ongelmana kuin hieman alle viidesosa (18 %) vastaajista. Mielenkiintoista oli kuitenkin havaita, että 50 % nuorista miehistä ei pitänyt sitä lainkaan ongelmana, ja taas naisista 24 % ei pitänyt tasa-arvokysymystä ongelmallisena. Suomalaista yhteiskuntaa kuvataan tasa-arvoiseksi ja etenkin naisten ja miesten välinen tasa-arvo on varsin pitkälle toteutunut. Tämä kuva on ainakin nuorille välittynyt.

Eri koulujen oppilaiden näkemykset yhteiskunnan ongelmista ovat hyvin samansuuntaisia. Erot ovat hyvin pieniä, sillä tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja ei löytynyt. Pienenä poikkeuksena kuitenkin on se, että esimerkiksi nuorisotyöttömyyttä pidettiin vantaalaisten oppilaiden keskuudessa vakavampana ongelmana kuin kokkolalaisten lukiolaisten vastauksissa¹⁸. Tikkurilan lukion nuorista 50 % piti nuorisotyöttömyyttä suurena ongelmana kun vastaava luku Kiviniityn lukiossa oli 32 %. Johtuvatko näkemuserot kenties paikkakuntien työllisyystilanteista vai kaveripiirin kokemuksista? Kyselyn perusteella on vaikea löytää selitystä tähän. Muiden koulujen oppilaiden näkemykset sijoittuivat tälle välille.

Suhtautumisessa muihin ongelma-kohtiin ei koulukohtaisia eroja juuri löytynyt. Edellisenä syksynä Kauhajoella sattunut, lukuisia ihmishenkiä vaatinut kouluam-pumistapaus ei näkynyt kauhajokelaisten lukiolaisten arvioissa ainakaan siten, että he olisivat pitäneet rikollisuutta ja väkivaltaisuutta erityisen suurena yhteiskunnallisena ongelmana verrattuna muiden koulujen oppilaisiin. Toisin sanoen kauhajokelaislukiolaiset pitivät rikollisuutta ja väkivaltaisuutta melko vakavana yhteiskunnallisena ongelmana, mutta heidän suhtautumisensa siihen ei juuri poikennut muiden paikkakuntien lukiolaisten näkemyksistä. Rikollisuuden ja väkivaltaisuuden lisääntyminen on kaikkien nuorten yhteinen huoli, ei yksinomaan kauhajokelaisnuorten.

Nuoret saivat myös itse nimetä heitä huolestuttavia yhteiskunnallisia ongelmia. Kohtaan ”muita ongelmia” saatiin 130 vastausta. Ongelmiksi koettujen asioiden kirjo on varsin laaja. Useimmin muina suurina ongelmina mainittiin alkoholin käyttö, alkoholismi ja erityisesti nuorten juominen, myös huumeiden käyttö ja lisääntyvät kokeilut koettiin ongelmaksi. Toiseksi eniten oltiin huolissaan maahanmuuttajista, jotka nimenomaan koettiin ongelmaksi. Kriittisimmät puhuivat ”maahanmuuttajien liiallisesta hyysäämisestä” ja ”sossun rahoilla elävistä pakolaisista”. ”Sossupummeja” ja ”sossun rahoilla eläviä ihmisiä, jotka eivät tee mitään yhteiskuntamme eteen” paheksuttiin. Nuorten henkinen hyvinvointi, koulu-kiusaaminen, mielenterveysongelmat ja itsemurhat askarruttivat myös, samoin

¹⁸ ero oli kuitenkin vain merkitsevää tasoa.

kuin kansan terveyden heikkeneminen ylipäänsä. Jotkut olivat huolestuneita vanhusten hoidosta ja sotaveteraanien kohtelusta. Nuorilla on monia huolenaiheita ja he kokevat laajasti vastuuta kanssaihmistensä hyvinvoinnista.

Yhteisöllisyyden puuttuminen, kasvava eriarvoisuus, välinpitämättömyys ja se, ettei vähäosaisista huolehdi tarpeeksi, huolestutti myös nuoria. Rikollisuus koettiin isona ongelmana. Avoimissa kommentteissa tuotiin esille huoli siitä, että yhä nuoremmat rötöstelevät ja käyttäytyvät väkivaltaisesti. Talouteen liittyvistä ongelmakohdista nuoret ottivat esille velkaantumisen, josta esimerkkinä kommentti ”liian suuret lainat perusduunareilla” sekä kasvavan työttömyyden ja kansalaisten väliset tuloerot. Opiskelijoiden taloudellinen toimeentulo mainittiin myös yhtenä huolen aiheena.

Nuoret tiedostavat ongelmakohtia ja kaipaavat päättäjien toimintaa:

”Nuoria syrjäytyy joka päivä Suomessa enemmän ja kaikki puhuvat kuinka asialle pitäisi alkaa tehdä jotain mutta MITÄÄN ei tapahdu”.

5.3 Nuorten näkemykset arvojen muutoksesta

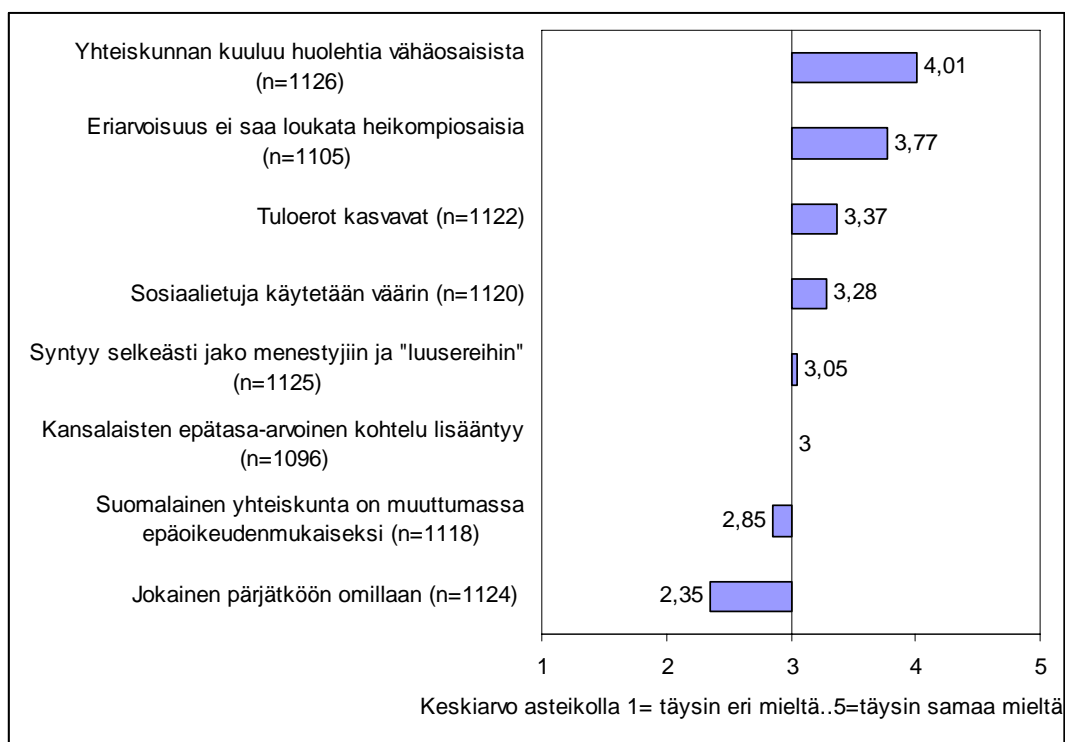
Nuorten arvomaailmat eivät ole kovin selkeitä tai ristiriidattomia, mutta näin ei ole myöskään aikuisten kohdalla. Nuoret eivät halua toteuttaa mitään annettua tai pysyvää roolia, vaan haluavat tehdä omat valintansa. Hyvinvoinnin keskellä kasvanut sukupolvi ei ole enää niin työ- tai urakeskeinen kuin heidän vanhempiansa sukupolvi on ollut. (Helve 2002: 222–223.)

Yhteiskunnallisen arvoilmaston muutos on Helveen (2002) mukaan parhaiten luettavissa nuorista. Nuoret ovat tulevaisuuden vaikuttajia ja he ovat avoimia uusille vaikutteille: nuorilla ei ole taakkanaan henkilökohtaisia muistoja vanhoista tilanteista ja olosuhteista. He eivät myöskään ole vanhempien ihmisten tavoin sidottuja entisiin arvoihin. Tästä seuraa se, että arvomaailman muutokset tulevat selvimmin ja kenties myös aiemmin esille nuorissa. Heidän kauttaan uudet arvot tulevat vahvimmin vaikuttamaan.

Entä millaisena yhteiskunnan muutos ja arvot näyttäytyvät tämän tutkimuksen kohdejoukon näkemänä. Yhteiskunnan muutosta kuvaavia väittämiä (kysymys 4) arvioitiin asteikolla yhdestä viiteen. Vastausvaihtoehdot olivat *1 = täysin eri mieltä*, *2 = melko eri mieltä*, *3 = en eri enkä samaa mieltä*, *4 = melko samaa mieltä*, *5 = täysin samaa mieltä*. Tulokset esitetään keskiarvona kuviossa 7 (prosenttikaumat löytyvät liitteestä 1).

Tulosten perusteella nuorilla on vahva usko hyvinvointiyhteiskuntaan. Tutkimukseen osallistuneet lukiolaiset pitivät lähes itsestään selvänä sitä, että yhteiskunnan kuuluu huolehtia vähäosaisista. Vastaajista 80 % oli väittämän kanssa melko tai täysin samaa mieltä. Täysin eri mieltä tai eri mieltä asiasta oli vain alle kolme prosenttia nuorista

Rawlsilainen oikeudenmukaisuutta kuvaava väite ”eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia” sai taakseen 63 % nuorista. Tahdoimme tai emme, eriarvoisuus saattaa tulevaisuudessa lisääntyä ja syntyy jako yhteiskunnan menestyjiin ja ”luusereihin”. Tähän uskoi noin kolmannes nuorista. Vaikka nuoret pitävät tärkeänä sitä, että yhteiskunta huolehtii heikommistaan, he ovat kuitenkin sitä mieltä, että sosiaalietuuksilla keinottelijoita joukosta löytyy. Kolmasosa nuorista oli nimittäin sitä mieltä, että sosiaalietuja käytetään väärin.

Kuvio 7. Yhteiskunnan arvojen muutos nuorten arvioimana

Eriarvoistuvassa yhteiskunnassa kenenkään ei tarvitse kuitenkaan selviytyä oman onnensa varassa. Etenkin jos nuoret saisivat päättää. Väittämän ”jokainen pärjätköön omillaan” väittämän kanssa oli erimielisiä 60 % prosenttia vastaajista. Kun taas väittämän kanssa täysin sama mieltä oli ainoastaan kaksi prosenttia ja melko samaa mieltä kymmenen prosenttia nuorista.

Suomalainen yhteiskunta ei nuorten mielestä ole muuttumassa epäoikeudenmukaiseksi. Näin käy 20 % mielestä kun taas eri mieltä yhteiskunnan muuttumisesta epäoikeudenmukaiseen suuntaan oli 34 % nuorista. Tuloerot tulevat kuitenkin kasvamaan. Tähän uskoi 41 % nuorista, kun taas 11 % heistä ei pitänyt sitä lainkaan todennäköisenä. Kysymys kansalaisten epätasa-arvoisesta kohtelusta jakoi nuorten mielipiteet. Puolet vastaajista ei ottanut siihen lainkaan kantaa, neljäs osa oli samaa mieltä ja toinen neljäs osa eri mieltä.

Tuloerojen kasvu ei ole välttämättä kaikkien mielestä iso ongelma. Erään kommentin mukaan: ”Ihan oikein, että kasvaa. Mitä järkeä kouluttautua hyvin, jos joutuu maksamaan ÄLYTTÖMÄSTI veroja heti, kun palkka nousee?”

Miten taustatekijät vaikuttavat käsityksiin muutoksesta?

Nuorten naisten vastauksista heijastuu eniten välittäminen ja sosiaalisen yhteisvastuun korostaminen. Myöskään nuoria miehiä ei ole syytä leimata piittaamattomiksi ja koviksi. Nuoret naiset ovat selkeästi enemmän sillä kannalla, että yhteiskunnan kuuluu huolehtia vähäosaisista. Naiset olivat useammin sitä mieltä, että eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia. Miehet ovat taas naisia useammin sitä mieltä, että jokainen pärjätäköön omillaan. Tosin sekä naisten että miesten enemmistö vastusti ajatusta siitä, että jokaisen tulisi selvitä pelkästään oman avun turvin. Naiset useammin vieroksuivat ajatusta sosiaalieduilla keinottelusta.

Arvioissaan naiset aistivat herkemmin yhteiskunnan muutoksen ja mahdollisen epätasa-arvoistumisen. Ainakin heistä suurempi osa uskoo kansalaisten epätasa-arvoisen kohtelun lisääntyvän tulevaisuudessa. Sukupuolten väliset erot kyseisissä väittämässä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät. Näkemyserojen testaamiseen käytettiin Mann-Whitney U -testiä.

Eri koulujen oppilaiden näkemyksissä yhteiskunnan muutoksesta ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja. Ainoat erot löytyvät sukupuolten näkemyksistä ja niihin koulupaikkakunnalla ei ole merkitystä.

On todettava, että yhteiskunnan muutosta koskevat kysymykset olivat osittain varsin hankalia nuorille ja joidenkin oli vaikea ottaa niihin kantaa. Neutraali vaihtoehto eli ”en samaa, enkä eri mieltä” valittiin useimmiten seuraavissa väittämässä: kansalaisten epätasa-arvoinen kohtelu lisääntyy, tuloerot kasvavat, sosiaalietuja käytetään väärin ja suomalainen yhteiskunta on muuttumassa epäoikeudenmukaiseksi.

Kaveria ei jätetä

Nuorten todellisten mielipiteiden esiin nostamiseksi tehdään balance measurement -tarkastelu. Balance measurement -tarkastelussa peilataan ääripäitä: eri mieltä (täysin eri mieltä ja melko eri mieltä) sekä samaa mieltä (täysin samaa mieltä ja melko samaa mieltä) olevien vastauksia verrataan toisiinsa ja jätetään pois neutraali vaihtoehto. Mitä suurempi plusmerkkinen luku sitä enemmän vastaajat ovat väittämän kanssa samaa mieltä, ja päinvastoin.

Väittämä	BM
– Yhteiskunnan kuuluu huolehtia vähäosaisista	+76
– Eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia	+57
– Tuloerot kasvavat	+30
– Sosiaalietuja käytetään väärin	+21
– Syntyy selkeästi jako menestyjiin ja ”luusereihin”	+4
– Kansalaisten epätasa-arvoinen kohtelu lisääntyy	-2
– Suomalainen yhteiskunta on muuttumassa epäoikeudenmukaiseksi	-14
– Jokainen pärjätäköön omillaan	-47

Nämä tulokset vahvistavat sen, että joihinkin asioihin oli erittäin helppo ottaa kantaa ja niissä nuorilla oli vahva mielipide, kun taas joihinkin asioihin oli vaikea muodostaa näkemystään. Nuorten kannanottoja olivat selkeimmin ”yhteiskunnan kuuluu huolehtia vähäosaisista”, ”eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia”. Enemmistö nuorista ei myöskään hyväksynyt väitettä ”jokainen pärjätäköön omillaan”.

Yhteiskunnan muutoksen trendit

Yhteiskunnan muutos -kysymyspatteriston sisällä tehtiin pääkomponenttianalyysi, jolla haluttiin selvittää yhteiskunnan muutoksen trendejä nuorten näkökulmasta. Pääkomponenttien ominaisarvon rajaksi asetettiin vähintään 1.0. Kaiser-Meyer-Olkin -testi (arvo 0,718) sekä Bartlettin sväärisyystesti ($p < 0,0001$) osoittivat, että käytössä ollut korrelaatiomatriisi oli sovelias pääkomponenttianalyysiin. Muuttujien kommunaliteetit vaihtelivat välillä 0,356–0,650 eli niitä voidaan pitää riittävinä analyysiin.

Alustava ominaisarvotarkastelu (Initial Eigenvalues) kertoo, että kahdella pääkomponentilla ominaisarvo on suurempi kuin raja-arvoksi määritelty 1.0. Nämä

kaksi pääkomponenttia pystyvät selittämään 53 % muuttujien varianssista. Muuttajat tulkitaan ja nimetään rotatoidun komponenttimatriisin perusteella¹⁹.

Yhteiskunnan muutosta tulkitsevat nuoret voidaan jakaa kahteen ryhmään:

- Eriarvoistuvan yhteiskunnan näkijät sekä
- Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolestapuhujat.

Eriarvoistuvan yhteiskunnan näkijät tulkitsevat kehitystä siten, että yhteiskunta jakautuu kahtia; voittajiin ja häviäjiin, kansalaisia kohdellaan eri tavalla, ja että tuloerot kasvavat. Osa vaikuttaa pitävän eriarvoistumista jopa hyväksyttävänä. *Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden* puolestapuhujat korostavat, että eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia, ja että yhteiskunnan on huolehdittava vähäosaisistaan. He eivät hyväksy sitä, että ihmisten pitäisi käydä selviytymistaistelunsa yksin. He eivät usko kanssaihmistensä keinottelevan sosiaalietuuksilla.

Yhteiskunnan muutosta ja kunnan kansalaisuutta peilattiin toisiinsa pääkomponenttianalyyseissä²⁰. Ominaisarvotarkastelun (Initial Eigenvalues) mukaan kuu-
della pääkomponentilla ominaisarvo on suurempi kuin raja-arvo 1.0, ja ne selittävät 59 % muuttujien varianssista. Muuttajat tulkitaan ja nimetään rotatoidun komponenttimatriisin perusteella²¹. Otan lähempään tarkasteluun näistä viisi ryhmää, joihin oli latautunut eniten muuttujia.

Muuttuvan yhteiskunnan kansalaiset ”kaverihengessä”:

- Kaveria ei jätetä
- Kuuliainen kaveri
- Kaverille ei jätetä
- Kaikkien kaveri
- Suvaitsevainen kaveri

Ensimmäisen tyypin kansalainen on vastuunkantaja, joka kokee vastuuta lähimmäisistä ja luonnosta. Hän on suvaitsevainen, mentaliteetiltaan ”antaa kaikkien kukkien kukkia”, ”mutta *kaveria ei jätetä*” -tyyppi, jolle ekoteot ovat tärkeä osa jokapäiväistä elämää. *Kuuliaiset kaverit* kantavat huolta hyvinvointivaltion kansalaisista. He korostavat verojen maksamista ja lakien noudattamista. He eivät hyväksy näkemystä siitä, että yhteiskunta olisi eriarvoistumassa ja muuttumassa

¹⁹ Rotaatio metodi = Varimax with Kaiser Normalization

²⁰ Pääkomponenttien ominaisarvon rajana oli $v = 1.0$. Kaiser-Meyer-Olkin -testin arvo 0,813. Bartlettin sväärisyystestin ($p < 0,0001$) mukaan käytössä ollut korrelaatiomatriisi oli sovelias pääkomponenttianalyyysiin. Muuttujien kommunaliteetit (0,388–0,859) olivat riittäviä analyysiin.

²¹ Rotaatio metodi = Varimax with Kaiser Normalization.

epäoikeudenmukaiseksi. ”*Kaverille ei jätetä*” -tyyppi on pessimisti, joka näkee yhteiskunnan muutoksen kohti eriarvoisuutta; tuloerot kasvavat, syntyy selkeä jako menestyjiin ja luusereihin, kansalaisten epätasa-arvoinen kohtelu lisääntyy. Hän kapinoi perinteisiä kansalaisvelvollisuuksia kohtaan. Lakien noudattaminen, verojen maksaminen, rehellisen työn arvostaminen ja maanpuolustaminen eivät tätä kaveria kosketa. *Kaikkien kaveri* tekee vapaaehtoistyötä, osallistuu politiikkaan ja luottamustehtäviin ja antaa rahaa hyväntekeväisyyteen. Hän on sosiaalinen ja pitää tärkeänä yhteisönsä asioihin osallistumista. *Suvaitsevainen kaveri* kelpuuttaa maahanmuuttajat ja vähemmistöt joukkoonsa. Kunnan kansalainen muuttuvassa yhteiskunnassa on tämän tyyppin mukaan ennen kaikkea suvaitsevainen muita ihmisryhmiä kohtaan.

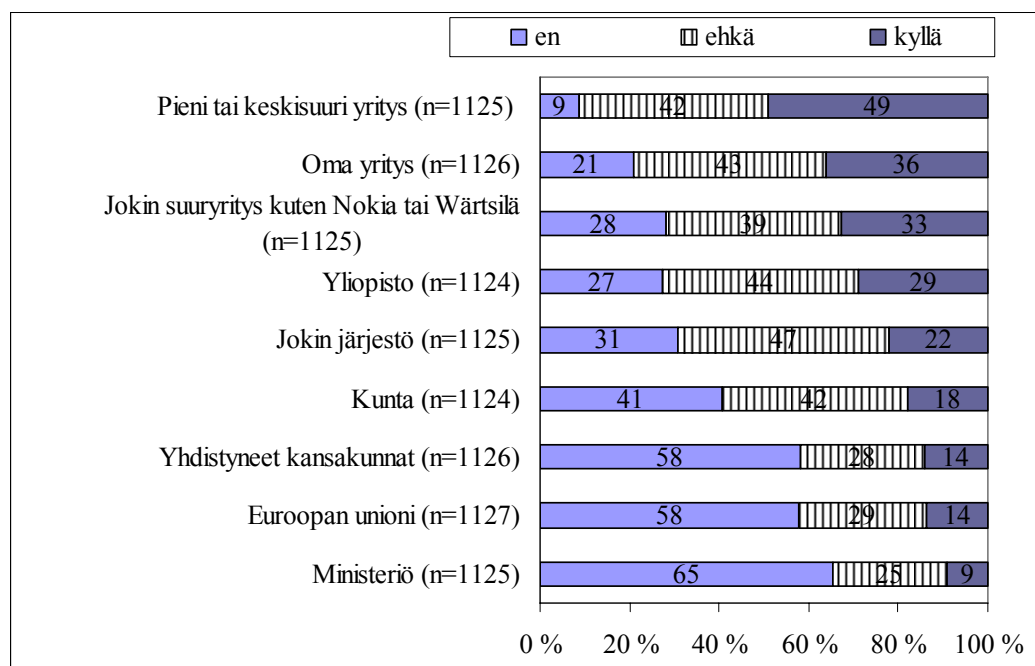
6 TULEVAISUUS

Lukion jälkeen nuorten oletetaan ottavan kantaa omaa elämäänsä koskeviin valintoihin. Yksi niistä on tulevaisuuden työura. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nuorten tulevaisuuteen liittyvistä näkökulmista ja valinnoista. Aluksi selvitetään miten houkuttelevina työpaikkoina mm. julkisen sektorin organisaatiot nuorille näyttäytyvät. Toiseksi he visioivat tulevaisuutta kahdenkymmenen vuoden päähän ja ottavat kantaa kehityskulkuihin mahdollisine eettisine ongelmineen. Omissa tarinoissaan he kuvaavat omaa elämäänsä ja ympäröivän yhteiskunnan tulevaisuutta vuonna 2030.

6.1 Työllistyminen ja työnantajien houkuttelevuus

Kysymyksessä 10. nuorille tarjottiin joukko erilaisia organisaatioita, ja heiltä kysyttiin, voisivatko he kuvitella työskentelevänsä seuraavissa paikoissa. Kysymyksellä haettiin sitä, miten houkuttelevilta työnantajilta esimerkiksi Euroopan unioni, kunta tai ministeriö nuorten silmissä vaikuttaa. Kysymys oli sikäli hankala, että eri organisaatioissa voi työskennellä hyvinkin erilaisissa tehtävissä. Nuorilta ei kuitenkaan kysytty heidän toiveammattiaan. Tulevaisuuden työpaikkojen listalla olivat Euroopan unioni, Yhdistyneet kansakunnat, ministeriö, kunta, yliopisto, jokin suuryritys (esimerkkeinä Nokia ja Wärtsilä), pieni tai keskisuuri yritys, jokin järjestö tai oma yritys. Vastausvaihtoehtoina: *1=en*, *2=ehkä*, *3=kyllä*. Tulokset esitellään kuviossa 8.

Suosituimpia työnantajia nuorten keskuudessa olivat pienet tai keskisuuret yritykset. Toiseksi kiinnostavin vaihtoehto nuorten mielestä oli oman yrityksen perustaminen. Kolmanneksi kiinnostavin työpaikka oli suuryritys. Neljännen sijan, ehkä vähän yllättäen, saavutti yliopisto. Yliopiston suosio työpaikkana mahdollisesti johtuu enemmän yliopiston myönteisestä imagosta nuorten silmissä kuin siitä, että nuoret olisivat erityisen halukkaita hakeutumaan tutkimus- ja opetustehtäviin. Listan häntäpäässä oli valtion keskushallintoa edustava ministeriö. Toiseksi vähiten kiinnostusta herättivät Euroopan unioni ja Yhdistyneet kansakunnat. Tämä oli melko yllättävää, sillä kansainvälisten tehtävien uskotaan kiinnostavan nuoria.

Kuvio 8. Nuoria kiinnostavat tulevaisuuden työpaikat

Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia esimerkiksi Nuorisobarometrin (2007: 41) kanssa, jossa nuorilta tiedusteltiin heille mieluisinta työnantajaa. Selvä enemmistö nuorista haluaisi mieluiten työskennellä yksityisellä sektorilla, kun taas kunta ja valtio jäivät suosikkilistalla kauas taakse.

Julkisen sektorin organisaatiot eivät ole kovin vetovoimaisia työpaikkoja nuorten silmissä. Jopa 65 % kyselyyn vastanneista lukiolaisista oli sitä mieltä, että he eivät haluaisi työskennellä ministeriössä. Ministeriö työpaikkana houkutti vain alle 10 % vastaajista. Lähes yhtä kielteisesti suhtauduttiin työpaikkoina Euroopan unioniin ja Yhdistyneisiin kansakuntiin. Liki puolet (49 %) nuorista haluaisi tulevaisuudessa työskennellä pienessä tai keskisuurissa yrityksessä. Lisäksi 42 % heistä suhtautui pk-yrityksessä työskentelyyn varovaisen myönteisesti. Nuorten rohkea asennoituminen yrittäjäksi ryhtymiseen oli melko yllättävä tulos. Onko niin, että nuorten kiinnostus yrittäjyyteen on lisääntynyt uudenlaisten yrittäjyysmuotojen myötä. Kouluissa opiskeltava yrittäjyyskasvatus voi osaltaan lisätä nuorten kiinnostusta ryhtyä yrittäjäksi. Kolmasosa nuorista ei haluaisi työskennellä suuryrityksessä, mutta hieman reilu kolmas osa haluaisi varmasti. Järjestöt ja yliopistokin työpaikkoina herättivät myönteisiä mielikuvia.

Vastaajista 115 nimesi muun työpaikan tai tehtävän. Rokkitähdeksi tai viihdealalle halusi vain kaksi vastaajaa. Se on hämmästyttävää, sillä erilaiset tosi-tv -ohjelmat ovat erityisesti nuorten suosiossa. Muut mieluisat työpaikat tai tehtävät vaihtelivat aina poliisista ”puistokemistiin”, maahanmuuttovirastosta puolustus-

voimiin, kaupan kassasta johtajaksi. Olipa joku halukas tekemään töitä maapallon hyvinvoinnin eteen tai edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia ja ohjaamaan uusia perheitä.

Sukupuolten väliset selvät näkemuserot tulevat esille kun on kyse työskentelystä yrityksissä. Yliopistot ja järjestöt olivat nuorille naisille mieluisampia työpaikkoja kuin miehille. Nuoria miehiä kiinnosti selkeästi enemmän työskentely suuryrityksessä. Esimerkkeinä mainitut Nokia, Wärtsilä ja monet muut teollisuuden suuryritykset edustavat miesvaltaisia työpaikkoja (miehistä 46 % ja naisista 23 % valitsi kyllä -vaihtoehdon). Pienten ja keskisuurten yritysten kohdalla sukupuolten välinen kiinnostusero on merkittävä, joskaan ei yhtä selkeä (miehistä 56 % ja naisista 44 % vastasi kyllä). Oman yrityksen perustamista voisi kuvitella miehistä 40 % ja naisista 33 %. Muiden organisaatioiden kohdalla sukupuolten välisiä merkittäviä näkemuseroja ei ole havaittavissa Mielenkiintoista kyllä, sekä miehet että naiset suhtautuivat oman yrityksen perustamiseen yhtä myönteisesti.

Eri koulujen oppilaat suhtautuvat hyvin samalla tavalla työpaikkojen kiinnostavuuteen. Ihannetyöpaikat ovat kutakuinkin samat, oli sitten kyseessä nuori Kauhajoella tai Vantaalla. Asenteet yrittäjyyteen ovat samankaltaisia paikkakunnasta riippumatta. Ainoastaan kiinnostus työskennellä suuryrityksessä herätti näkemuseroja. Kyrönmaan lukion ja Vaasan lyseon lukion oppilaat valitsisivat mieluiten tulevaisuuden työpaikaksi suuryrityksen. Vaikuttaakohan nuorten näkemyksiin se, että yhtenä esimerkkinä mainittu Wärtsilä toimii Vaasassa, ja monet lähialueen nuorten vanhemmista tienaavat leipänsä sen palveluksessa. Työskentely suuryrityksen palveluksessa houkutti vähiten kokkolalaisnuoria.

6.2 Nuoret tulevaisuuden tulkitsijoina

Tulevaisuuden visioinnin kannalta nuorten näkökulmalla on erityinen merkitys, sillä nuoret saavat ja joutuvat vanhempia ikäluokkia pidempään elämään perinöksi saamassaan maailmassa. Nuorilla on näin ollen myös muita laajempi näkökulma: nykyisyyden ja tulevaisuuden kaksoiskansalaisuus. (Suurpää 2009: 31.)

Tulevaisuudentutkimuksen tehtävänä on tutkia mahdollisia ja todennäköisiä tulevaisuuksia, tulevaisuuskuvia sekä tulevaisuudentutkimuksen tiedollista ja eettistä perustaa. Näiden lisäksi tehtävänä on menneisyyden ja nykyisyyden tulkinta sekä orientaatio tulevaisuuteen, tiedon ja arvojen yhdistäminen sosiaalisen toiminnan suunnittelussa, demokraattisen osallistumisen lisääminen tulevaisuuden hahmottamisessa sekä erityisen tulevaisuuskuvan kommunikointi ja kannattaminen. (Mikkonen 2000: 31.)

Tulevaisuudesta ja tulevaisuudessa tapahtuvista asioista ei ole mahdollista saada objektiivista tietoa tai signaaleja ennen kuin tulevaisuus on ajankohtainen. Me hahmotamme tulevaisuutta pohtimalla sen uhkakuvia ja mahdollisuuksia. Sitä varten tarvitsemme tietoa menneisyydestä ja nykyisyydestä. (Mikkonen 2000: 16–17.) Nuoret ovat aikuisia rohkeampia visioimaan tulevaisuutta, sillä heidän näkemyksensä eivät juuri pohjaa menneelle.

Yksilön mielikuvaa, käsitystä tai näkemystä tulevaisuudesta on kutsuttu sekä tulevaisuuskuvaksi tai tulevaisuuden kuvaksi. Se heijastaa suhtautumista ja asennoitumista tulevaisuuteen samalla ohjaten tulevaisuustietoisien yksilön valintoja nykyisyydessä. Mikkonen (2000: 63, 95) määrittelee nuoren tulevaisuuskuvan maailmankuvan ulottuvuudeksi, jonka pohjalta nuori muodostaa erilaisia visioita käyttäen hyväkseen tulevaisuuskuvan sisältöjä ja tulevaisuusajattelun taitoja.

Tulevaisuuskuva toimii ajattelun työvälineenä valintatilanteissa. Se millaiseksi miellämme tulevaisuuden, ohjaa tekemiämme valintoja ja ratkaisuja. Nuorten tulevaisuuskuvien tutkimuksissa tavoitteena onkin usein yhteiskunnallisen kehityksen suuntien ennakointi. Ollilan (2008) väitöstutkimuksessa tuli voimakkaasti esiin nuorten halu lähteä pois syrjäisemmiltä paikkakunnilta ja tavoitella menestystä kaukana periferioista.

Nuorten tulevaisuuskuvat -tutkimuksessa (Sitra 2008) selvisi, että nuorten kuva tulevaisuudesta on yllättävän perinteinen ja sovinnainen. Nuorille hyvän elämän eväät löytyvät läheltä; perheestä ja ystäväistä. Kiinteiden sosiaalisten suhteiden ja sitoutumisen kaipuu välittyi vahvasti nuorten vastauksista. Liekö sitoutumisen kaipuussa kyse siitä, että nyky-yhteiskunta on lyhytjänteinen ja epävarma. Raha ja maine ei tee nuoria onnellisiksi, vaan onni löytyy läheisistä ihmissuhteista. Siteet omiin vanhempiin ja omaan perheeseen koettiin yllättävänkin kiinteiksi.

Elämänsä rooleissa vuonna 2020 nuoret haluavat olla ystävinä luotettavia, perheenjäseninä rakastettuja ja rakastavia, sukulaisina yhteydenpitäjiä, työntekijöinä ahkeria, suomalaisina kotimaastaan ylpeitä ja maailmankansalaisina avaria maailmanmatkaajia. Suomalaisten perushyveet kuten luotettavuus ja ahkeruus ovat nuorten silmissä tärkeitä arvoja. Nuorten identiteettiä luonnehtii ylpeys suomalaisista juurista sekä avarakatseisuus ja kansainvälisyys. (Sitra 2008.)

Arvojen muutosta tulevaisuudessa voidaan ennakoida. Useissa arvioissa on tullut esille, että läntisessä kulttuurissa vahvistuvat tietyt arvot: ekologiset arvot, henkistä hyvinvointia, kansainvälisyyttä, koulutusta ja kulttuuria korostavat arvot. (Mannermaa 2004: 108.) Tälläkin hetkellä tämän suuntainen muutos on havaittavissa. Mannermaan (2004: 36) mukaan kaikkien tulevaisuudesta esitettävien väit-

teiden tarkoituksena ei ole toimia ennusteina ja toteuttaa itseään. Tulevaisuusväite joko toteuttaa tai tuhoaa itsensä.

Nuorten elämänhallinnan haasteena on elää jatkuvasti muuttuvassa, hektisessä todellisuudessa, jonka rajapinnat liikkuvat. Tämä edellyttää tulevaisuustietoisuutta eli taitoa hahmottaa kokonaisuuksia ja analysoida tilanteita, päätösten ja valintojen seurauksia ja asioiden keskinäisiä vaikutussuhteita. Puhutaan myös tulevaisuuskasvatuksen merkityksestä. (Jokinen & Rubin 2006: 89–93.) Nuorten on tärkeä kiinnittyä tulevaisuuteen.

Nuoret tiedostavat ympärillään olevat epäkohdat ja globaalit ongelmat. Luontoon ja ympäristöön, ihmiskuntaan ja ihmisyyteen liittyvät nuorten visiot ovat yllättävänkin pessimistisiä. Tulevaisuuden ongelmia on hyvä pohtia arvolähtökohdista, sillä kaikkia ongelmia ei voida ratkaista pelkästään älyn varassa, vaan suuret ongelmat ovat perimmiltään eettisiä kysymyksiä, ja siksi niiden selvittämiseen on löydettäviä eettisiä ratkaisuja. (Mikkonen²² 2000: 2.)

Pessimististen visioiden esittäminen ei sinänsä tuo ratkaisuja. Ne saattavat myös lietsoa epävarmuutta ja pelkoa. Myös tietämättömyys ja luottamuksen puute omiin mahdollisuuksiin lisäävät nuorten pessimismiiä tulevaisuutta kohtaan. Visioista, oli ne sitten optimistisia tai pessimistisiä, on hyvä keskustella. Opettajien ja kasvattajien tehtävänä on antaa oppilaille vaihtoehtoja ja ajattelun aineksia kohdata muuttuva tulevaisuus. Etenkin kun nuoret ovat kiinnostuneita tulevaisuudesta, suhtautuvat siihen optimistisesti ja tiedostavat tulevaisuuden ennakoimattomuuden. (Mikkonen 2000.)

Tämänkin tutkimuksen kyselyssä osa tulevaisuutta koskevista väittämistä luo pessimistisen ja vähän synkän kuvan tulevaisuudesta. Niillä haluttiin herättää nuorten ajatuksia maailman muutoksesta. Vaikka visioissa on syytä tarjota valoisaa toiveikkua, ei tulevaisuutta voi katsoa ruusunpunaisten linssien läpi. Ennusteissa otetaan kantaa mm. maapallon tuhoutumiseen ja laajenevaan terrorismiin. Näitä nuorten näkemyksiä tarkastellaan myöhemmin.

Tulevaisuuden elämää kuvaaviksi tekijöiksi Mikkosen (2000) keräämissä nuorten kirjoitelmissa nousivat itsekeskeisyys, materialismi, globaalisuus ja ympäristötietoisuus, uskonnollisuus sekä humanisuus ja perhekeskeisyys. Nuoret näyttävät

²² Mikkosen väitöstutkimus (2000) tarkasteli nuorten tulevaisuuskuvia tulevaisuuskasvatuksen viitekehyksessä. Tutkimuksen aineistona olivat kirjoitelmat (309 kpl), joita kerättiin 11-, 14- ja 17-vuotiailta itäsuomalaisilta nuorilta sekä maaseudulta että kaupungista vuosina 1995 ja 1998.

hakevan pysyvyyttä muutoksessa toisistaan ja perheestään. Perhe ja työllisyys koettiin tärkeäksi osaksi jokapäiväistä elämää. Ympäristöön ja sen suojelemiseen liittyvät tekijät olivat keskeinen osa nuorten tulevaisuuskuvia, samoin kuin uudet teknologiset innovaatiot. Nuoret mielsivät uudet keksinnöt ja laitteet luontevaksi osaksi tulevaisuutta. Teknologian kehitys nähtiin myönteisenä ja ihmisten hyvinvointia lisäävänä tekijänä nuorten kirjoitelmissa. Usko tietoyhteiskunnan kehitykseen ja mahdollisuuksiin on vahva. (Mikkonen 2000: 120, 128, 167, 175–176.)

Nuorten kirjoituksissa ympäristöongelmat tiedostettiin koko maailmaa koskeviksi. Kirjoituksissa näkyi usko siihen, että ympäristöä koskeviin asioihin voi vaikuttaa ja jopa se, että muutos lähtee yksilöstä. Huolestuttavinta oli kuitenkin se, että nuoret jättivät vastuun toiminnasta ja ratkaisujen tekemisestä muille. Joistakin nuorten näkemyksistä heijastui täydellinen välinpitämättömyys ympäristöä ja maailman tulevaisuutta kohtaan. Näiden visioiden pääasia oli, että yksilöllä on kaikki hyvin, eivätkä ongelmat haittaa hänen hyvinvointiaan. Ongelmista oltiin tietoisia, mutta niistä ei välitetty. Luonnon saastuminen mainittiin usein elinympäristöä koskevaksi ongelmaksi, mutta sekään ei hätkähdyttänyt, kunhan saastuminen ei aiheuta sairauksia tai muita ongelmia yksilölle itselleen. (Mikkonen 2000: 132–136.)

Nuoret pitävät omaa tulevaisuuttaan valoisampana kuin kotimaansa tai koko maailman tulevaisuutta. Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2008) mukaan nuorten suurimmat epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset liittyvät suuriin kysymyksiin ilmastonmuutoksesta ja energian riittävyydestä. Omaan ja lähimmäisten selviytymiseen liittyvistä epävarmuustekijöistä suurimpia ovat oma toimeentulo sekä perheenjäsenten turvallisuus ja hyvinvointi. Suurin turvattomuuden kasvu liittyy ihmisestä johtuvaan ilmastonmuutokseen. Naisten ja miesten tulevaisuuskuvien optimismissa ei ollut eroja. Edellä mainitut nuorten käsitykset tulevaisuudesta ovat jossain määrin samansuuntaisia kuin omassa kyselyssäni esiin nousseet luolaisten ajatukset.

6.3 Elämä vuonna 2030

Tässä tutkimuksessa nuorten näkemyksiä tulevaisuudesta kysyttiin kahdella kysymyksellä. Kysymyspatteristo 11 ”Kuvittele millainen Suomi ja maailma ovat vuonna 2030” sisälsi väittämiä, jotka koskivat mm. julkisen palvelujen toimivuutta ja ihmistyövoiman korvaamista roboteilla, virkamiesten toimintaa, ilmaston muutosta ja terrorismia. Lisäksi nuoret saivat vapaasti kommentoida aihepiiriä ja tulkita millaiselta heidän oma elämänsä, Suomen ja koko maailman tulevaisuus näyttää reilun kahdenkymmenen vuoden päästä. Vastausvaihtoehdot olivat I=

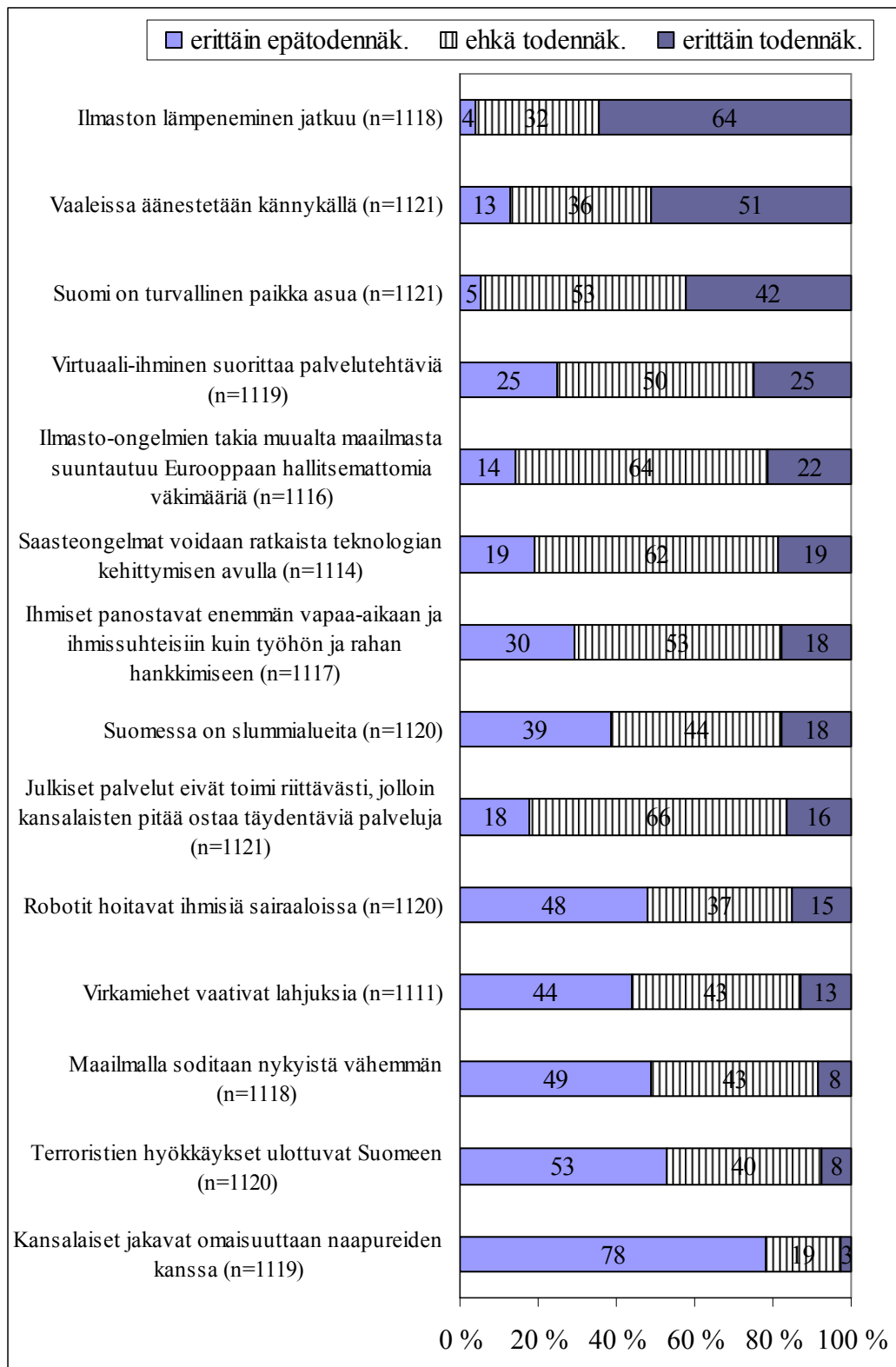
erittäin epätodennäköistä, 2 = ehkä todennäköistä, 3 = erittäin todennäköistä.
Nuorten näkemykset tulevaisuuden eettisistä haasteista esitetään kuviossa 9.

Tulevaisuuden Suomi ja maailma näyttävät nuorten mielestä todennäköisimmin tältä: Ilmaston lämpeneminen jatkuu, vaaleissa äänestetään kännykällä ja Suomi on edelleen turvallinen paikka asua. Kännykkä-äänestyksen ”suosio” ei ole mikään yllätys. Yllättävää on se, että naiset pitivät sitä todennäköisempänä kuin miehet. Erittäin todennäköisenä kehityskulkuna sitä piti 56 % naisista ja 45 % miehistä.

Ilmaston lämpeneminen on erittäin todennäköistä. Siihen uskoo 64 % vastaajista. Erittäin epätodennäköistä se on vain neljälle prosentille. Nuoret naiset uskoivat nuoria miehiä useammin siihen, että ilmaston lämpeneminen yhä jatkuu. Naisista 68 % ja miehistä 57 % piti sitä erittäin todennäköisenä.

Ilmasto-ongelmien laajeneminen tuo mukanaan muita ongelmia. Niistä merkittävimpiä lienee pakolaisten määrän lisääntyminen. Väitettä ”ilmasto-ongelmien takia muualta maailmasta suuntautuu Eurooppaan hallitsemattomia väkimääriä” piti erittäin todennäköisenä uhkakuvana noin viidennes vastaajista (22 %), kun taas ehkä mahdollisena sitä piti jopa 64 % vastaajista.

Nuoret näkevät teknologisissa innovaatioissa paljon tulevaisuuden mahdollisuuksia. Löytyisikö tekniikasta ratkaisu ilmasto-ongelmiin? Pirstäisikö se kansalaisten poliittista osallistumista? Entä miten virtuaalipalvelut voisivat helpottaa elämää julkisissa virastoissa? Nuorten toiveissa on, että saasteongelmia voitaisiin ratkaista teknologian kehittymisen avulla. Heistä 19 % piti sitä erittäin todennäköisenä ja 62 % ehkä todennäköisenä. Nuoret miehet (27 %) naisia (13 %) useammin uskoivat ratkaisun löytyvän teknologisista innovaatioista.

Kuvio 9. Nuorten visiot tulevaisuuden eettisistä haasteista

Hieman yli puolet (51 %) nuorista uskoo, että vaaleissa äänestetään kännykällä vuonna 2030. Heidän mielestään on hyvin todennäköistä, että teknologian kehittyminen mahdollistaa sähköisen äänestyksen. Äänioikeus sallitaan nuoremmille. Tätä pohdittiin avoimissa kommentteissa. Sähköistä äänestystä kokeiltiin jo vuoden 2008 kuntavaaleissa, joskin muutamassa kunnassa jouduttiin uusimaan vaalit vuotta myöhemmin järjestelmässä tapahtuneen virheen vuoksi. Äänioikeusikärajan alentaminen 16 vuoteen on ollut julkisessa keskustelussa esillä, ja siitä haluttaisiin ratkaisu nuorten poliittiselle osallistumiselle.

Muutenkin teknologian mukanaan tuomat ratkaisut tulevat näkymään enemmän ihmisten arjessa. Virastoissa asioidessa voi hyvinkin joutua tekemisiin palvelutehtäviä suorittavan virtuaali-ihmisen kanssa. Nuorista jopa 75 % piti sitä ainakin jossain määrin todennäköisenä. Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että se on ehkä todennäköistä, ja 25 % piti sitä erittäin todennäköisenä. Saattavatpa robotit hoitaa ihmisiä sairaaloissakin. Ajatus ei sinänsä ole utopistinen, sillä kesällä 2009 uuti-
soitiin automaateista, jotka ulkoiluttavat vanhuksia terveyskeskuksissa.

Suomi on turvallinen paikka asua vuonna 2030. Varmasti siihen luottaa 42 % prosenttia vastaajista, hieman epävarmempia kannastaan on 53 % prosenttia vastaajista. Nuoret miehet ovat naisia vakuuttuneempia siitä, että maassamme on turvallista asua vielä parinkymmenenkin vuoden päästä. Nuoret kokevat, että Suomessa olemme turvassa terroristien iskuilta. Yli puolet heistä (53 %) piti erittäin epätodennäköisenä sitä, että terroristien hyökkäykset ulottuisivat Suomeen vuonna 2030. Yhteiskunnan jäsenten välinen eriarvoistuminen saattaa näkyä siinä, että maahamme muodostuu slummialueita. Tätä piti erittäin todennäköisenä 18 % vastaajista ja ehkä todennäköistä se oli 44 % mielestä.

Rauha maailmassa ei vaikuta nuorten silmissä kovin todennäköiseltä. Väitettä ”maailmalla soditaan nykyistä vähemmän” piti erittäin epätodennäköisenä miltei puolet vastaajista (49 %). Toiveikkuutta silti löytyy, sillä 43 % vastaajista piti sitä ehkä todennäköisenä. Jotain meistä kuitenkin kertoo se, että terroristien hyökkääminen Suomeen on nuorten mielestä todennäköisempää kuin se, että me suomalaiset jakaisimme omaisuuttamme naapureiden kanssa. Nuorista peräti 79 % piti erittäin epätodennäköisenä väitettä, jonka mukaan vuonna 2030 eletään tilanteessa, jossa kansalaiset jakavat omaisuuttaan naapureiden kanssa. Erittäin todennäköisenä sitä piti vain 3 % vastaajista. Eri sukupuolet suhtautuivat tähän väittämään hyvin samansuuntaisesti.

Mistä se kertookaan, että nuorten mielestä on äärimmäisen epätodennäköistä, että kansalaiset jakaisivat omaisuuttaan naapureiden kanssa. Siitäkö, että kaikilla menee hyvin ja jokainen hankkii omat tavaransa, vai kertooko se yhteisöllisyyden puutteesta ja ”jokainen on oman onnensa ja tavaravuorensa seppä” -ajattelu-

tavasta. Nuorten arvioissa on varmasti mukana myös kritiikkiä tämän ajan aikuisia ja heidän elämäntyyliään kohtaan. Monissa avoimissa kommenteissa tuli esille yhteisöllisyyden puute ja ihmisten piittaamattomuus lähimmäisistä ja luonnosta. Nuoret toivoivat, että ihmiset panostaisivat enemmän vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin kuin työhön ja rahan hankkimiseen, mutta eivät pitäneet sitä kovin todennäköisenä.

Nuoret luottavat suomalaisten virkamiesten lahjomattomuuteen. Vastaajista 44 % on sitä mieltä, että on erittäin epätodennäköistä, että virkamiehet vaatisivat lahjuksia vuonna 2030. Erittäin todennäköistä se oli vain reilulle kymmenesosalle vastaajista (13 %). Ottaen huomioon Suomen taustan vähäisen korruption maana luku tuntuu isolta.

Tulevaisuus näyttäytyy melko samalta, katsoi sitä mies tai nainen. Merkittävimmät sukupuolten väliset näkemuserot syntyivät seuraavien väittämien kohdalla: ”vaaleissa äänestetään kännykällä” ”ilmaston lämpeneminen jatkuu” sekä ”saasteongelmat voidaan ratkaista teknologian kehittymisen avulla”. Nuoret naiset uskoivat miehiä todennäköisemmin, että vaaleissa on arkipäivää äänestää kännykällä vuonna 2030. Ilmaston lämpenemisen jatkumisesta olivat niin naiset kuin miehetkin melko varmoja, mutta naiset pitivät sitä selkeästi enemmän todennäköisenä. Miehet taas olivat naisia luottavaisempia sen suhteen, että saasteongelmiin löydetään ratkaisuja teknologiasta.

Julkiset hyvinvointipalvelut eivät ehkä tulevaisuudessa kata kaikkien kansalaisten palvelutarpeita. Nuoret pitivät hyvinkin mahdollisena, että kansalaisten on ostettava itselleen täydentäviä palveluita markkinoilta. Tulevaisuudesta ei kukaan tiedä varmasti. Nuoret pitivät avoimena ja mahdollisena varsin monia asioita.

Tulevaisuutta koskevissa kysymyksissä eri lukioden oppilaat ovat vastanneet hyvin samansuuntaisesti. Poikkeuksena on ilmaston lämpenemisen jatkumista koskeva kysymys. Tikkurilan lukion oppilaista peräti 81 % oli sitä mieltä, että ilmaston lämpenemisen jatkuminen on erittäin todennäköistä, kun taas Kokkolan Kiviniityn lukion oppilaista 55 % uskoi niin käyvän. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä näiden kahden koulun oppilaiden näkemysten välillä. Seinäjokelaisnuorista 65 % piti ilmaston lämpenemistä jatkuvana kehityksenä myös tulevaisuudessa. Muiden lukioden oppilaiden arviot ilmaston lämpenemisen todennäköisyydestä ovat hieman alle kuudenkymmenen prosentin luokkaa.

Vastaavasti Tikkurilan lukion oppilaat muita harvemmin pitivät erittäin todennäköisenä sitä, että saasteongelmat voidaan ratkaista teknologian kehittymisen avulla (13 % heistä uskoi siihen). Lisäksi he muita useammin uskoivat siihen, että ilmastopakolaisten määrä kohti Eurooppaa lisääntyy voimakkaasti. Näissä kah-

dessa väittämässä eri koulujen oppilaiden näkemuserot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Vantaalaisnuoret pitivät kaikkein todennäköisimpänä sitä, että Suomessa on slummialueita parinkymmenen vuoden päästä. Vähiten siihen uskoivat kauhajokelaisnuoret. Vaikka hyvin harva lukiolaisnuori uskoi, että kansalaiset tulevat jakamaan omaisuuttaan naapureiden kesken, oli tähän eniten uskoa Kokkolan Kiviniityn lukion oppilailla, ja vastaavasti vähiten Kyrönmaan ja Kauhajoen lukioiden oppilailla. Näissä kahdessa väittämässä olleet erot koulujen oppilaiden näkemysten välillä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevää luokkaa.

Tulevaisuusvisiot

Millaisia tulevaisuusvisioita nuorten vastauksista voidaan löytää. Tätä selvitettiin pääkomponenttianalyysillä. Seuraavassa kuvataan metodisia valintoja.

Pääkomponenttien ominaisarvon rajaksi asetettiin vähintään 1.0. Kaiser-Meyer-Olkin testiarvo (0,71) ja Bartlettin sväärisyydestä ($p < 0,0001$) osoittivat, että käytössä ollut korrelaatiomatriisi oli sovelias pääkomponenttianalyysiin. Muuttujien kommunaliteetit vaihtelivat välillä 0,321–0,649 eli niitä voidaan pitää riittävinä analyysiin. Alustava ominaisarvotarkastelu (Initial Eigenvalues) kertoo, että neljällä pääkomponentilla ominaisarvo on suurempi kuin 1.0 (mikä määriteltiin raja-arvoksi). Nämä neljä pääkomponenttia pystyvät selittämään 46 % muuttujien varianssista. Muuttujat tulkitaan ja nimetään rotatoidun komponenttimatriisin perusteella²³.

Nuorten tulevaisuutta koskevat visiot ovat:

- Kurjistuva Suomi
- Teknologinen edistys
- Lintukoto
- Ekokatastrofi

Kurjistuvan Suomen visiossa maahamme muodostuu slummialueita, virkamiehet vaativat lahjuksia, eivätkä julkiset palvelut toimi riittävästi. Uhkakuvana on, että terroristien hyökkäykset ulottuvat Suomeen. Ilmasto-ongelmat saavat aikaan pakolaisten vyöryn Euroopassa. Tämän vision kannattajat pitivät kaikkein epätodennäköisimpänä sitä, että Suomi olisi turvallinen paikka asua. *Teknologisen edistyksen* visiossa palveluja tuotetaan virtuaali-ihmisten ja robottien toimesta. Vaaleissa äänestetään luontevasti kännykällä. Julkisten palvelujen tason uskotaan

²³ Rotaatio metodi = Varimax with Kaiser Normalization.

heikentyvän, mutta tekniikasta voi löytyä ongelmaan ratkaisu. *Lintukoto*-visioon luottavat uskovat, että ihmiset panostavat enemmän vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin, Suomi säilyy turvallisena asuinpaikkana, ja maailmalla soditaan vähemmän. He myös uskovat, että saasteongelmat voidaan ratkoa teknologian kehittymisen avulla. *Ekokatastrofi* -visiossa ilmaston lämpeneminen jatkuu ja pakolaisvirrat kansoittavat Euroopan. Tämän vision mukaan on erittäin epätodennäköistä, että kansalaiset jakaisivat omaisuuttaan naapureiden kesken tai että sodat vähentyisivät maailmasta.

6.4 Nuorten omat tulevaisuustarinat

Nuorilla oli mahdollisuus omin sanoin kuvailla sitä, miltä elämä näyttää vuonna 2030. Heiltä kysyttiin: Mitä omaan elämääsi silloin kuuluu? Millainen on suomalainen yhteiskunta vuonna 2030? Entä millainen tilanne vallitsee maapallolla? Näihin pyydettiin kommentteja avoimessa kysymyksessä.

Avoimeen kysymykseen vastasi 422 nuorta. Määrää voidaan pitää varsin suurena. Ilmeisesti kysymys tulevaisuudesta kiinnosti nuoria. Yhdessä vastauksessa oli yleensä kannanottoja ja kommentteja useaan asiaan. Tarinoista kertyi yhteensä 38 tekstisivua. Kommentit on jaoteltu nuorten omaa elämää, suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuutta, sekä maapallon tulevaisuutta koskeviin pääkohtiin. Nuorten omissa kertomuksissa toistuivat tietyt aiheet, joiden mukaisesti aineisto järjestettiin ja teemoiteltiin (ks. taulukko 2.)

Taulukko 2. Tulevaisuustarinoiden teemat

- Oma elämä
- Ahneet aikuiset
- Huoli hyvinvoinnista
- Poliittinen elämä
- Tehokkuusarvot jyräävät
- Tuloerot kasvavat
- Ilmastonmuutos todellisuutta – Ekotekoja tarvitaan

Nuorten kommentit maapallon tulevaisuudesta ovat enimmäkseen synkkiä. Ilmastomuutos koetaan suurimpana uhkana. Sotien loppumiseen ei uskota. Siteeraan tähän kahta kommenttia. Toinen niistä on kaikkein valoisin näkymä tulevaisuudesta, mukavasta elämästä perheen kanssa ja luonnon puhtaudesta ja edistyksellisistä tieteen saavutuksista, ja toinen taas on perusnegatiivinen kuva sodan runtellemasta maasta, jota kansoittavat pakolaiset, ja jossa rikollisuus rehoittaa, ja usko vallanpitäjiin on mennyt.

”2030 on 21 vuoden päästä. Olen silloin 40. Minulla on omakotitalo maalla ja toivottavasti mies & lapsia. Luonto on puhdas eikä sotia tai korruptiota tarvitse pelätä. Ilmastomuutos on saatu hidastumaan ja liikenne on puhtaampaa. Teleportin saisi jo keksiä. Syöpään ollaan keksimässä parannusta. Elinkelpoisia planeettoja on löydetty jne. Uskon ihmiskuntaan ja olen melko positiivinen sen suhteen, että onnistumme korjaamaan tekemämme virheet”.

”On käyty sota ja kaikkia pännii Suomessa huonot oltavat, koska demokratia ei enää toimi ja vain kuuluisat ihmiset pääsevät eduskuntaan, samoin kuin luukkuhattutähdet. Suomessa on 42 % ulkomaalaisia pakolaisia, joista 87 % on työttömiä. Rikollisuus on kovassa kasvussa. Venäjä ja muut suurvallat kurmoottavat Suomea henkisesti ja taloudellisesti. Jolleivat suurvallat kurmoota niin sitten EU vie kaiken päätösvallan Suomelta ja lopulta Suomi on EU:n pahin periferia, joka on kuin autonominen Ahvenanmaa ilman rauhaa. Vallankumoukselliset voimat yrittävät saada Suomen irti muiden maiden vaikutuspiiristä”.

Oma elämä mallillaan

Oman tulevaisuutensa suhteen nuoret ovat toiveikkaita. Monen visiossa on ydinperhe; puoliso ja lapsia sekä työpaikka ja toimeentulo. Kukaan ei ilmoittanut haaveilevansa tähteydestä tai tosi-tv-julkisuudesta.

”Omaan elämään kuuluu toivottavasti perhe, työpaikka, terveyttä ja onnellisuutta”.

”Minulla on koulut käyty ja teen jotain itselleni mieleistä työtä. Luultavasti olen myös naimisissa ja saattaa olla pieniä lapsia ilmaantunut”.

”Todella hyvältä elämä kukoistaa ja on paljon kersoja”.

”Toivottavasti minulla on myös perhe ja katto pään päällä ja olen terve”.

”Itse olen koulutettu ja minulla on hyvä työ ja perhe”.

”Olen toivottavasti hyvin menestynyt, ja yrityksen johdossa. Sillä johtamistyöt kiinnostavat”.

Hyvän elämän takeena mainittiin myös yhteiskunnan turvaamat palvelut:

”Olen työelämää käyvä mies perheineen. Olen hyvässä työpaikassa”.

”Voin elää turvallisesti sillä terveydenhuolto ja turvallisuus on laadukasta”.

Vaikka moni kirjoitti ympärillä olevan yhteiskunnan kurjistumisesta ja maapalloa kohtaavista katastrofeista, oma elämä nähtiin silti mukavaksi yhdessä perheen kanssa elellen ja työtä tehden.

”Olen luultavasti perheellinen ja käyn töissä. Uskon, että suomalainen yhteiskunta pysyy melko samanlaisena, mutta koko maailman tasolla tapahtuu jotakin mullistavaa”.

”Ekologisuuteen ja luontoon panostetaan entistä enemmän. Työskentelen hyvässä virassa, minulla on perhe. Olen onnellinen. Öljy on loppumassa, ydinvoimat lisääntyneet. Ilmasto on mennyt sekaisin”.

”Olen silloin hommissa, asun omakotitalossa jossain Suomen kaupungeista. Minulla on 1-2 lasta. Suomalainen yhteiskunta on melko samanlainen kuin nytkin. Ilmastomuutos on pahimmillaan”.

”Oma elämäni on toivottavasti onnellista oman perheen kanssa, turvallisuudesta ei ole takeita, mutta olisi hienoa jos maailma olisi tuolloin turvallisempi paikka kasvattaa omia lapsiaan kuin nykyään. Se on tosin hyvin epävarmaa”.

Kuitenkaan näistä kommentteista ei voi päätellä suoranaista välinpitämättömyyttä ympäristöä kohtaan. Nuorten käsityksistä heijastuu huoli yhteiskunnan muutoksesta ja ympäristön tilasta. Käsitykset vaikuttavat enemmän realistisilta kuin idealistisilta. Onko niin, että yhteiskunnan eriarvoistuminen ja paheneva ympäristön tila ovat näiden nuorten elämän ja heitä ympäröivän yhteiskunnan arkitodellisuutta parinkymmenen vuoden päästä? Siihen monet nuoret tuntuvat uskovan ja viittaavaan kommentteissaan.

Suuri osa nuorista kokee kansalaisvelvollisuudeksi ja kunnan kansalaisen tehtäväksi huolehtia yhteiskunnallisista velvoitteista ja käyttäytymisellään turvata ympäristön säilyminen. Tämä tuli esiin kun nuoret nimesivät kunnan kansalaisen hyveitä. Kanssaihmisistä huolehtiminen on nuorten mielestä kuitenkin enemmän yhteiskunnan kuin yksittäisen kansalaisen velvollisuus. Nuorten arvioissa perheyhteisö on vahva ja vaalimisen arvoinen nyt ja tulevaisuudessa. Ehkä nuoret kokevat oman perheyhteisönsä turvasatamaksi maailman myrskyissä. Nuoret tuntevan luottavan siihen, että heille käy elämässä hyvin.

”Omaan elämäni kuuluu toivottavasti perhe eli mies ja pari lasta, koti (iso ja hieno toki) yms. Vakituinen työ. Toivoisin, että olisi ”tasapainoista”, mutta silti jännää. Suomalainen yhteiskunta ei ehkä ole yhtä kovatasoinen kuin nykyisin”.

”Töissä, punainen tupa ja perunamaa. Otetaan huomioon vähäosaiset, mutta suuria ongelmia on. Maapallolla soditaan Lähi-idässä ja Aasiassa”.

Näiden nuorten hyvinvointiin ja elämään väistämättä kuitenkin vaikuttaa se, että kaikki kanssaihmiset ja luonto heidän ympärillään ei voi hyvin. Nuoret tiedostavat yhteiskunnan ongelmakohdat ja muutoksen suunnan kuin myös sen, mitä heidän velvollisuuksiinsa kuuluu eettisesti ajattelevana ja toimivana kansalaisena.

”Olen töissä, minulla on toivottavasti perhe ja lapsia rakkaita lähellä. Olen tyytyväinen elämäni, mutta olen joutunut luopumaan jostain asioista ympäristönsuojelun takia”.

”Elämä kulkee tavalliseen tapaan. Yhteiskunnan erot hyvä- ja huono-osaisten välillä kasvaa. Minulla on toivottavasti hyvä työ ja perhe. Maapallon tilanne huononee koko ajan”.

”Omaan elämäni kuuluu vuonna 2030 mm. perhe sekä vakituinen työpaikka, ystävät, harrastukset ja matkailu. Suomalainen yhteiskunta on todennäköisesti korruptoitunut ja mätä, täynnä kieroilijoita. Maapallon tilanne riippuu ihmisten teoista. Mikäli ilmastonmuutos pystytään estämään tai sen vaikutuksia minimoimaan, maapallon tilanne tuskin muuttuu sillä kannalla. Olisi myös mukavaa, että köyhyys katoaisi ja ihmiset olisivat taloudellisesti(kin) tasa-arvoisia. Mutta tuskin tulee tapahtumaan; rahanahneita paskoja on yksinkertaisesti liikaa”.

Suurin osa nuorista oli kiinnostunut yhteiskunnan ja maailman tulevaisuudesta. Joukkoon mahtuu kuitenkin poikkeuksia.

”Omaa elämäni en ole osannut suunnitella niin pitkälle. Yhteiskuntaa en melkein ikinä edes ajattele, joten on suhteellisen vaikea sanoa, millainen se olisi. Luultavasti kuitenkin maahanmuuttajia on enemmän, ja sen takia saat-
taa väkivaltaisuutta ja/tai rasismia esiintyä enemmän. Who knows”.

Joissakin kommentteissa parempi elämä löytyi kaukaa Suomesta.

”No en voi sanoa Suomen yhteiskunnasta mitään, muutan Pariisiin 110% varmuudella! Toivottavasti maailma on parempi paikka ja jenkeissä on silloinkin hyvä presidentti kuten nyt”.

Jotkut taas uskoivat maailmanlopun tulleen tai oman elämänsä päättyneen vuoteen 2030 mennessä.

”En mä elä enää vuonna 2030”.

”Maailmanloppu tulee 2012, joten v. 2030 ei ole mitään!!!”

”Elämä on katastrofia ja kärsimystä toisensa perään. Ihmisten mätä hallinto rappeutuu ja tuhoutuu. Planeetta kosta suurimmalle virukselle jota se kantaa, ihmiselle. Minä itse olen tuolloin jo kuollut”.

Ahneet aikuiset

”Ihmiset haluavat vain menestyä ja saada rahaa. Inflaatio on korkealla ja on kaikkia epäselvyyksiä. Ilmasto lämpenee jatkuvasti ja tulee hurrikaani ja sota koska luonnonvarat loppuvat. Suicide! Tehkää jotain!”

Useiden nuorten kommentteissa esiintyy käsitys siitä, että ihmisten ahneus ajaa maapalloa tuhoon. Ehkä se on nuorelle tyypillistä yhteiskuntakriittisyyttä ja kriittikiä vanhempia sukupolvia kohtaan. Olipa kommentteissa mukana jonkinasteista ”kirkasotsaisuutta” ja nuoruuden uhoa, mutta nuorten visioissa yhteiskuntaa ei pelasteta sillä, että ihmiset tavoittelevat pelkästään omaa etuaan ja vaalivat materialistisia arvoja. Aikuisten itsekkyyys, ahneus ja välinpitämättömyys saavat kyytiä nuorilta:

”World is so doomed... Ihmisistä tulee koko ajan ahneempia ja omahyväsempä”.

”Ihminen on brutaali olento ja syöksemässä itseään tuhoon sekä väkivallan että välinpitämättömyyden osalta”.

”Ihmisten vaatimukset palveluja koskien kasvavat ja egoismi kasvaa”.

”Raha ja ahneus on varmaan tosi vaikuttavia tekijöitä. Ihmiset ajattelevat enemmän vain itseään”.

”Rahan ei tarvitsisi olla aina se tärkeä arvo”.

”Ihmiset ovat itsekkäämpiä ja lähimmäisten auttaminen on jäänyt vähemmälle”.

Nuoret kaipaavat päättäjiltä enemmän tekoja. Ongelmien juuret ovat nuorten silmissä liiallisessa yksilöllisyyden korostamisessa ja egoistisuudessa.

”Välinpitämätön maailma. Ongelmista esim. ympäristöongelmat puhutaan, teot vähäisiä (ellei saada lainsäädäntöä avuksi). Yliopistot ja koulut laitoksia, joissa ihmiset on vain massaa. Yksinäisyys ja kouluammuskelut lisääntyy automaation ja tietokoneistumisen sekä vapaa-ajanviettopojen takia. Yhteisöllisyys kadoksissa”.

Monessa kommentissa paheksuttiin amerikkalaisen elämäntyylin leviämistä:

”Suomi on amerikkalaistuneempi kuin nykyään ja kansalaiset ajattelevat vain itseään”.

Nuoret kokevat itsekkyyden olevan heidän ulkopuolellaan, muissa ihmisissä. Ahneus ruokkii korruptiota ja tuhoaa ympäristöä:

” Uskon, että koko maailma on jollain tasolla korruptoitunut ja ettei ilmastomuutosta saada pysäytettyä ajoissa. Kaikki tavoittelevat omaa etuaan ja rahaa”.

”Todennäköisesti kuitenkin luonto on joutunut väistymään teknologian tieltä ja raha ja menestyminen ovat yhä tärkeämpiä”.

Huoli hyvinvoinnista

Nuoret ovat huolissaan ikätovereidensa hyvinvoinnista, joka heijastuu myös pitkälle tulevaisuuteen. Uhkakuvina näyttäytyvät syrjäytyminen sekä lisääntyvä päihteiden käyttö ja rikollisuus. Nuoret kuitenkin tiedostavat ja luottavat siihen, että he voivat tukeutua yhteiskunnan tarjoamiin hyvinvointipalveluihin.

”Nuorissa on tulevaisuuden vaikuttajat, joten heidän hyvinvointiin täytyisi panostaa. Tällä hetkellä sitä tehdään erittäin huonosti. Jos tämä jatkuu, tulevaisuudessa nuoret syrjäytyvät entistä enemmän ja heille kehittyy enemmän ongelmia, joihin he eivät saa apua. Koko yhteiskunta kärsii. Tulevaisuus ei vaikuta valoisalta”.

”Toivoisin, että kansalaisten henkiseen hyvinvointiin puututtaisiin oikeasti. Toivoisin myös, että lasten ongelmiin koitettaisiin löytää ratkaisuja jo peruskoulussa, ettei tarvitsi tulla esim. lukioon ammuskelemaan ihmisiä”.

”Nuorten ja lasten hyvinvointiin panostetaan jo esikouluikästä saakka ja tuen saaminen on mahdollista jo alakoulussa. Kouluympäristö on turvallisempi, ja oppilashuolto toimii”.

Kansamme sulkeutunut mielenlaatu yhdistettynä yksinäisyyden tunteeseen riivaa nuorten arvioiden mukaan yhä useampia, ja se saa aikaan epätoivoisia tekoja. Nuorten kommentissa viitataan myös tapahtuneisiin koulusurmiin.

”Ihmiset tulee yhä taitavammiksi teknisten laitteiden kanssa, mutta sosiaaliset ongelmat lisäänty koska sosiaalisia taitoja ei harjoiteta yhtäläisesti (nettiytyminen ym.)”.

”Suomi on vähän siinä tilanteessa että jos kulttuuri ja suomalainen mielenlaatu ei muutu paremmaksi (sen eteen ei nähdä vaivaa), Suomi "japanilaistuu" työmentaliteetiltaan entisestään-> väkivalta ja itsemurhaluvut kasvavat.

Suomalaisten pitäisi yhteisöllistyä, nykyään ollaan yksilöitä eikä kellään ole mitään väliä”.

”Voisi kuvitella, että tulevaisuudessa ihmiset kuitenkin ottavat toisiaan enemmän huomioon. esim. kouluissa ja työpaikoilla, mikäli esim. koulusurmat ja nuorten huonovointisuus ja työpaikkakiusaaminen säilyy ennallaan. Tällöin asialle on pakko tehdä jotain tulevaisuudessa”.

Suuntaus voi olla myös tämä:

”Suomalainen yhteiskunta on mennyt vuoteen 2030 yhä holhoavamaksi. Kansalaisoikeuksia on karsittu, koska hallintovallan mielestä ihmiset eivät osaa hallita omia paheitaan, hyveitään ja elämäänsä "oikealla" tavalla”.

Poliittinen elämä

Nuorten käsityksiä poliittisesta toiminnasta ja sen tulevaisuudesta leimaa julkisuudesta tutut tekstiviesti- ja morsiankohut. Poliitikot ovat entistä enemmän esillä henkilökohtaisen elämänsä, eivät yhteiskunnalliseen päätöksentekoon liittyvien kysymysten kanssa. Media on toiminnallaan myötävaikuttanut tähän ilmiöön. Nuorten silmissä tämä kehitystrendi syö politiikan uskottavuutta, ja se heijastuu heidän arvioihinsa politiikan ja yhteiskunnallisen vallankäytön tulevaisuudesta.

”Vuonna 2030 poliitikot eivät saa enää yhtään arvostusta kaikenlaisten tekstiviestikohujen seurauksena. Ihmiset eivät kiinnostu politiikasta”.

”Äänestämisisinnostus on laskenut entisestään ja poliitikot yhä enemmän julkisuudessa ei-poliittisista asioista”.

”Poliitikot jakautuu kahtia: pintaliitäjät ja lupauksenrikkajat sekä kansan asialla olevat = luotettavat ja rehelliset poliitikot.”

”Uskon, että Eduskunta ja Suomen hallitseva elin on entistäkin erimielisempi asioista ja poliitikkoja piinaa useat onnenonkijat perättömällä jutuillaan”.

Tehokkuusarvot jyräävät

Hieman yllättävää on se, miten kielteisesti nuoret suhtautuvat teknologiseen kehitykseen. Edistyksellä on omat haittapuolensa. Teknologista kehitystä pidettiin jopa uhkakuvana työpaikoille, ihmissuhteille ja inhimillisille arvoille. Tämän päivän uutiset yritysten lakkauttamisista tai siirtymisistä ulkomaille halvan työvoiman perään sävyttävät nuorten tulevaisuusvisioita.

”Maapallo on hautautunut roskaan ja elektroniikkaan, tekniikka on huipussaan, raha on rakkautta ja avioliitot turhia.”

”Yritysten valta kasvaa ja työntekijöiden puolta pitävät järjestöt ja puolueet kielletään. Tehokkuus on tärkeintä. Julkiset palvelut lakkautetaan, tilalla huonolaatuista yksityistä palvelua, varsinkin köyhille. Suomesta tulee veroparatiisi sekä vahvasti oikeistolainen”.

”Yhteiskunnassa on köyhyys lisääntynyt kun suomalaiset yritykset muuttavat ulkomaille esim. Ruotsiin halvan kruunun perässä”.

Työttömien määrän pelätään lisääntyvän joillakin aloilla. Useat ajattelevat, että teknologinen kehitys johtaa siihen, että työpaikat häviävät ja työttömyys lisääntyy. Tekniikan tuomien ratkaisujen nähdään paitsi helpottavan arkea myös laiskistavan ihmistä. Robotit ja virtuaali-ihmiset eivät korvaa inhimillistä palvelua. Voisi helposti olettaa, että nuoret olisivat olleet innoissaan niin sanotuista e-palveluista. Kommentit osoittavat kuitenkin toista.

”Palvelutehtäviä hoitavat robotit ja ihmisten työttömyys kasvaa”.

”Uskon, että teknologia on hyvin kehittynyttä. Kaikki käy liian helpoksi. Robotit korvaavat ihmiset. Kenellä jää enää töitä?”

”Vuonna 2030 on keksitty uusia laitteita, jotka hoitavat jo ihmisten hommat. Itse haluaisin työskennellä kuin nykyään työskennellään”.

”Toivottavasti robotit eivät korvaa ihmistyöntekijöitä vaikka teknologia sen sallisikin”.

”En usko, että roboteista tulisi työntekijöitä esim. sairaaloihin. Tai no mikäs siinä jos haluaa viedä viimeisetkin työpaikat.”

”Teknologia ja muu systeemi menee joltain osin väärään suuntaan. Jos meikäläisen asioita hoitaa robotti niin minä muutan kuuhun”.

Nuorten mielestä yhteiskunnan kehitys johtaa väijäämättä siihen, että jako hyvä- ja huono-osaisiin toteutuu. Tuottavuuden lisääntyminen, teknologian edistysaskeleet, kilpailukyvyyn parantaminen johtavat arvojen muutokseen. Tehokkuus ja menestys ovat tavoittelemisen arvoisia. Nuorten mielissä kovat arvot jyräävät heikot yksilöt alleen.

”Vuonna 2030 tekniikan kehitys on luultavasti huipussaan. Kaikki toimii täydellä teholla ja hyväosaisia on todella paljon. Toisaalta myös todella köyhien määrä on kasvanut, mikä saattaisi näkyä slummeina, jopa Suomessa. Kun maat kilpailevat tekniikalla, alkavat inhimilliset arvot unohtua ja vähäosaisten hoito jää järjestöille. Valtio keskittyy ilmastoon, rahaan ja kilpailun kasvuun. Yksilöt ehkä unohtuvat.”

”Kaikki tehdään koneilla ja roboteilla. Tosi typerää ja pelottavaa jos näin käy. Ihmisillä ei ole enää sen jälkeen mitään tarkoitusta. Ja jos kaikki vain

muistaisivat miksi ihmiset luotiin maailmaan=> hoivaamaan sitä ja kaikkea elotonta. Jos me huolehtisimme maailmasta, se voisi muuttua paremmaksi”.

Tekniikan toivotaan tuovan helpotusta myös luonnon säilyttämiseen.

”Vuonna 2030 tekniikka on todennäköisesti kehittynyt eteenpäin. Toivon ainakin, että autot kulkisivat jollakin biopolttoaineella tai sähköllä”.

Nuoret eivät mielestään pääse helpolla tulevaisuuden työelämässä. Ne, joilla on töitä, joutuvat antamaan sille paljon. Työssäkävystä otetaan kaikki irti. Ihmisten elinikä on pidentynyt. Joidenkin mielestä se tarkoittaa myös sitä, että työelämässä ollaan yhä pidempään. Lamasta tulisi nuorten mielestä oppia jotain. Joissain kommentteissa paheksutaan ihmisten velkaantumista, jopa kevytkenkäistä lainanottoa ja kulutustottumuksia.

”Olen yleislääkärinä vielä kunnalla töissä tai olen erikoistunut johonkin ja pyrin omaan yksityiseen. Kunnalla jos olen, minulla on liikaa töitä ja liian vähän palkkaa.”

”Viimeaikaisten tapahtumien pohjalta, luultavasti eläkeikä on noussut eli työssä käydään pidempään. Aikuisten kannalta suhtautumista työssä käymiseen pitäisi muuttaa ja työpäiviä lyhentää, jotta voitaisiin vähentää masennusta ja loppuun palamista. Nykyään tuntuu, että elämä loppuu opiskelun päätyttyä töihin mentäessä. Toivottavasti se muuttuu”.

”Stressi, burnout ja mielenterveysongelmat lisääntyvät koska työ vie niin paljon aikaa, ettei oikeasti tärkeille asioille löydy tilaa”.

Tuloerot kasvavat

Luokkaerot ja köyhyys lisääntyvät nuorten mielestä. Melko monessa kommentissa oltiin huolestuneita tuloerojen kasvusta. Eriarvoisuus lisääntyy yhteiskunnan sisällä. Nuorten kommentteissa välittyi huoli siitä, että eriarvoistuminen alkaa jo lapsena. Vuonna 2030:

”Köyhyyttä on enemmän ja ökyrikkaita myös”.

”Uskon, että rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät lisää. Erot näkyvät varmaan Suomessa sekä koko maailmassa”.

”Ihmisten tuloerot mahdollisesti kasvavat ja suurempi osa suomalaisista elää köyhyysrajan alapuolella”.

”Yhä useampi elää yhteiskunnan tuella. Tuloerot ovat suurempia kuin tänä päivänä ja yhteiskunta on selvästi jakautunut kahtia - köyhiin ja rikkaisiin”.

”Yhteiskunta voi hyvinkin olla jakautunut rikkaisiin ja köyhiin. Kaikille tulisi silti tarjota tasapuolisesti palveluita”.

”Luultavasti kilpailu työmarkkinoilla kasvaa entisestään, töitä on liian vähän ja eriarvoisuutta on ilmassa. Henk. koht. tahdon kuitenkin luottaa Suomen tämänhetkisiin sosiaalietuuksiin ja -turvaan, vaikka uskonkin julkisten palvelujen toimivuuden ja saatavuuden heikkenevän.”

”Kaikkialla on edelleen yhtä hyvät mahdollisuudet saada koulutusta ja terveydenhuoltoa”.

Jälkimmäiset kommentit viestivät luottamuksesta suomalaiseseen hyvinvointivaltioon ja sen tarjoamiin etuuksiin. Jotkut taas pelkäävät, että julkiset palvelut heikentyvät ja niihin tyytyvät lähinnä ne, joilla ei ole varaa hankkia yksityisiä palveluita.

”Raha tärkeää ja sos. eriarvoistuminen lisääntyy kun terveydenhuollossa yksityistäminen kasvaa. Ne, joilla on rahaa, saa kunnan palveluita. Muut saa tyytyä liukuhinnamaiseen palveluun, jossa ihmisten hyvinvoinnista ei olla kiinnostuneita. Vanhukset yksinäisiä ja hoito laitospaistia (myös muualla terveydenhuollossa) koska työntekijöitä ei ole riittävästi.

”Yliopistoissa on lukukausimaksut, jolloin yliopistossa opiskelu on ainakin joiltain täysin poissuljettu mahdollisuus. Toisaalta ihmiset valmistuvat nopeammin yliopistosta. Tuloerot ovat kasvaneet, suomessa on yhä enemmän köyhiä, mutta myös yhä rikkaampia ihmisiä”.

Useimmat tuovat esiin ongelmakohdat, mutta jotkut ovat jopa miettineet ratkaisuja. Tässä eräs esimerkki:

” Suomessa on paha palvelujen pula, koska kun työikäisiä on vähän ja eläkeläisiä paljon, kunnilla on vähemmän rahaa, jolloin verot nousevat. Suomessa verojen suuruuksien välinen ero tulee nousemaan ja verot kasvamaan entisestään. Tällöin yhä useammat työikäiset muuttavat pois Suomesta, jolloin tilanne pahenee yhä. Tilannetta voisi helpottaa nyt tasoittamalla veroeroja, jotta hyväpalkkaisilla ei menisi puolta palkkaa veroihin ja tukemalla yritystoimintaa (tuo lisää rahaa valtion ja kuntien budjettiin) ja tukemalla omillaan pärjäämistä. Budjettia tulisi suunnata ympäristöasioihin ja vähentää joitain julkisia palveluja kuten terveydenhuoltoa ja tukia. Maapallolla ilmasto-ongelmat pahenevat, jos mitään ei tehdä nyt, ja raaka-aineet kuten öljy loppuvat, jos energian käyttöä ei nyt rajoiteta. Tarvitaan kansainvälisiä ja kansallisia sopimuksia ilmastoasioihin liittyen”.

Ilmastonmuutos todellisuutta – ekotekoja tarvitaan

Huoli maapallon tilanteesta on kova. Kommenteissa nuoret tehostavat huoltaan isoilla kirjaimilla ja huutomerkeillä. Päätäjiltä vaaditaan toimenpiteitä. Teknolo-

giasta halutaan ratkaisua ongelmiin, mutta toisaalta uudet innovaatiot luovat epävarmuutta.

”Maapallo tuhoutuu! Ihmisten roskaaminen kuormittaa palloa liikaa ja ihmisten koko ajan uudistuva teknologia saastuttaa maapalloa. Maapallo tuhoutuu roskaamisen, teknologian ja ilmastonmuutoksen takia. ...EI HYVÄLTÄ NÄYTÄ!! TEHKÄÄ JOTAIN! Oikeesti, alkaa pelottaa, et mihin tää maailma on menossa, kun kaikki uudistuu”.

”Jos ilmastonmuutokseen ei OIKEASTI aleta heräämään ja vaikuttamaan, lopputulos jo vuonna 2030 on todennäköisesti katastrofaalinen”.

”Maapallo on varmaan aika pahasti saastunut, mutta toivottavasti keksitään joku uus puhtaampi ja ympäristöystävällisempi energian tuottamismuoto! Lama on toivottavasti helpottanut ja Suomeen olisi tullut ulkomailta enemmän työvoimaa, koska kaikki suuret ikäluokat jäävät / ovat jääneet eläkkeelle ja työikäisten (=meidän) veroprosentti nousee.. Do something about things PLEASE ☺”

Ilmastonmuutos askarruttaa nuoria paljon. Ilmaston lämpeneminen on hyvin todennäköistä nuorten mielestä. He kuitenkin ovat toiveikkaita, että ratkaisuja ilmasto-ongelmiin keksitään, ja että nuoret tulevaisuuden päättäjinä tarttuvat innokkaammin ympäristön ongelmiin.

”Ihmiset saattavat olla erittäin hysteerisiä.. meinaan, että kuka haluaa perustaa perhettä ja jatkaa sukuaan jos maapalloa ei enää pian ole? Ilmasto jatkaa lämpenemistä ja se on pysäytettävä!!”

”Toivottavasti ihmiset järkiintyisivät ja lopettaisivat turhan sotimisen. Sen sijaa he voisivat keskittyä ilmaston tilan hoitamiseen ja sademetsien hoitoon. Ja bensa ja diesel korvattaisiin jollain vähemmän saastuttavalla esim. vedellä tai sähköllä”.

Ympäristöä tuhoavina tekijöinä nähdään myös roskaaminen ja liiallinen tavaroiden hamstraus.

”Maapallo on saastuneempi kuin nykyään, sillä ihmiset eivät välitä kierrättämisestä tai hiilijalanjäljestään”.

”Varmaan aika paljon saasteita maailmassa. Maapallo on varmaan tätä meinoa täynnä ylimääräistä tavaraa mitä kukaan ei tarvi, ilmaston muutos tuhoaa maapalloa ja pakolaisia köyhistä maista tulee enemmän.”

”Luultavasti on yhä ilmasto-ongelmia. Saasteita ja roskia luonnossa, ehkä paljonkin / enemmän kuin nykyään sillä monet ei välitä luonnosta ja heittää roskat luontoon”.

Nuoret suhtautuvat hyvin vakavasti ilmastonmuutokseen. Joukkoon mahtuu poikkeus:

” Ilmaston muutos on poliittinen ase ja aivan huuhaata. Maapallon ilmasto on muuttunut ennenkin, eikä siksi että joku ajoi VM -67 Chervolet Camarossilla, jonka päästöt ovat huikeita”.

Nuorten vastauksista heijastuu tietynlainen idealismi. Kuitenkaan he eivät pelkääntään esitä kritiikkiä tai toivomuksia, vaan miettivät keinoja pelastaa maapallo. Suurin vastuu vieritetään päättäjille, mutta nuoret ymmärtävät voivansa siihen itsekin vaikuttaa. Heillä on myös ehdotuksia päätöksentekijöille. Joidenkin mielestä uusiutuviin energialähteisiin pitäisi panostaa enemmän. Tulevaisuudessa ympäristönormien uskotaan tiukentuvan, ja ihmiset ajavat pienillä autoilla, jotka kulkevat biokaasulla.

” Ihmisten pitäisikin puhaltaa yhteen hiileen sen sijaan kuin sotia ja tapella keskenään. Uusiutuvien luonnonvarojen hyötykäyttö ja kierrätyksen tehokkaampi käyttö voisivat olla hyvä keino maapallon pelastamisen aloittamiseksi”.

”Verotus ympäristöystävällisyyden mukaan, kuluttajilla on valta. Ja äkkiä”!

”2030 olen kolmen lapsen äiti ja käyn töissä sähköautolla. Suomessa on hyvä elää. Ilmaston lämpeneminen jatkuu yhä mutta maailman nerot ovat aivan juuri keksimässä ratkaisua sen pysäyttämiseen”.

”Vuonna 2030 teen luultavasti vapaaehtoistyötä luonnon hyväksi. Luultavasti suurin osa eläinlajeista on kuollut sukupuuttoon”.

”Teen ehkä työtä ilmastonmuutoksen hidastamiseksi”.

”Haluaisin vaikuttaa enemmän ympäristöön. Luulen, että monet haluaisi, mutta eivät tiedä miten”.

Eräässä kommentissa muistutetaan jokaisen mahdollisuudesta vaikuttaa: ”*Jokainen voi pienillä ja suurilla teoilla vaikuttaa ympäristömme tilaan*”.

7 LOPPUKESKUSTELU

7.1 Yhteenveto tuloksista

Tutkimuksella haettiin nuorten käsityksiä ja näkökulmia hyvään hallintoon tiettyjen teemojen kautta. Näitä teemoja olivat kunnan kansalaisuus ja kansalaishyveet, julkisen toiminnan eettisyys ja luottamus julkisiin toimijoihin, hyvinvointiyhteiskunnan tehtävät, ongelmat ja haasteet sekä eettiset haasteet tulevaisuudessa. Nuorten mielipiteitä kartoitettiin kyselyllä.

Nuorisokyselyn nimenä oli ”Hyvää hallintoa – Ketä kiinnostaa”. Eettiset teemat kiinnostivat lukiolaisnuoria Isossakyrössä, Kauhajoella, Kokkolassa, Seinäjoella, Vaasassa ja Vantaalla. Kyselyyn osallistui yhteensä 1130 nuorta. Kiinnostus hyvän hallinnon teemoja kohtaan oli siinä mielessä pakotettua, että oppilaat saivat lomakkeet tunnilla täytettäväkseen ja usein vielä rehtorin ja tutkijan evästämänä. Luonnollisesti kaikilla oli vapaus täyttää lomake tai olla täyttämättä se. Kiinnostuksesta kertonee se, että lomakkeet täytettiin huolellisesti, ja että avoimiin kysymyksiin vastattiin melko pitkiäkin tarinoita. Yhteiskunnallisten teemojen kiinnostavuudesta kertoo ennen kaikkea se, että arvioissaan nuoret säilyttivät kunnan kansalaiselle monia velvollisuuksia, ottivat kantaa yhteiskunnallisiin ongelmiin ja yhteiskunnan muutokseen, kantoivat huolta vähäosaisista sekä vaativat päättäjiltä tekoja ympäristön suojelemiseksi.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvata eettistä hallintoa nuorten käsitysten ja mielipiteiden kautta. On aika muodostaa yhteenveto siitä, millaiseksi hyvä hallinto nuorten arvioimana rakentuu. Taulukko 3. kokoaa yhteen nuorten näkemykset eettisestä hallinnosta.

Nuoret pitävät lähes itsestään selvänä sitä, että yhteiskunnalla on vastuu kansalaisten hyvinvoinnista etenkin keskeisten hyvinvointipalvelujen turvaajana. He ovat myös varsin tyytyväisiä näihin palveluihin. Näkemys yhteiskunnan tuottamista palveluista ja kansalaisten tasa-arvoisuuden vaalimisesta on pohjoismaisen hyvinvointivaltion kasvateille ominainen. Poliittisen toiminnan eetos rakentuu edustuksellisen demokratian jalustalle. Luottamus yhteiskunnan keskeisiin instituutioihin, kuten koulutusjärjestelmään, poliisiin ja tuomioistuimiin on nuorten keskuudessa vahva. Nuoret edellyttävät vallankäyttäjiltä eettisyyttä ja tehokkuutta. Näkemys kansalaisesta yhteiskunnan toimijana; veronmaksajana, äänestäjänä ja lakien noudattajana on melko perinteinen.

Taulukko 3. Eettinen hallinto nuorten arvioimana.

Yhteiskunta	Turvaa kansalaisilleen hyvinvointipalvelut ja huolehtii heikommista
Poliittinen toiminta	Tarjoaa vaikuttamismahdollisuuksia ja kuulee kansalaisia
Julkiset vallankäyttäjät	Rehellisyys, moraalisuus ja tehokkuus toimintaperiaatteina
Julkiset palvelut	Oikeudenmukaisesti saatavilla ja luottamuksellisesti palvelen
Kunnon kansalainen	Maksaa veronsa, noudattaa lakeja ja tekee ekotekoja

Entä millaisia päätelmiä tutkimuksen perusteella voi tehdä nuorten moraalisen asenneilmastosta? Tähän kyselyyn vastaamista voi pitää yhtenä osoituksena näiden nuorten kyvystä pohdiskella yhteiskunnallisia eettisiä kysymyksiä. Nuorten näkemyksistä heijastuvat mieluummin kaipuu yhteisöllisyyteen kuin yksilöllisyyden korostaminen, heikompien puolustaminen kuin menestyjien ihannointi sekä useammin suvaitsevaisuus kuin suvaitsemattomuus. He kuitenkin pitävät vähempiosaisista huolehtimista yhteiskunnan tehtävänä ja yhteisöllisyyttä osin jo menettynä idyllinä. Suvaitsevaisuuskin törmää joskus maahanmuuttajakriittisyyteen. Onko tämä kuitenkin kovin hämmästyttävää loppujen lopuksi? Eikö tämä tunnu aikuisten arvomaailmalta nyky-yhteiskunnassa?

Oli mielenkiintoista peilata nuorten näkemyksiä aikuisten kansalaismielipiteisiin (ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2009). Kävi ilmi, että nuoret ajattelevat monesta asiasta samalla tavalla kuin vanhemmat ikäluokat. He jakavat käsityksen, jonka mukaan kunnon kansalainen maksaa veronsa, noudattaa lakeja ja arvostaa rehellistä työtä. Oli sitten nuori tai varttunut, kunnon kansalaisen toimintana pidetään energian säästämistä ja jätteiden lajittelua. Poliittiseksi toiminnaksi riittää äänestämisen, mutta luottamustehtävissä ja puoluetoiminnassa ei tarvitse kunnon kansalaisen kannuksia hankkia.

Luottamus poliitikkojen lupauksiin ja rehellisyyteen on alhaalla, kysyttiin sitä nuorilta tai aikuisilta. Julkisuudessa esillä olleet kohut, niin vallankäyttäjien yksityiselämään kuin vaalirahoitukseenkin liittyvät paljastukset, ovat vaikuttaneet kansalaisten mielipiteisiin. Uskoa demokratiaan ne eivät silti ole horjuttaneet. Nuoret pitävät äänestämistä tärkeänä mahdollisuutena vaikuttaa päätöksentekoon. Kansalaisten mielipiteitä on kuunneltava herkällä korvalla. Tätä mieltä ovat sekä nuoret että aikuiset. (ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2009.)

Aiemmissä nuorisotutkimuksissa (nuorisobarometrit) on tullut esille nuorten vähäinen kiinnostus poliittista toimintaa kohtaan. Osallistuminen ei juuri houkuttele.

Samalla nuoret kokevat, että päättäjiä ei kiinnosta heidän näkemyksensä. Tämä tutkimus osoittaa, että nuoret haluavat tulla kuulluiksi, ja että heillä on sanottavaa yhteiskunnallisista asioista. Nuorten huolenaiheet ovat epäitsekkeitä. Heitä ei huolestuta se, miten heidän etuisuuksiensa tai palvelujensa käy tulevaisuudessa, vaan heitä huolestuttaa ennen kaikkea maapallon tulevaisuus.

7.2 Eettisen hallinnon haasteet nuorten näkökulmasta

Analyysissä nousi esille muutamia keskeisiä kohtia, joiden kautta tarkastelen eettisen hallinnon haasteita nuorten kannalta. Näitä haasteita ovat vastuu kanssaihmisistä, luottamuksen rakentaminen poliittisessa toiminnassa sekä ympäristöstä välittäminen.

Vastuu kanssaihmisistä

Nuoret ovat hyvinvointiyhteiskunnan puolestapuhujia. He luottavat siihen, että tulevaisuudessakin elämme tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, jossa sen heikommista jäsenistä kannetaan vastuuta. Toisaalta he tiedostavat kehityspiirteen, jonka mukaan eriarvoisuus kansalaisryhmien välillä saattaa lisääntyä. He ymmärtävät myös, että julkisia palveluja ei turvata ilman riittävää rahoitusta. Kunnan kansalainen maksaa veronsa, on heidän käsityksensä.

Nuoret ottivat kantaa moniin yhteiskuntamme ongelmakohtiin. Tällä hetkellä heitä huolestuttaa eniten talouden tilanteen vaikutukset sekä nuorten hyvinvointi. Arvioimiinsa koulutus- ja terveystalouteihin he ovat tyytyväisiä. Ne ovat eettisesti hyvissä kantimissa: oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja luottamuksellisuus toteutuvat hyvin.

He tiedostavat roolinsa yhteiskunnan jäsenenä ja eettisesti toimivina kansalaisina, joille kuuluu osavastuu yhteiskunnan hyvinvoinnin ja maapallon elinvoimaisuuden turvaamisesta. Nuorten arvostuksissa välittyy kaipuu yhteisöllisyyteen ja kritiikki aikuisten arvomaailmaa kohtaan. Liiallinen yksilöllisyyden korostaminen ja oman edun tavoittelu on nuorten mukaan omiaan heikentämään hyvän elämän edellytyksiä.

Tulevaisuutensa suhteen nuoret ovat luottavaisia. Perhe ja työ kuuluvat heidän elämänsä keskiöön tulevina vuosina. Hyvinvoinnin takeena nähdään myös toimivat julkiset palvelut. Pelkona kuitenkin on, että kansalaiset joutuvat eriarvoiseen asemaan palveluja hankkiessaan.

Luottamuksen rakentaminen poliittisessa toiminnassa

Luottamus yhteiskunnan keskeisiin instituutioihin on vahva nuorten keskuudessa, mutta käsitys poliittisten toimijoiden ja median luotettavuudesta on heikentynyt. Yhteiskunnallisessa keskustelussa peräänkuulutetaan nuorten kiinnostusta politiikkaan ja vaikuttamiseen. Kiinnostus osallistua ei ole kovin suuri jos nuoret eivät tunne luottamusta poliittisia toimijoita kohtaan, eivätkä koe poliittista toimintaa läpinäkyvänä. Nuorten epäluottamus politiikkaan henkilöityy. Sen sijaan luottamus poliittisen päätöksenteon keskeisiin instituutioihin, eduskuntaan ja maan hallitukseen on melko korkealla.

Vuosien saatossa nuorten kiinnostus poliittista toimintaa kohtaan on laimentunut. Sama kehitystrendi on havaittavissa myös aikuisen väestön keskuudessa. Tutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät äänestämistä tärkeänä keinona vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Ainakin osa nuorista haluaisi olla mukana päättämässä itselleen tärkeistä asioista, mutta he eivät välttämättä tiedä miten se voisi käytännössä tapahtua. Nuorisovaltuustot tarjoavat vaikuttamisen väylän, mutta se ei saa olla ainoa foorumi. On myös tiettyjä asioita, joihin nuoret halusivat erityisesti vaikuttaa. Nuorten huoli ympäristöstä tulisi kanavoida tekoihin. Luottamusta rakennetaan luomalla päätöksentekofoorumeita ja vahvistetaan sitä ottamalla nuorten mielipiteet huomioon päätöksenteossa.

Nuoret eivät usko, että päättäjät kuuntelisivat nuoria heitä koskevissa asioissa, saati ymmärtäisivät nuorten tarpeita. Poliittisia päätöksentekijöitä kohtaan ollaan muutenkin melko kriittisiä. Heidän motiivinsa kyseenalaistetaan, rehellisyyttä epäillään ja kritisoidaan heidän kykyjään pitää antamansa lupaukset. Nuorten mielestä johtavassa asemassa olevan poliitikon ja virkamiehen tulee vaalia korkeita eettisiä periaatteita. Rehellisyys, moraalinen selkäranka ja tehokkuus tulisi näkyä julkisessa toiminnassa. Johtamalla eettisyyttä esimerkillä vahvistetaan nuorten luottamusta julkisen vallan käyttäjiin.

Ympäristöstä välittäminen

Nuorten mielissä kestävä kehitys on selkeästi eettinen kysymys. Nuoret kantavat huolta ympäristöstä. Kunnan kansalainen on ekokansalainen, joka lajittelee jätteet, kierrättää ja tuntee huolta maapallon tilasta. Päättäjiltä vaaditaan tekoja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Jotkut nuorista oivaltavat, että jokainen voi omilla teoillaan vaikuttaa ympäristönsä tulevaisuuteen.

Ilmastonmuutos ja ympäristöongelmat aiheuttavat nuorissa turvattomuuden tunteita kun he miettivät tulevaisuuden kehityskulkuja. Oma lähiyhteisö voi olla hyvä paikka elää, etenkin jos siihen voi itse vaikuttaa. Yhteiskunnan ongelmat; kas-

vava eriarvoisuus ihmisten välillä, talouden lama, rikollisuus, syrjäytyminen sekä maailmanlaajuiset uhkakuvat väijyvät. Ne huolestuttavat nuoria, koska he eivät koe pystyvänsä vaikuttamaan niihin. Tulee kuitenkin aika, jolloin heistä tulee yhteiskunnan aikuisia toimijoita ja päätöksentekijöitä. Monet heistä haluavat äänensä kuuluviin jo nyt.

Kuulkaa meitä!

Entä mitä eettisiä periaatteita nuoret haluaisivat sisällyttää hyvään hallintoon? Nuorilla on mielipiteitä yhteiskunnasta ja maailman menosta. He kokevat, ettei heidän näkemyksiään kuunnella tarpeeksi. Erityisen huolissaan he ovat ympäristön tilasta. Huoltaan he tehostavat kirjoituksissa isoilla kirjaimilla, hymiöillä ja huutomerkeillä.

Mikä on nuorten eettinen sanoma? Tässä on viiden kohdan ”kuulkaa meitä” periaatteet, jotka on koottu nuorten kansalaismielipiteiden perusteella.

- Kestävä kehitys kaikessa keskeiseksi
- Palvelut pidetään hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareina
- Luottamus lujittuu kun kansalaisia kuunnellaan
- Tehokkuus ja rehellisyys julkisten toimijoiden tahdoksi
- Yhteisöllisyys, välittäminen ja perhearvot kunniaan

LÄHTEET

- Ahonen, S. (2000). Kansalaisyhteiskunta ja hyvinvointivaltio kasvatuksen sisäl-
töinä. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen: Yhteiskun-
nallinen opetus Suomen peruskoulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 9–
32.
- Airaksinen, T. (1988). *Moraalifilosofia*. Toinen painos. Porvoo: WSOY.
- Aittola, T. (2007). Nuoret konsumeristisessä kulttuurissa. Teoksessa E. Nivala &
M. Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoro-
ja*. Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 73. 339–350.
- Andrews, M. (2010). Good Government Means Different Things in Different
Countries. *Governance* 23: 1, 7–35.
- Autio, M, Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (2008). Polarisoituva nuoruus: Nuorten
elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiainneuvottelukun-
ta ja STAKES. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 84. Helsinki.
- Bowman, J.B. & Russell, W.L. (1997). Ethics in Government: From a Winter of
Despair to a Spring of Hope. *Public Administration Review* 57: 6, 517–526.
- Cantell, H. (2006). Aktiivinen kansalaisuus – nuoret ympäristövaikuttajina. Teok-
sessa T. Ojanperä (toim.) *Näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen*. Viikin nor-
maalikoulun julkaisuja 2. Viikki TTS Publications. Helsinki.
- Cantell, H. & Larna, R. (2006). *Ympäristövastuullisuus nuorten sanoissa ja teois-
sa*. Helsingin kaupungin opetusvirasto A1: 2006. Helsinki.
- Cederlöf, P. (2009). Nuorisotyön tutkimisen haasteita, 23–27. Teoksessa Suurpää,
L. (toim.) *Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan*.
Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27. Saata-
vissa 9.9.2009 [http://www.nuorisotutkimusseura.fi/
julkaisuja/ syrjaytymistie-
to.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf). 23–27.
- Colby, A. (2005). Moraali- ja kansalaiskehityksen ulottuvuudet. (Suom. M. Aho-
kas). Teoksessa A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja
(toim.) *Arvot, moraalit ja yhteiskunta: Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskun-
nan muutokseen*. Helsinki: Gaudeamus. 37–69.
- Cooper, T.L. (1987). Hierarchy, Virtue, and the Practice of Public Administrati-
on: A Perspective for Normative Ethics. *Public Administration Review*: July /
August. 320–328.

- Cooper, T.L. (2004). Big Questions in Administrative Ethics: A Need for Focused, Collaborative Effort. *Public Administration Review* 64: 4, 395–409.
- Dawson, A. & Butler I. (2003). The Morally Active Manager. In J. Henderson & D. Atkinson (Eds) *Managing Care in Context*. Routledge: Open University Press. 237–256.
- Dobel, P. (1999). *Public Integrity*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Dobel, P. J. (2007). Public Management as Ethics. In E. Ferlie, L.E. Lynn & C. Pollitt (Eds) *The Oxford Handbook of Public Management*. Oxford: Oxford University Press. 156–181.
- Evans, J.W. (1981). A New Administrative Ethic? Attitudes of Public Managers and Students. *Public Personnel Management Journal* 10: 1, 132–139.
- Euroopan Komissio (2001). *Nuorisopolitiikan uudet tuulet: Nuorisopolitiikkaa koskeva valkoinen kirja*. Saatavissa 14.1.2009 http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/outh/c11055_fi.htm.
- European Commission (2008). *The Attitudes of Europeans towards corruption*. Special Eurobarometer 291. Report.
- Ghere, R.K. (2005). Globalization and Public-Service Ethics: Some Directions for Inquiry. In H.G. Frederickson & R.K. Ghere (Eds.) *Ethics in Public Management*. Armonk: M.E. Sharpe. 328–355.
- Gretschel, A. (2008). Nuorisovaltuuston henki. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (Toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura julkaisuja 77. Toinen painos. Helsinki. 105–117.
- Gretschel, A., Hanhivaara, Herranen, Honkasalo & Kiilakoski (2009). *JOTOS- Polku osallisuuteen: Lasten ja nuorten osallisuuden käsikirja*. Tampereen kaupunki & Opetusministeriö. Saatavissa 12.2.2010: http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/35808_OPE_JOTOS_09_net.pdf.
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (2008). Epilogi. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (Toim.) *Lasten ja nuorten kunta*, s. 226–227. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura julkaisuja 77. Toinen painos. Helsinki.
- Hallberg, P. (2005). *Arvot tasapainossa? Mietteitä oikeudesta, kilpailukyvystä ja hyvinvoinnista*. Helsinki: WSOY.
- Harisalo, R. & Miettinen, E. (2004). *Hyvinvointivaltio: Houkutteleva lupaus vai karvas pettymys*. Tampere University Press. Tampereen yliopisto. Tampere.

Harju, A. (2004). *Aktiivisten kansalaisten Suomi: Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta*. Oikeusministeriön julkaisuja 2004: 11. Saatavissa 14.1.2009 <http://www.om.fi/29681.htm>

Heikkilä, T. (2008). *Tilastollinen tutkimus*. Seitsemäs, uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Heiskanen, E. & Salo, J. (2007). *Eettinen johtaminen: Tie kestävään menestykseen*. Helsinki: Talentum.

Helkama, K. (1997). Arvojen ja ihmiskuvan murros. Teoksessa T.J. Hämäläinen (toim.) *Murroksen aika*. Juva: WSOY. 242–264.

Helve, H. (1997). Nuorten muuttuvat arvot ja maailmankuvat. Teoksessa H. Helve (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. Helsinki: Helsinki University Press. 140–176.

Helve, H. (2001). Nuorten ideologiset perusarvot, maailmankuva ja globalisaatio. Teoksessa T. Hoikkala (toim.). *Globalisaatiokeskustelu ja nuorisopolitiikka*. Muistio. Nuorisotutkimusseura. Saatavissa 9.3.2010 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/muistiot/globali.pdf>.

Helve, H. (2002). *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Yliopistopaino.

Helve, H. (2005). Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset. Teoksessa T. Hoikkala, S. Laine & J. Laine (toim.) *Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 52. Helsinki: Loki-Kirjat. 205–222.

Helve, H. (2007). Arvojen muutos nuorisokasvatuksen haasteena. Teoksessa: E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 73. Artikkelin sivut 276–312.

Helve, H. (2009). Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa M. Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus. 250–269.

Hietala, V. (2007). *Media ja suuret tunteet: Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan*. Helsinki: BTJ kustannus.

Hoikkala, T. & Suurpää, L. (Toim.) (2009). *Kauhajoen jälkipaini: Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25. Saatavilla 11.8.2009 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kauhajoki.pdf>.

Hondeghem, A. (1998) (Toim.). *Ethics and accountability in a context of governance and new public management: EGPA Yearbook*. IIAS. IOS Press: Amsterdam.

Huberts, L., Maesschalck, J. & Jurkiewicz, C. (2008). Global perspective on good governance policies and research. In L. Huberts, J. Maesschalck & C. Jurkiewicz (Eds.) *Ethics and Integrity of Governance: Perspectives Across Frontiers*. Cheltenham: Edward Elgar.

Häyry, M. (2002). *Hyvä elämä ja oikea käytös: Historiallinen johdatus moraalifilosofiaan*. Helsinki: Yliopistopaino.

Ikola-Norrbacka, R. (2010). *Johtamisen eettisyys terveydenhuollossa: Esimiestyön ja hallinnon eettiset arvot julkisen terveydenhuollon kahdessa professionissa*. Acta Wasaensia No 222, Julkisojohtaminen 14. Vaasan yliopisto. Vaasa.

Ikola-Norrbacka, R. & Salminen, A. (2007). Kuntapalvelujen strategiset vaihtoehdot. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 35: 1, 57–70.

Ikola-Norrbacka, R. & Salminen, A. (2009). Hyvä hallinto on osa julkisen toiminnan eettisyyttä. Kansalaisilla on hyvästä hallinnosta yhtenäiset näkemykset - eriarvoistuminen askarruttaa. *Hallinto* 2/2009, 30–33.

Ilmonen, K. & Jokinen, K. (2002). *Luottamus modernissa maailmassa*. Kansalaisfoorumi. Saatavilla internetissä 14.10.2009 http://www.kansalaisfoorumi.fi/sivu.php?artikkeli_id=118.

Isaksson, P. (1997). *Korruptio ja julkinen valta*. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Julkaisuja 15/1997, Tampereen yliopisto. Tampere.

Jokinen, L. & Rubin, A. (2006). Tulevaisuus kuuluu kaikille – tulevaisuuskasvatus läpäisyteemana. *Futura* 1/06, 89–93.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. (2007). *Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa*. Helsinki: Tammi.

Kakabadse, A., Korac-Kakabadse, N. & Kouzmin, A. (2003). Ethics, Values and Behaviours: Comparison of three case studies examining the paucity of leadership in government. *Public Administration* 81: 3, 477–508.

Kallio, J. (2010). *Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 108. KELAn tutkimusosasto. Helsinki. Saatavissa (10.2.2010): <http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/15810/Tutkimuksia108.pdf?sequence=1>.

Kananoja, A., Niiranen, V. & Jokiranta, H. (2008). *Kunnallinen sosiaalipolitiikka: Osallisuutta ja yhteistä vastuuta*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kantola, A. & Kautto, M. (2002). *Hyvinvoinnin valinnat: Suomen malli 2000-luvulla*. Helsinki: Edita.
- Kiilakoski, T. (2008). Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (Toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkosto. / Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 77. 2. painos. Helsinki. 88–123.
- Kivivuori, A. (1982). Virkamiesmoraalista. *Sosialistinen aikakauskirja* 77: 3, 34–38.
- Kohlberg, L. (1976). Moral Stages and Moralization: The Cognitive-developmental approach. In T. Lickona (Ed.) *Moral Development and Behaviour: Theory, Research and Social Issues*. New York: Holt, Rinehart and Winston. 31–53
- Kohti aktiivista kansalaisuutta (2005). *Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti*. Oikeusministeriö. Julkaisu 2005: 14.
- Korsgaard, O. (2001). “Why has Citizenship Become such a Vogue Word?” In O. Korsgaard, S. Walters & R. Andersen (Eds) *Learning for Democratic Citizenship*. Association for World Education and the Danish University of Education. Copenhagen: Walters & Andersen. 9–15.
- Kuntaliitto (2009). *Vanhusten, nuorten ja vammaisten ääni kuuluu kunnissa*. Tiedote 4.12.2009. Saatavissa 18.12.2009 http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;60;498;145752;157114;157241&voucher=CE4CA010-4A94-4BB1-A271-98B4B5127D2D.
- Kurki, L. & Nivala, E. (Toim.) (2006). *Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Tampere University Press.
- Laitinen, M. & Nurmi, K. E. (2003). *Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen suomalaisten elämäkertojen valossa*. *Aikuiskasvatus* 2/2003, 122–132.
- Laitinen, M. & Nurmi, K. E. (2004). *Aktiivinen kansalaisuus*. Kansalaisfoorumi. Saatavissa 9.6.2009 <http://www.kansalaisfoorumi.fi>
- Lamboo, T., Lasthuizen, K. & Huberts, L. (2008). How to Encourage Ethical Behavior: The impact of police leadership on police officers taking gratuities. In L. Huberts, J. Maesschalck & C. Jurkiewicz (Eds) *Ethics and Integrity of Governance: Perspectives Across Frontiers*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Landell Mills P. & Seragedin, I. (1991). *Governance and the External Factor*. Proceedings of the World Bank Annual Conference on Development Economics. World Bank.

- Laukia, J. (2007). *Kansalaiseksi kasvattaminen pedagogisena haasteena*. Sisukas. Saatavissa 9.6.2009 <http://sisukas.jamk.fi/content/view/50/71>.
- Lawton, A. (1998). *Ethical Management for the Public Services*. Buckingham: Open University Press.
- Lähdesmäki, K. (2003). *New Public Management ja julkisen sektorin uudistaminen*. Acta Wasaensia No 113, Hallintotiede 7. Vaasan yliopisto. Vaasa.
- Mannermaa, M. (2004). *Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus*. Helsinki: WSOY.
- Melkas, T. (2009). Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta. Teoksessa: Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus. 21–48.
- Menzel, D. C. (2001). Ethics Management in Public Organizations: What, Why, and How? In T. Cooper (Ed.) *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker,
- Menzel, D. C. (2005). State of the Art of Empirical Research of Ethics and Integrity in Governance. In H. G. Frederickson & R. K. Ghore (Eds) *Ethics in Public Management*. New York: M.E. Sharpe. 16–43.
- Menzel, D. C. (2007). *Ethics Management for Public Administrators: Building Organizations of Integrity*. Armonk: M.E.Sharpe.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Tutkijalaitos. 3. laitos, 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp ky.
- Mikkonen, A. (2000). *Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 57. Joensuu.
- Moilanen, T. (1999). *Hallinto muuttuu, muuttuuko virkamiesetiikka?* Tutkimukset ja selvitykset 7/99. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Moisio, E. (2003). Sukupolvien välinen kuilu – Nytkö se on syntymässä? *Suomi vuonna 2030: Näkökulmia Suomen kehitykseen*. Sisäasiainministeriön julkaisu 11/2003. Helsinki.
- Morrell, Kevin (2009). Governance and the Public Good. *Public Administration* 87: 3, 538–556.
- Morton, K. R., Worthley, J.S., Testerman, J.K. & Mahoney, M.L. (2006). Defining features of moral sensitivity and moral motivation: pathways to moral reasoning in medical students. *Journal of Moral Education* 35: 3, 387–406.

- Myllyniemi, S. (Toim.) (2008). *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Myry, L. & Helkama, K. (2002). The Role of Value Priorities and Professional Ethics Training in Moral Sensitivity. *Journal of Moral Education* 31: 1, 35–50.
- Mäenpää, O. (2002). *Hyvän hallinnon perusteet*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Helsinki.
- Niiniluoto, I. (1984). *Tiede, filosofia ja maailmankatsomus: Filosofisia esseitä tiedosta ja sen arvosta*. Helsinki: Otava.
- Niemelä, S. (2009). Puolueiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyö elävöittäisi demokratiaa. *Helsingin Sanomat* Vieraskynä 27.7.2009.
- Niemi, K. (2007). Kansalaiskasvatus osana suomalaisten nuorisoliikkeiden varhaisvaiheiden eetosta ja toimintaa. Teoksessa E. Nivala & M. Saastamoinen (Toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – Perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 73. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy. 64–92.
- Nikkilä, J. & Paasivaara, L. (2007). *Arjen johtajuus: Rutiinijohtamisesta tulkintataitoon*. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.
- Nivala, E. (2006). Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisenä ihanteena. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen: Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere University Press. 25–114.
- Nivala, E. (2007). Kansalaisuus nuorisokasvatuksen teorian jäsentäjänä. Teoksessa E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 73. 93–131.
- Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) (2007). *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 73.
- Northouse, P. (2004). *Leadership: Theory and Practice*. California: Thousand Oaks.
- Nuorisobarometri (2007). *Perusarvot puntarissa*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Nuorisobarometri (2009). *Taidekohtia*. S. Myllyniemi (toim.). Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavissa http://80.248.162.139/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf

Nuutinen, P. (2000). Näkökulmia nuorten poliittiseen sosiaalisaatioon. Teoksessa Sakari Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen: Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 127–145.

Paakkunainen, K. (2007) (Toim.). *Sukupuolipolitiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino.

Pollitt, C. (2003). *The Essential Public Manager*. Philadelphia: Open University Press.

Oinonen, E., Blom, R. & Melin, H. (2005). *Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus*. Raportti ISSP ja 2004 Suomen aineistoista. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1, 2005.

Ollila, A. K. (2008). *Kerrottu tulevaisuus: Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Acta Universitatis Lappeensis 141 & Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 85. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Opetushallitus (2003). *Lukion opetussuunnitelman perusteet*. Määräys 33/1011/2003. Saatavissa 17.9.2009 http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/lops_uusi.pdf

Puuronen, V. (2000). *Johdatus nuorisotutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Puuronen, V. (2006). *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Rautiainen, M. (2006). Tradition vangit – onko kriittiselle yhteiskunnan tarkastelulle ja kansalaisvaikuttamiselle sijaa opettajankoulutuksessa ja opettajien ajattelussa? Teoksessa Sakari Suutarinen (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi: Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Jyväskylä: PS-kustannus. 185–204.

Rawls, J. (1973). *A Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press.

Roine, R., Seppänen, E-L & Siipi, A-K (1987). *Kansalaistieto: Yksilönä yhteiskunnassa*. Porvoo: WSOY.

Rouvinen, P., Vartia, P. & Ylä-Anttila, P. (2007). *Seuraavat sata vuotta. Aikamatka maailmaan ja Suomeen 1907–2107*. Helsinki: Taloustieto oy.

Räikkä, J. (2006). *Suomalainen nuori vaikuttaa kuluttamalla*. Vihreä lanka. Saatavissa 24.4.2009 <http://arkisto.vihrealanka.fi/2006/21/artikkeli.shtml>.

Saarela, P. (2004). Nuorisobarometrit vuosina 1994–2002. Teoksessa T.-A. Wilka (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta. Julkaisuja 28. Helsinki: Edita. 111–135.

Salminen, A. (2003). *Hyvän hallinnon etiikka: Kolmen profession arvioita hallintoja johtamistyön eettisistä kysymyksistä*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 245, Hallintotiede 29. Vaasa.

Salminen, A. (2004). *Julkisen toiminnan johtaminen: Hallintotieteen perusteet*. Helsinki: Edita Prima oy.

Salminen, A. (2008a). Evaluating the New Governance of the Welfare State in Finland. *International Journal of Public Administration* 31: 10, 1242–1258.

Salminen, A. (2008 b). Eettinen johtaminen on osa hallinnon uudistumista. *Premissi* 3, 14–15.

Salminen, A. (2009). *Julkisen johtamisen etiikka*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 60, Hallintotiede 3. Vaasa.

Salminen, A. & Ikola-Norrbacka, R. (2009). *Kuullaanko meitä? Eettinen hallinto ja kansalaiset*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 288, Hallintotiede 37. Vaasa.

Salminen, A., Ikola-Norrbacka, R. & Mäntysalo, V. (2009). Perceptions of Justice towards Public Administration: The Views of Finnish Citizens. *Viesoji politika ir administravimas* 29, 7–17.

Sihvola, J. (1994). *Hyvän elämän politiikka: Näkökulmia Aristoteleen poliittiseen filosofiaan*. Tutkijaliiton julkaisusarja 76. Helsinki.

Sipponen, K. (2000). *Kansalainen – isäntä vai renki*. Helsinki: WSLT.

Sitra (2008). *Nuorten tulevaisuuskuvat*. SITRA & TEKES. Saatavissa 23.1.2009. <http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Nuorten%20tulevaisuuskuvat.pdf?download=Lataa+pdf>

Six, F. & Huberts, L. (2008). Judging a public official's integrity. In L. Huberts, J. Maesschalck & C. Jurkiewicz (Eds) *Ethics and Integrity of Governance: Perspectives Across Frontiers*. S. Cheltenham, UK: Edward Elgar. 65–82.

Siurala, L. (2007). Nuorisopoliittinen vaikuttaminen paikallistasolla. S. 345–372. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki.

Suosikin nuorisotutkimus (2007). *Löytöretki nuorten maailmaan*. Saatavissa 20.1.2009 <http://www.tietysti.fi/fi/T/Tutkijaksi/Nuoret-ja-tiede2/Suosikin-nuorisotutkimus>.

Suurpää, L. (Toim.) (2009). *Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27. Saatavissa 5.1.2010 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>.

Suutarinen, S. (Toim.) (2000). *Nuoresta pätevä kansalainen: Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Suutarinen, S. (Toim.) (2001). *Suomen peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan kansainvälisessä vertailussa*. Tulosten yhteenveto. Nuori kansalainen -tutkimus. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Suutarinen, S. (2005). *Kansalaisvaikuttaminen takaisin kouluun*. Kansalaisfoorumi.net-verkkolehti 1.4.2005. Saatavissa <http://www.kansalaisfoorumi.fi>

Suutarinen, S. (2006a). Yhteiskunnallinen keskustelu vähäistä Suomen peruskoulussa – oppilaitokset tukemaan keskustelevaa kansalaisuutta. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi: Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Jyväskylä: PS-kustannus. 63–98.

Suutarinen, S. (2006b). Tietopainotteisen kansalaiskasvatuksen aika ohi Suomessa – miten kansalaiskasvatus uudistetaan. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi: Kansalaisvaikuttamisen haaste*. Jyväskylä: PS-kustannus. 99–124.

Taneli, M. (2009). Eettisenä kasvattajana eettisessä koulussa. *Kasvatus* 4/2009, 370–372.

Tilastokeskus (2008). *Tiedote: Suomalaisten koululaisten ympäristötietämys keskitasoa*. Saatavissa 1.6.2009 http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2008/tiedote_019_2008-07-02.html.

Tilastokeskus (2009). *Koulutukseen hakeutuminen*. Saatavissa 19.3.2010. <http://www.stat.fi/til/khak/index.html>.

Transparency International (2009). The Global Coalition against corruption. Saatavissa 18.2.2010 <http://www.transparency.org>.

Uski, T., Jussila, I. & Kotonen, U. (2007). Kunnallisten hyvinvointipalveluiden tuottaminen: Organisaatiotyyppien etuja ja haasteita. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 35, 2, 128–146.

Uusitalo, L. (2005). Oma ja yhteinen hyvä – ovatko kuluttajat myös kansalaisia? Teoksessa Ilkka Niiniluoto & Juha Sihvola (toim.) *Nykyajan etiikka: Keskusteluja ihmisestä ja yhteisöstä*. 61–98.

Valtiovarainministeriö (2000). *Virkamiesetiikka: Selvitys virkamiesetiikan perustasta, nykytilasta ja kehittämisalueista*. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 8/2000. Helsinki.

Vesikansa, S. (2007). Demokratiaperiaatteen soveltaminen lasten ja nuorten kanssa toimittaessa. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perusteet, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Julkaisua 76. Helsinki. 191–216.

Viinamäki, O.-P. (2008). *Julkisen sektorin arvoympäristön kompleksisuus: tutkimus julkisten organisaatioiden arvojen, johtamisteorioiden ja arvojohtajuuden erityisyydestä*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 283, Hallintotiede 35. Vaasa.

Viinamäki, O.-P. (2009). Eettisen johtajuuden moninaiset ulottuvuudet: Analyysissä eettisten tilanteiden tunnistaminen, arvotietoisuus ja eettinen kompetenssi. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 37: 2, 163–175.

Virta, A. (2000). Näkökulmia nuorten poliittiseen sosialisatioon. Teoksessa S. Suutarinen (toim.) *Nuoresta pätevä kansalainen: Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 127–145.

Vuorinen, T. (1973). *Koulunuorten eettiset normit ja niiden tausta: Tutkimus 13–19-vuotiaiden imatralaisten koulunuorten eettisistä normeista ja niiden yhteydestä nuorten henkilö- ja ympäristötaustaan*. Kirkon Tutkimuslaitos Sarja A N:o 20. Tampere.

Zimmerman, J. F. (1982): Ethics in the Public Service. In Willa Bruce (Ed.) *Classics of Administrative Ethics* (2002). Boulder: Westview press. 220–237.

LIITE

Hyvää hallintoa - Ketä kiinnostaa? Kysely lukiolaisille

Vastaajalle

Tämän kyselylomakkeen tiedot kerätään tieteellistä tutkimusta varten. Vastaajien henkilöllisyys ei paljastu. Tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisina. Koulusi opettajat eivät tule näkemään vastauksiasi. Vaikka vastaukset ovat luottamuksellisia, toivon silti, että ne olisivat myös rehellisiä. On tärkeää, että vastaat jokaiseen sinua koskevaan kysymykseen. Kysymyksissä ei haeta tietämystä, vaan näkemyksiä.

Kyselyn teemoja ovat nuorten käsitykset kansalaisuudesta, yhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta, julkisista palveluista sekä politiikasta ja osallistumisesta. Nuorisotutkimus on osa tutkimushanketta ”Kansalaiset ensin? Eettinen hallinto kansalaisten arvioimana”. Tulokset julkaistaan tieteellisenä tutkimuksena. Tutkimus toteutetaan Vaasan yliopistossa ja sitä rahoittaa Suomen Akatemia.

Yhteistyöstä kiittäen

Kirsi Lähdesmäki
Tutkijatohtori
Vaasan yliopisto, hallintotieteiden tiedekunta
kirsi.lahdesmaki@uwasa.fi
<http://www.uwasa.fi/eettinenhallinto/>

Taustatiedot

Ympyröi oikea vastausvaihtoehto ja kirjoita vastauksesi sille varattuun kohtaan.

Sukupuoli 1 nainen
 2 mies

Syntymävuosi _____

Äitisi ammatti _____

Isäsi ammatti _____

Lomakkeen vastausohjeet:

Ympyröi mielestäsi sopivin vastausvaihtoehto jokaiseen kysymykseen.
Lisähuomioita voit kirjoittaa kysymyksen viereen tai lomakkeen loppuun.

1. Millainen on mielestäsi kunnan aikuinen kansalainen?

	Täysin eri mieltä (%)	Melko eri mieltä (%)	En samaa, enkä eri mieltä (%)	Melko samaa mieltä (%)	Täysin samaa mieltä (%)
Kunnan aikuinen kansalainen...					
1. äänestää vaaleissa (n=1126)	1,8	3,4	21,0	46,6	27,3
2. on mukana politiikassa ja luottamustehtävissä (n=1122)	6,3	26,4	53,9	11,8	1,6
3. tekee vapaaehtoistyötä (n=1122)	7,8	24,7	48,2	17,0	2,2
4. antaa rahaa hyväntekeväisyyteen (n=1113)	5,8	15,7	37,4	34,4	6,7
5. lajittelee jätteet ohjeiden mukaan (n=1125)	1,6	5,1	19,2	45,6	28,5
6. yrittää säästää energiaa (n=1120)	1,2	3,4	17,1	47,3	31,1
7. tuntee huolta maapallon tilasta (n=1126)	1,7	5,8	25,9	46,4	20,2
8. välttää luonnonvarojen tuhlausta (n=1121)	1,2	4,2	19,4	49,1	26,2
9. ostaessaan valitsee kotimaisia tuotteita (n=1123)	2,9	10,6	35,7	37,4	13,4
10. valitsee tuotteita eettisin tai ympäristönsuojelullisin perustein, vaikka ne maksaisivat vähän enemmän (n=1122)	4,5	18,0	40,4	29,8	7,3
11. on suvaitsevainen maahanmuuttajia kohtaan (n=1125)	4,1	7,1	18,8	35,2	34,8
12. on suvaitsevainen vähemmistöjä kohtaan (n=1125)	3,2	4,7	18,0	37,2	36,9
13. noudattaa lakia parhaan kykynsä mukaan (n=1127)	0,7	1,2	5,9	33,9	58,2
14. maksaa veronsa (n=1122)	1,0	0,6	5,4	26,9	66,0
15. ei hyväksy ”pimeän työn” tekemistä (n=1128)	2,9	9,0	31,0	34,4	22,6
16. arvostaa kaikkea rehellistä työtä (n=1123)	0,7	3,0	12,8	38,4	45,1
17. on valmis osallistumaan isänmaan puolustukseen tarvittaessa (n=1127)	2,9	4,6	17,6	33,3	41,6
18. jokin muu, mikä _____ (n= 106)	3,8	0,9	8,5	10,4	76,4

2. Miten tärkeää mielestäsi on, että yhteiskunnalla on vastuu seuraavista asioista?

	Ei lainkaan tärkeää	Jonkin verran tärkeää	Erittäin tärkeää
	(%)	(%)	(%)
1. Ilmaisen peruskoulutuksen turvaaminen kaikille (n=1128)	0,5	3,2	96,3
2. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen (n=1127)	0,1	7,5	92,5
3. Terveystieteiden järjestäminen kaikille (n=1128)	0,4	5,0	94,6
4. Rauhan ja vakaiden olojen takaaminen maassa (n=1123)	0,1	7,0	92,9
5. Työpaikan tarjoaminen jokaiselle sitä haluavalle (n=1123)	0,8	23,4	75,8
6. Yritysten kasvumahdollisuuksien tukeminen (n=1126)	3,9	61,9	34,2
7. Työttömien kohtuullisesta toimeentulosta huolehtiminen (n=1123)	3,1	41,9	54,9
8. Kansalaisten välisten tuloerojen kaventaminen (n=1119)	9,8	55,7	34,5
9. Turvapaikan tarjoaminen sitä hakevalle (n=1120)	8,5	51,2	40,3
10. Ympäristön saastumisen rajoittaminen (n=1125)	2,1	31,1	66,8

3. Mitkä ovat mielestäsi suomalaisen yhteiskunnan ongelmia tällä hetkellä?

	Ei lainkaan ongelma	Pieni ongelma	Suuri ongelma
	(%)	(%)	(%)
1. Alhaiset äänestysluvut (n= 1125)	25,6	68,5	5,9
2. Nuorisotyöttömyys (n=1122)	7,1	52,0	40,9
3. Talouden lama (n=1123)	2,2	40,2	57,5
4. Lapsiperheiden köyhyys (n=1121)	4,5	49,0	46,6
5. Nuorten syrjäytyminen (n=1124)	5,6	37,8	56,6
6. Rikollisuus ja väkivallanteot (n=1122)	7,4	53,6	39,0
7. Ympäristön tila (n=1120)	11,6	51,8	36,6
8. Rasismi ja muukalaisvastaisuus (n=1123)	15,6	60,5	24,0
9. Sukupuolten välinen epätasa-arvo (n=1123)	35,4	51,5	13,2
10. Nuorten ylivelkaantuminen (n=1118)	20,8	56,3	22,9
11. Jotain muuta, mitä _____ (n=130)	6,9	21,5	71,5

4. Ota kantaa seuraaviin yhteiskuntaa ja sen muutosta koskeviin väittämiin.

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	En eri enkä samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1. Yhteiskunnan kuuluu huolehtia vähäosaisista (n=1126)	1,0	2,8	16,7	53,3	26,2
2. Jokainen pärjätäköön omillaan (n=1124)	19,1	40,4	28,6	9,9	2,0
3. Sosiaalietuja käytetään väärin (n=1120)	2,1	12,7	49,6	26,4	9,2
4. Suomalainen yhteiskunta on muuttumassa epäoikeudenmukaiseksi (n=1118)	6,5	27,1	46,2	15,0	5,1
5. Tuloterot kasvavat (n= 1122)	1,6	9,0	48,1	33,4	7,8

6. Eriarvoisuus ei saa loukata heikompiosaisia (n=1105)	1,5	4,9	31,0	40,6	22,0
7. Kansalaisten epätasa-arvoinen kohtelu lisääntyy (n=1096)	3,8	20,7	52,2	18,3	4,9
8. Syntyy selkeästi jako menestyjiin ja ”luusereihin” (n=1125)	7,0	22,8	36,0	26,8	7,4

5. Miten koulutusjärjestelmässä toteutuvat seuraavat julkisen palvelutyön eettiset arvot?

	Erittäin huonosti	Melko huonosti	Ei hyvin, eikä huonosti	Melko hyvin	Erittäin hyvin
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1. Oikeudenmukaisuus (n=1125)	1,7	7,6	16,9	64,9	9,0
2. Tasa-arvo (n=1126)	0,9	7,6	17,4	58,3	15,8
3. Nuorten tarpeisiin vastaaminen (n=1124)	1,8	12,0	32,8	47,8	5,6
4. Palveluiden laadukkuus (n=1120)	0,6	6,7	29,4	54,8	8,5
5. Rehellisyys (n=1125)	1,4	4,9	26,0	54,8	12,8
6. Luottamuksellisuus (n=1126)	1,2	5,0	21,0	53,5	19,4

6. Miten terveydenhuollossa toteutuvat julkisen palvelutyön eettiset arvot?

	Erittäin huonosti	Melko huonosti	Ei hyvin, eikä huonosti	Melko hyvin	Erittäin hyvin
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1. Oikeudenmukaisuus (n=1122)	1,2	8,9	25,8	50,7	13,4
2. Tasa-arvo (n=1121)	1,0	9,3	24,9	48,2	16,7
3. Nuorten tarpeisiin vastaaminen (n=1121)	1,9	11,9	31,0	43,7	11,5
4. Palveluiden laadukkuus (n=1121)	2,0	12,0	30,4	43,7	12,0
5. Rehellisyys (n=1122)	0,7	3,7	23,1	52,1	20,4
6. Luottamuksellisuus (n=1122)	1,0	3,3	17,8	46,0	31,9

7. Ota kantaa seuraaviin politiikkaa ja osallistumista koskeviin väittämiin.

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	En eri enkä samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1. Äänestäminen kannattaa, koska siten voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (n=1126)	1,8	5,2	12,3	45,0	35,7
2. Poliitikot ovat rehellisiä (n=1124)	11,7	31,0	47,2	9,2	0,8
3. Mitä luvataan, se pidetään (n=1124)	12,5	35,8	30,5	12,9	8,4

4. Nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa (n=1126)	8,3	36,2	38,7	15,0	1,8
5. Nuorilla on riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (n=1126)	13,3	39,8	33,2	12,3	1,3
6. Poliitikot ymmärtävät nuorten tarpeita (n=1125)	16,2	44,7	31,4	7,3	0,4
7. Nuorten hyvinvoinnista ollaan aidosti kiinnostuneita (n=1121)	6,3	22,7	41,7	25,8	3,5
8. Nuoriin suhtaudutaan liian holhoavasti viranomaisten taholta (n=1122)	4,3	23,4	48,1	19,4	4,7
9. Poliitikot ovat kiinnostuneita vain äänistä, ei kansalaisten mielipiteistä (n=1124)	2,0	16,0	39,5	30,1	12,5
10. Poliitikot ovat julkisuushakuisia (n=1123)	2,3	10,2	32,9	38,0	16,7

8. Millaista käyttäytymistä odotat poliitikoilta ja johtavilta viranhaltijoilta?

	Ei lainkaan tärkeä (%)	Jonkin verran tärkeä (%)	Erittäin tärkeä (%)
1. Moraalista selkärankaa (n=1125)	1,0	21,2	77,8
2. Esimerkillistä käyttäytymistä (n=1123)	2,7	32,4	64,9
3. Rehellisyyttä (n=1124)	0,4	7,0	92,6
4. Kansalaisläheisyyttä (n=1122)	1,3	26,5	72,2
5. Palveluhenkisyttä (n=1123)	2,9	42,7	54,3
6. Tehokkuutta (n=1124)	0,5	21,6	77,8

9. Miten luotettavina pidät seuraavia yhteiskuntatahoja?

	Ei lainkaan luotettava (%)	Melko vähän luotettava (%)	Jonkin verran luotettava (%)	Melko luotettava (%)	Erittäin luotettava (%)
1. Suomen hallitus (n=1122)	1,4	5,2	26,8	54,1	12,5
2. Eduskunta (n=1123)	1,3	7,2	33,7	49,5	8,3
3. Oikeuslaitos ja tuomioistuimet (n=1120)	0,4	3,4	14,8	51,3	30,0
4. Peruskoulut ja lukiot (n=1120)	0,3	2,4	18,6	59,0	19,7
5. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut (n=1118)	0,1	1,3	13,8	59,0	25,8
6. Sairaalat ja terveyskeskukset (n=1119)	0,6	3,8	18,5	50,9	26,1
7. Poliisi (n=1120)	1,1	3,4	15,4	47,2	32,9
8. Puolustusvoimat (n=1119)	1,2	3,7	16,9	45,2	33,1
9. Kirkko (n=1118)	8,6	12,4	25,5	34,5	19,0
10. Tiedotusvälineet (n=1110)	6,4	33,0	40,0	18,1	2,5
11. Euroopan unioni (n=1119)	2,6	10,5	37,9	40,3	8,8
12. Ympäristön- ja luonnonsuojelijat (n=1117)	6,4	14,4	41,6	31,5	6,1

10. Voisitko kuvitella työskenteleväsi tulevaisuudessa seuraavissa paikoissa?

(Vastausvaihtoehdot 1= En, 2= Ehkä, 3= Kyllä)

	En	Ehkä	Kyllä
	(%)	(%)	(%)
1. Euroopan Unioni (n=1127)	57,9	28,5	13,6
2. Yhdistyneet kansakunnat (n=1126)	58,3	27,5	14,1
3. Ministeriö (n=1125)	65,4	25,2	9,3
4. Kunta (n=1124)	40,6	41,6	17,8
5. Yliopisto (n=1124)	27,3	43,7	29,0
6. Jokin suuryritys kuten Nokia tai Wärtsilä (n=1125)	28,3	39,1	32,6
7. Pieni tai keskisuuri yritys (n=1125)	8,7	42,3	49,0
8. Jokin järjestö (n=1125)	30,9	47,2	21,9
9. Oma yritys (n=1126)	21,0	43,0	36,1
10. Jokin muu, mikä? _____ (n=115)	12,2	16,5	71,3

11. Kuvittele millainen Suomi ja maailma ovat vuonna 2030. Vastaa seuraaviin väittämiin.

Miten todennäköistä mielestäsi on, että vuonna 2030....

	Erittäin epätodennäköistä	Ehkä todennäköistä	Erittäin todennäköistä
	(%)	(%)	(%)
1. Julkiset palvelut eivät toimi riittävästi, jolloin kansalaisten pitää ostaa täydentäviä palveluja (n=1121)	17,9	65,7	16,3
2. Kansalaiset jakavat omaisuuttaan naapureiden kanssa (n=1119)	78,4	19,1	2,5
3. Suomessa on slummialueita (n=1120)	38,5	43,8	17,8
4. Virkamiehet vaativat lahjuksia (n=1111)	44,2	42,8	13,1
5. Ihmiset panostavat enemmän vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin kuin työhön ja rahan hankkimiseen (n=1117)	29,5	52,6	17,8
6. Virtuaali-ihminen suorittaa palvelutehtäviä (n=1119)	24,8	50,4	24,8
7. Robotit hoitavat ihmisiä sairaaloissa (n=1120)	47,9	36,9	15,2
8. Vaaleissa äänestetään kännykällä (n=1121)	13,1	35,7	51,2
9. Suomi on turvallinen paikka asua (n=1121)	5,4	52,5	42,1
10. Terroristien hyökkäykset ulottuvat Suomeen (n=1120)	52,9	39,6	7,5
11. Ilmaston lämpeneminen jatkuu (n=1118)	4,0	31,7	64,3
12. Saasteongelmat voidaan ratkaista teknologian kehittymisen avulla (n=1114)	19,0	62,3	18,7
13. Ilmasto-ongelmien takia muualta maailmasta suuntautuu Eurooppaan hallitsemattomia väkimääriä (n=1116)	14,3	64,2	21,5
14. Maailmalla soditaan nykyistä vähemmän (n=1118)	49,0	42,7	8,3

